

**Danske, hidtil utrykte Breve,  
af og til historisk bekiendte Personer i det 18<sup>de</sup> Aarhundrede:  
samlede og udgivne  
af  
C. Molbech.**

**Førerindring.**

Det er ofte nok sagt, og maa dog kun alt for lidt føles og atter beklages, at vi savne Materialier til vor nyere, ligesom til mange vigtige Dele af den ældre Historie. Iblant andet er dette Savn meget føleligt i det 18de Aarhundrede, og der er kun meget ringe Udsigt til at faae det afhjulpet ved saadanne Kilder, der i andre Lande flyde saa rigeligt, og for at give den nyere Historie baade Liv og Skikkelse ere uundværlige; jeg mener samtidige Optegnelser og Memoirer, Breve og Familie-Archiver. Hvad i Særdeleshed private Breve angaaer, der kunne have historisk Værdi, da er Antallet af dem, som have undgaaet en almindelig Eiegyldighed og Skiebessløshed i at bevare Papirer og Brevskaber for Efterkommerne, der synes altid at have hersket i Danmark, men neppe nogensinde mere end i det 18de og 19de Aarhundrede, uden Tvivl ganske ringe, saasnart vi ville gaae noget længere tilbage i Tiden, end den sidste Generation. Vi søge forgievs om saadanne Mænds Correspondance som A. Høiers, J. v. Rosenkranges, J. L. Holstein, Otto Thotts, P. F. Suhms, D. Guldbergs, og andre flere; og hvad man har meddeelt os af Grams, Langebeks, Luxdorphs, Suhms litteraire Brevverling er kun lidet og høist ufuldstændigt. Jeg vil ikke gaae længere ned i Tiden, hvor allerede min egen Erfaring om det, som af Breve og efterladte Papirer er forgaaet og ødelagt, er sørgelig nok. — Imidlertid er det derfor ikke mindre vist, at meget af stor Værdi og Betydning endnu kan reddes, og overgives til en omhyggeligere Bevaring i den kommende Tid, dersom der sørges for, enten at bekiendtgjøre ved Trykken, hvad dertil egner sig, og hvad der kunde finde saamegen Affætning eller Understøttelse til Udgivelse, at denne blev muelig; eller i andre Tilfælde at overbrage

Brevsamlinger og efterladte Papirer af nogen Værdi til offentlige Biblioteker. — Den af Literatur og Videnskab saa fortiente Geh. Conf. Raad J. Bülow til Sønderumgaard gav ogsaa heri et berømmeligt Exempel, ved efter sin Død at skænke sine Papirer, Breve og Haandskrifter til Sorø Academies Bibliothek.

Det Bidrag til Oplysning af historiske og biographiske Forhold i Danmark i forrige Aarhundrede, hentet fra bekendte Mænds Brevverking, som her meddeles Tidsskriftets Læsere, er vel endnu langt fra at have den Værdi, Interesse og Vigtighed, som man kunde ønske at give en saadan Samling, og som den for en stor Deel kunde erholdt, dersom flere af de endnu bevarede Kilder af denne Art havde aabnet sig for Samleren. Men den af mig i Begyndelsen af Aaret i vore Dagblade bekendtgjorte Opfordring til at meddele mig Bidrag til en Brevsamling, som denne, har (paa et eneste Brev af Laugebeil nær, som tilsendtes mig) været forgievet og uden al Frugt. Jeg har derfor været indskrænket deels til enkelte Breve, som jeg selv ved forskellige Leiligheder har kunnet overkomme, eller faae afkrevet (hvortil høre nogle Stykker, som jeg skylder en Vens Meddelelse); deels til en ikke ubetydelig Rest af vor berømte, som Embedsmand, historisk Forfatter og Smagsdommer lige agtværdige og fortiente A. G. Carstens's efterladte Breve og Papirer, som hans Brodersøns, Conferentsraad og Justitiarius Carstens's Enkefrue, efter hendes Mands Død, har havt den Velvillie at overlade mig; og hvoriblandt især en betydelig Samling af Breve fra Cantzler J. A. Cramer i Kiel indeholder interessante Bidrag til det derværende Universitets Historie i Aarene 1780—1786; deels til Benyttelsen af enkelte ældre Brevsamlinger iblandt det store Kongelige Bibliotheks Haandskrifter. De sidste indskrænke sig dog især kun til enkelte Værdes Brevverking i Midten eller første Halvdeel af Aarhundredet (særliges Rostgaard's, Gram's, Laugebeil's og Hielmstierne's). Af et ikke ubetydeligt Antal af disse Breve, som forefindes, har jeg imidlertid gjort et temmelig sparsomt Udvalg, som Rummet fordrer, hvis jeg vilde opnaae Hensigten, at give denne lille Samling af utrykte danske Breve nogen Mangfoldighed i Indhold og Personer, og at kunne lade den strække sig til henimod Aarhundredets Slutning.

Det er dog langt fra, at jeg har været heldig nok til at kunne af alle, eller de fleste her fremtrædende berømte Mænd levere betydende og interessante Breve; men i Mangel af flere og vigtigere, ville uden Tvivl ogsaa de, som her meddeles, med Hensyn til den fattigdom, som finder Sted hos os i dette Slags Bidrag til vor nære Personalthistorie, ikke være uden Værdi og Betydning, og meer eller mindre afgive Træk af Vedkommendes Individualitet, Personlighed, Charakter, Grundsatninger, Skrivemaade og Brevstil. Naar vi erindre, at af saa navnkundige Personer som D. Thott, Hielm-

stjerne, Carstens, L. Rothe, D. P. Guldberg, A. P. Bernstorff o. fl. saa eller slet ingen private Breve eller Embedsskrivelser nogensinde ere trykte: ville endog de Prøver af deres Brevverfning, som vi her ville redde fra Forglemmelse eller Undergang, ikke være uden historisk Værd og Interesse; om de endog ei have kunnet udvælges iblandt store og rige Samlinger, og saaledes Hensigten, at fremstille Bidrag til et vægeligt Billede af det 18de Aarhundredes Liv i Danmark giennem endeel af dets offentlige Charakterer i den politiske og litteraire Verden, kun ufuldstændigt og ufuldkomment har kunnet opnaaes. Jeg er dog ikke uden Haab om, at dette Foretagende i Fremtiden kunde blive fortsat; maafee med større Udbytte. I al Fald kan denne Samling i det mindste tiene til en Prøve, og til at vække Fleres Opmærksomhed paa Betydningen af en historisk Kilde, som i Danmark er behandlet med utilgivelig og ødelæggende Egenlybighed.

At ved en Samling af saa lidet Omfang Brevenes almindelige Chronologiske Orden er fulgt, i Stedet for at ordne dem efter Forfatterne, som kunde været rigtigere, dersom Samlingen havde indeholdt et betydeligt Antal Breve af Enhver især: troer jeg, man overhovedet vil billige; ligesom ogsaa, at Brevene ere aftrykte i Grundsproget, ikke alene ordret efter Originalerne, men med dets Orthographie. Udelabelser har jeg meget seldten tilladt mig; og kun ved overflødige Gientagelser af reent ubetydelige private Omstændigheder, eller andet, som hverken oplyser individuelle eller offentlige Forhold. Ved enkelte Feiligheder tilføies vel en og anden forklarende Anmærkning; men jeg maa forud erklære, at dette skeer mere tilfældigt, end efter nogen Plan; og ubeførlig Fuldstændighed kan her hverken være at vente eller opnaae. Brevene maa i det Hele tale for sig selv, og forklare sig selv.

Den 20de Mai 1843.

# 1.

C. A. Plessen til Jørg Rosenkrantz\*).

1731.

*Très cher Amy,*

**P**ar ordre de Sa Maj. j'ay l'honneur de Vous dire qu'Elle veut que Vous fassiez expedier, sans aucune perte de tems, une lettre de Vocation pour le Professeur Rambach à Halle, dans les termes & le style le plus gracieux, pour être

\*) Rosenkrantz var netop for to Dage siden bleven Patron for Universitetet. J. Nøller Mnemosyne II. 276.

töniglicher Hoffprediger & Professeur en Théologie de l'Université de Copenhague<sup>1)</sup>. Le Roy a bien voulu dire pour les raisons de ce qu'il réjette *Ankersen*, *primo* qu'il ne peut admettre les expectances, *secundo*, que l'église du Sr. *Ankersen* est si grande qu'elle luy baille de l'occupation de reste, *tertio* que *Ankersen* est un vaurien, qui ne merite ny eglise, ny Professorat<sup>2)</sup>. Mr. *Schröder* donnera à Mr. *Von Hagen*<sup>3)</sup> l'adresse du Professeur Rambach, quand il en sera requis, & moi ie suis tout à Vous

Cop. ce 18 Mars 1731.

C. A. Plessen.

P. S. Sa M. le Roy veut que la vocation du Prof. Rambach soit tenu en secrette, iusques à sa réponse.

udskr. à Son Excellence de Rosenkrantz.

<sup>1)</sup> Den 4de Professor i det theolog. Facultet, Frederik den Fjerdes Confessionarius Søren Lintrup, var ganske nylig død (d. 13de Marts 1731). Rambach kunde ikke modtage Vocationen, da den preussiske Regiering ikke vilde undvære denne i sin Tid udmærkede Theolog. (Vof. J. Möller Mnemosyne. II. 276. IV. 102. 103.).

<sup>2)</sup> Denne Mand, som Christian VI. gav saa flet et Studemaal, var Prof. Matth. Ankersen, fra 1726 Sognepræst ved Trinitatis Kirke. Han havde fra 1709 været ansat som Prof. Mathematicum inferiorum, og var 1720 bleven Præst i Taarnby paa Amager, med Tilladelse til „ved Leilighed at indtræde i det theologiske Facultet.“ Det er uden Tvivl denne „expectance“, som Kongen ikke vilde lade gælde. Det er paafaldende, at Christian VI., der dømte saa uforbeholdt om Ankersen, endnu samme Aar (15. Jun. 1731) gjorde ham til Biskop i Ribe, hvor han døde 1741. Han havde reist udenlands fra 1706—1709, havde en ikke almindelig Størrelse som Orientalist, og udgav bl. a. *Carmen Tograi Arabicum*. Utrecht 1707. 8. Om hans Inedita s. Möller's Cimbr. lit. I. p. 19. Men, som Niels rigtigt har bemærket: „Som Professor i Mathematiken var Ankersen et Intet; som Orientalist blev han ikke brugt.“ (Frederik IV Hist. II. 380). Som Biskop havde han adskillige Ubehageligheder, i Anledning af Secterere i Stiftet, hvorover han var nær ved at blive affat formedelst sin Hidseghed. (Vof. Lixdorphiana. S. 269. Pontoppidan Ann. IV. 174. 75.) Han skal have været uordentlig i sit Embedes oeconomiske Deel, og, som der siges, noget tilbøielig til Drif.

<sup>3)</sup> Denne tituleres 1731 „Chevalier & premier Secrétaire d'Etat du Roi.“

## 2.

**Henrichſen (Hielmſtierne) til Langebek\*).**

1736.

For Deris megen høflighed, ſom at communicere mig medfølgende Bog og Piecer, ſaa og ufortrøden at laane mig dem ſaa længe, fand jeg ikke noſſom takke Dem. Det allene gjør mig undt, at jeg paa nærværende tid fand ikke ſom jeg vilde viſe min erkiendtlighed. Imidlertid kan Monsieur være forſikret paa, at hvad ſom forekommer mig, der paa nogen maade fand være remarquabelt eller curioſt, fornemmelig i Fædrenelandets historie, ſtal med ſtørſte beredvillighed blive Ham communiceeret. Denne gang har jeg ikke noget at meddeele Mons. uden nogle ſaa af Frider. 3. Breve Uſfeldt angaaende. Jeg ſtal have nogle ſaa Curioſa, Uſfeldt og hans Frue angaaende; men fand nu i en haſt ikke finde hvor de er; naar jeg ſaaer det, ſtal det ved leilighed blive Dem communiceeret. I det øvrige er jeg forviſſet om, at Monsieur er ſaa god og bliver ved, ſom hand har begynt, og meddeler mig hvad Hand ſiden fand have ſaat, eller herefter ſaar; da Hand kan være viſ paa, at det ikke alleene uſtaad, men gandske prompte ſtal blive tilbageleveret. Hermed forobligerer Monsieur mig, ſom neſt et lykſaligt Aars forrynſtelfe, med megen Guds velsignelfe og Proſperitee i alle Deris foretagende og studeringer, forbliver

Deris ſtyldigſte og ydmygſte Tienere

den 16. Januar. 1736.

H. Henrichſen.

---

\*) Formodentlig det tiblignſte Brev, ſom høves fra Hielmſtierne, ſtes i hans 21de Aar; i hvilket Aar han tog theologifk Examen og tiltraadte ſin Udenlandsreiſe. Man har (foruden adſkillige Breve, ſkrevne paa Reiſen til Langebek, hvoraf jeg ved en anden leilighed ſtal meddele Prøver og Uddrag), endel ſenere Breve og Billetter, der for en ſtor Deel af Indhold ligne det her aftrykte, eller gaae ud paa Meddelelſe af Documenter og Paantſkrifter, eller Riøb af Bøger.

## 3.

**J. L. Holstein til Jøer Rosenfranz\*).**

1736.

*Monsieur,*

J'ai l'honneur de renvoyer à Votre Excellence le papier, qu'Elle m'a communiqué touchant l'ordonnance à faire pour les habits & ce qui en dépend. Je ne sais rien de tout à y ajouter, m'étant déjà expliqué assez amplement la dessus à Votre Excellence, & comme je ne doute nullement, ou S. Maj. nous en parlera encore demain, je suis des sentimens que V. Excellence fera fort bien, de Lui donner le dit papier, car de telles choses se laissent mieux détailler par écrit, que de bouche. Je suis charmé d'apprendre, que la santé de Votre Excellence Lui permettra à s'en pouvoir acquitter demain Elle même, & je suis avec tout respect qui Lui est dû, Monsieur,

De Votre Excellence

Le très humble &amp; très obeissant Serviteur

à Cop. ce 15 d'Avr. 1736.

*J. L. Holstein.*

## 4.

**Gram til Høstgaard.**

1736.

*Højædle og Velbaarne, Højstærede Hr. Conferens Raad,*

Kunde jeg have tænkt, at Søren skulde bide saalænge i Løvedags Morgen, inden at tage Afsked med mig, saa skulde dette ikke blesvet det første Brev, hvori jeg skulde have den Ære at aflægge min underdanigste allerhierteligste Taksigelse for den overflodige Æres, Gunsts og Godheders Beviisninger, hvormed Deres Velbaarhed til et meget stort Maal havde formæret mine

---

\*) Nr. 1 og 3 ere mig meddeelte af Hr. Etatsraad Kolderup-Rosenvinge.

Obligationer til Dem, som jeg desuden tænkte at være saa mange og store, at de aldrig kunde blive større. Men jeg motte, saasnart jeg havde Fruens brev færdig, som havde befalet mig at sende den Ostindiske Carga, og saasnart Kloffen slog otte, forsoie mig op til Consistorium, der at examinere de unge deposituros, og imidlertid lade Mr. Bram paa mit Kammer, for at levere Deres Tiener bresvet, naar hand kom. Jeg kom hjem kl. 9½, fandt endda bresve' liggende, som jeg strax stiktede til Manon, i Uvisshed om Deres Laquay kunde have glemt mig. Siden kom hand dog, da jeg stod færdig at fiøre ud til det Ostindiske Compagnie. Ergo beder jeg, at Deres fromhed vil holde mig undskyldt, saafremt noget ringeste herudi er forseet.

Samme Dag motte jeg, ihvorvel Bæiret ei var det beste, drage uden Porten at spise hos Hans Excell. Hr. Græf Laurwigen, hvor, da den gode Herre spurte mig hvor jeg havde været forreyst, og jeg nævnte Stæden, lod hand falde disse Ord: I Sandhed jeg har tænkt paa, at proponere Eder, at vi skulde følges tilsammen til Kraagerup: Og paa min Compliment derpaa, repeterede det endnu sigende: Maloy, je le dis tres serieusement. Og jeg tør ikke sværge for, at hand jo gjør det engang paa sin egen Haand, paa een af sine Fredensborg-reysser.

I min fraværelse har der paa vores Universitet, eller i vores Consistorio, været foretagen en meget vigtig og mærkelig affaire, som vil mægtigen figurere i den Danske historie. Den er saadan: Der er indkommen tvende kongl. Ordres, begge daterede til Altona d. 9. hujus til Rector og Professores. I den ene tilkiændegives allernaadigst, at Hans Maj. har besluttet, at lade holde Jubilæum i Aar, Gud til ære, og til Ghuakommelse af den Belgierning, som fæede an. 1536, da det Papistiske Bæsen blev affkaffet, og Evangelii Prædiken fik sit frie Lob; og befales, at Biskop Worm skal, saavelsom de andre 3 Theologiæ Professores, allesammen holde Orationes d. 31. Oct. førstkomende, hver i sin Tîme, Bîsken i den fornemmeste Tîme, nemlig kl. 12, og at desforuden i de 4 Collegiis, Regentzen, Walchendorphs, Medicéo og Elersiano, skal holdes af Inspectoribus Orationes om formiddagen, og af de andre studiosis om Eftermiddagen. Dette beløber sig til 12 Orationer paa een Dag, i

Auditorio supremo og i Collegiis studiosorum. Gud raade, hvor alle disse Oratores faaer Auditores fra!

I den anden kongl. Ordre tilkiendegives ligeledes om samme Jubelfest, at den skal holdes med Prædikener og Orationer d. 30. og 31. Octobr. og d. 1. Nov. De orationibus jam dictum; og en Prædiken skal Bissen holde d. 1. Nov. for det kongl. Herstab i Vor Frue Kirke, som af alld magt skal være færdig. Derforuden skal holdes promotiones Doctorales in Theologia & Jure, i hin den 3 Novbr., og i denne d. 6. ejusdem. Befales saa Rector og Professores at indsende deres betænkende om 12 à 13 Poster, som alle betrefte disse Doctor-promotiones, de loco, de Candidatis, eos invitandi modo, de Ceremoniis & ritibus, de disputationibus &c. &c. Det fornemmeste, som deraf læres, er, at til Doctoratum in Theologia skal inviteres alle Bisper og Gen. Superintendenter, Professores Theologiæ, Hof-Prædikantere, Lectores Theologiæ, og andre anseelige Geistlige, item nogle Provster ic. Dem skal Hr. Biskop Worm creere, til hvilken Ende hand allerede ved en kongl. Bullam er gjort til Doctor. Til promotionem in Jure skal indkaldes Assessores i Høieste Rett og Oberhof-Retten, Landsdommere, Raugmænd, Cancellie Secretaires i begge Cancellier, Advocater i Høieste Rett samt i Ober-Retterne i Slesvig, Glückstad og Oldenborg ic. Om dette at deliberere haver Professores været samlede i Consistorio i Tiisdags, medens jeg sad paa Kraagerup. Endeligen er Svaret og Conclusum ei bleven færdigt førend i Torsdags, da jeg endeligen var hjemme til at kunde sætte min Haand under med, saavit som i min Deel kunde falde at raisonnere i saa høye materier, da jeg ikke haver enten haab eller meriter nok til at kunne tage Deel i den ene eller den anden slags promotion og høye Ære. Doctores Juris skulle creeres af Justitzraad A. Höier, og hand (som soubçonneres for at være Auteur for alld denne artige project), agter, om hand maae raade, dertil at invitere alle Høieste Rets Assessores, som have lært latin i deres Ungdom, fra Etats-Raader af inclusive.

Hr. Conferentzraad befalede mig, til sidst da jeg hafte den Ære at tage Afsked, at lade Dem vide, hvad Naadige Fruens sidste Svar eller Duplica blef til Deres replique, ang. Testa-

mentets Underſkrift. Jeg har da den ære at fortælle, at jeg oven paa, paa hendes Cabinet, foreholdt hende de raisons, hvorfor hun ikke kunde ſkrive uden ſimplement under, ligesom De hafde gjort, uden nogen reservation eller Exception; item at De vilde til hendes mere Fornoiſſe lade Documentet forblive udj hendes Glemme og forvaring, paa det om Vor Herre ſkulde hafve beſluttet at kalde hende forſt, Hr. Conferentz-Raad da kunde finde det efter hende til ſin Sikkerhed. Hun hørte det an med god attention, og endſkiønt hun intet Ord ſvarede mig derpaa, ſaa ſyntes mig dog af hendes Anſigt og Contenance ej andet at kunde domme, end got. Men forviſt fand jeg ej ſige eller forſikre, at hun var ſaſt resolveret til at beqvæmme ſig med denne ſimple Underſkrift ſtrar at gjøre Ende paa Sagen. Jeg veed og haver længe forhen erfaret, at Deres kiære Frue er af et ſlags Fruentimmer, ſom mand finder ikke ret mange af i Verden, der betænker en Sag temmelig længe, førend de acheverer den; i den ſtød at den ſørſte Deel af Dvindsfolk, og vel ligesaa mange Mandfolk, løber bunds og hovedfulds til, og uden ſtor Raadſøring enten med ſig ſelf eller andre gjør ſtrar af, hvad dem proponeres, eller de hafver ſaaet i Hovedet. Imidlertid hafver jeg den tillid til hendes forſtand, at hun ſtraxen begreb, det hun ikke kunde ſignere Documentet med nogen reservation eller exceptions Mældning, efter de raisons, ſom jeg efter Deres Ord forebragte hende. Dernæſt ſaa ſiuntes mig, at hun meget tog til Mærke, hvad jeg ſagde hende om Testamentet at forblive ſiden i hendes forvaring &c. Alt ſaa ſkulde min ringe Mening og Raad være, at lade det nu en føye tid derved beroe, indtil hun enten Self (ſaaſremt det ej allerede er ſteet), eller ved mig behager at erklære ſig nærmere. Thi om hun dog kunde have videre at erindre, bør mand det ſagte afvarte. Dette tillader De mig imidlertid, at jeg ikke fand lade umældet, at jeg (hvilket jeg i Guds Sandhed ſiger af min rene Hiertens Mening), til min ſtore fornoiſſe har ikke hørt noget irraisonnabelt af hendes tale eller raisonneren i ald denne Handel, ſaavelſom og ei i nogen anden Ting, ſaa længe jeg hafver haft den ære at kiende hende; og at jeg priſer den Mand

høyløftsalig, som vor Herre haver givet en Kone af den Forstand, Villighed, og Kiærlighed til sin Mand og Børn.

Jeg er med største Pligt og Ergivenhed, Høyaædle og Velbaarne, Høystærende Hr. Conferentz-Raad,

Deres allerydmygst forbundne tiener

Kbh. d. 23. Jul. 1736.

H. Gram.

## 5.

### Gram til Rostgaard\*).

1736.

Fra Deres kiære Frues Haand hafver jeg bekommet en deylig Profve, til Forskrifning, det jeg ikke aldeles er falden i Deres Velbaarenheds Forglemmelse. Jeg vil allerydmygst takke Dem begge, og derhos ikke forglemme at giøre en overmaade stadselig Compliment til Mr. Desmarais, der, med alle sine Staldbrodre, Franste og Italienske Poëter, og Membres des Academies, Françoise & della Crusca, ja med alle Græfiste, Arabiste og Latinske Fabulister, neppe hafver ellers givet os nogen piece af det slags, som Deres Velbaarehed burde heller

---

\*) Dette Brev viser os den overordentlig galante og forsigtige Raade, hvorpaa Gram anvendte sin kritiske Censur paa Rostgaards Rime-rier, og kan, tilligemed de øvrige, udvalgte blandt en overbleven Rest af Grams Brevverling, tiene til at oplyse Forholdet imellem de to i vor Literaturhistorie fra det 18de Aarh. saa berømte Værde. Gram havde, ikke mindre end Sangebel, en sand og varm Hengivenhed for Rostgaard; men var ikke fri for at nære dennes Forsængelighed og Lyft til at gielde for en dansk Macenas, ved den vidt drevne Submission og Ydmyghed i Brevstilen, der synes at have været egen for Gram, naar han corresponderede med Fornemme, eller Folk af noget høiere Stand. Denne Egenskab laae maaffke dog mere i Stilen, og i Tidens Tone, end i Grams Charakter; da man jævnlig seer, at han heller ikke i Breve af den Art holder sin Mening tilbage. Men undertiden, f. Ex. i Brevene til Plessen, gaaer derne Stilens Underdanighed dog næsten over alle Bredder, og efterlader — tilligemed den vidt-løstige Afhandling af Patronens eller af Grams egne Yndlingsmaterier (f. Ex. Liærevandets medicinske Anvendelse) — et mindre behageligt Indtryk.

at lægge Priis paa, og finde mere applicable til Deres eget  
sujet, end just denne label. — Og jeg vilde gifve meget got til,  
at jeg kunde sige, det heller ingen Oversættelse havde haft bedre  
Lykke under Deres Velbaarnheds Haand, end just denne. Men  
hvad heller jeg har tabt ald Husommelse af de forrige, eller min  
Smag og Skionsomhed, (som forandrer sig med Alderen, og  
hos endeel tiligere, hos andre sildigere aftager,) er nu ikke den  
samme som forhen: da vil det slet ikke i mit Hoved, at min  
høystærede Herre har grebet Sig saa vel an med denne, og ikke  
sparet af Deres talent til at faae den i alle Maader saa smuk,  
som hvad jeg har ofte med stor Fornøielse seet af Dem i andre  
pieces. Jeg vil slet ikke være opiniatre, eller forsegte min Me-  
ning til det yderste. Jeg vidner og sandfærdelig, at jeg hverken  
den første gang jeg læsde den, var i ond humeur, eller har  
været det siden: Og hvis Vers skulde det vel være, som jeg  
med større prevention skulde læse, end Deres? Men just de fire  
første Linier er det, som jeg alle gange, naar jeg har taget fat  
derpaa, er bleven hengende i, og fundet dem for tvungne heelt  
igiennem (at forstaae den første hele Strophe). Ligeledes nogle  
andre faae steder, mere og mindre; hvoriblant dette: I een ret  
talrig Lynd, synes baade i forberorte Henseende, saa og propter  
vocabulum Lynd, neppe taaleligt. Sagen er, at dette Ord  
bruges ikke om hver en Samling og Mangfoldighed af Fugle og  
Fiske; men alene om den som steer, naar de leger & propa-  
gando generi dant operam. Saaledes fanges Silden i Liim-  
fiorden om Baaren, naar den Lynder: Og fordi den da indvælver  
i store Haabe (Høbe), hinc joculariter, (non serio) transtulerunt  
populares mei Cimbri verbum istud ad quamvis magnam con-  
gregationem. Men Fuglene Lyndes, endogsaa naar de ere kun  
2 tilfammen, til at gjøre amour; og derom svinger mand i  
Visen om Foraarets agrements: De Fugle de Lyndes paa  
Dviste, h. e. Veneri litant. Neppe skal mand i Danske  
Skrifter finde Ordet anderledes brugt, uden i Sal. Assessor  
*Lauerentzens* <sup>1)</sup> Aviser, som sagde om Ministernes Forsamling til

<sup>1)</sup> Johan Laurengen eller Lorentsen, f. i Ribe, og en Efter-  
kommer af N. S. Vedel (hvis „Svend Tveskiags Historie“ han

Vtrecht, eller til Regensborg, at de Iyndedes, qua phrasi magnos ludos dedit dicaculis nostris.

Men jeg beder tusindgange om Forlabelse for min Frihed, den Deres Velbaarnhed baade Self har vænt mig til, og nu denne gang befalet mig. De maae troe, at jeg har nok vendt og snoet mig, inden jeg er bleven overbevist, at der ingen prejuge staa i dette mit første jugement. Jeg vil og ingen andres Dom kaste mig under, end Deres egen, og deri gjøre som de Catholiske, der appellere å Papa haud rectè informato ad rectius informandum. Jeg vil ogsaa tilstaae, at jeg aldrig har holdet af det slags Oversættelser, som maaler Versene ud i lige Tal med Originalen, ligesom naar man givver Skieppe for Skieppe, Allen for Allen, og kvarter for kvarter, thi da er det ingen Under, at mand blifver tvungen. De frie Oversættelser, hvor interpres eller Oversætteren binder sig ei til Ord, men til Mening, og gjør undertiden af 4 Linier i Originalen kun een, atter af een Linie 6 eller 10, seer mand meest at behage andre Nationer; Og saaledes har *la Fontaine* baaret sig ad med Phædro og andre gamle Fabler. *Rufus Festus Avienus* ligeledes med *Æsopo*, *Buchananus* med Psalmerne. *Bording* har ligeledes tracteret den Fabel de Monte murem pariente, og gjort den tredobbelt saa lang og artig, som den staaer i Originalen. (Vide pag. operum ejus 54.) Derimod har hand contraheret Fabelen om Phaëtonte, og den er meget kortere hos ham, end hos *Ovidium*, vid. p. 300 seqq. Men hvor *Desmarais* har taget sin Svane og Uenderne fra, maae jeg reent bekiende, at jeg ikke veed. Hverken hos *Æsopum*, eller *Aphthonium*, eller *Gabriam*, eller *Phædrum*, eller *Avienum*, eller *Abstemium*, eller endnu en anden Anonymum i *Neveleti Collection*, er den at finde.

Med Bore's Jubel-Doctoraler her ved Universitætet veed vor Herre hvad Udsald det faaer. Noget blifver der af, det

---

udgav 1705) var først Skriver ved det Kgl. Geh. Archiv; blev 1698 Directeur ved det Kongelige og Universitets Bogtrykkeri, fik Titul af Afsesfor, og døde 1729. Man seer ogsaa af dette Grams Brev, at Laurentsen i sin Tid har redigeret de danske Noiser. (Efter Ryerup, Stænd. Lit. S. Skr. 1805. I. S. 249—50, som det synes, kun fra Sept. 1698—Dec. 1701.)

land ikke feile; men vist nok ikke saa meget, som parturiens mons brystede sig til, og truede med. Af Theologiæ Doctoribus troer man, at der neppe bliver flere, end *Wöldike* og *Reuss*. *Steenbuch* undskylder sig med sine 72 Aar. Og Bisperne i Provincerne skulle hver prædike i sit Stifts Hovedkirke d. 30. Oct. Hvorledes da at være her, at disputere pro Doctoratu d. 3. Nov.? Ei at tale om den korte tid til at præparere sig, med Lærdom og med Penge til sumtus Doctorales. Det skønne project, med at faae de mange Etats- og Justitz-Raadere til Doctores Juris, gik ikke igiennem. Kongen har derimod allernaad. resolveret, i en Ordre til Universitetet, at Heren skal ingen paanødes, og ingen ved Nafn indbydes, ja ikke engang nogen inviteres eller admitteres, uden fra den 5te Classe i Rangsforordningen inclusive, og ned ad.

Jeg er med allerstørste respect og Ergivenhed,  
Højædle og Velbaarne Hr. Conferenz-Raad,  
Deres allerydmygske troe tiener

København. d. 2. Sept. 1736.

H. Gram.

## 6.

### Gram til Rostgaard\*).

1736.

Endstjønt jeg med megen fornøielse harver spurt, at Deres Jern er, nemlig saameget deraf som denne gang stee kunde, kom-

---

\*) At Gram, sin Tids lærdeste Mand i Danmark og uafslædig sysselsat med Studier, Undersøgelser, Skrifter, Archiv-Arbejder, Embedsforretninger, som Professor og Bibliothekar, m. m. ogsaa kunde finde Tid tilovers til Brevvevling, til det selskabelige Liv, og til Omgang i fornemme Cirkler: er bekendt, og omtalt af hans Biographer. Mange af hans Breve vise ham ogsaa som en Mand, der med Opoffring af Tid og Umage altid var rede for sine Venner til at udrrette, ikke blot lærde og litteraire, men mangehaande andre Commissioner, der betkom Pengesager og alle slags private Forhold. Det her meddelte, og flere andre Breve til Rostgaard, ligesom de allerfleste af Grams Breve til Overkammerherre Plessen og til Statthalder Grev Rantzau, kunne bl. a. tiene til Bevis herpaa. At i det

men i gode hænder, nemlig til det Asiatiske Compagnie, for at styrke vores Skib med en nyttig Ballast til China; Og Deres Velbaarnheds ordre til mig var conditionelle, nemlig, en cas que Mr. *Holmsted* n'en vouloit rien avoir etc. Saa hafver jeg alligevel holdet det for min pligt, i henseende til den øfrige Slump, som findes endnu paa Anholt, at følge Ordren, og ved Lustiz-Raad *Bing* ladet sondere Hr. Græf *Laurwig*, om det kunde lade sig gjøre paa saadan Maade, som Deres Velbhd. proponerede. Thi at jeg selv skulde kunde faae fatt paa Græsven lod sig ingen Dag i indeværende Uge gjøre, saasom Hans Excell. immer var i mouvement og ej hjemme at finde, for medelst Hans Kongl. Majts Nærværelse, og hafver baade i Onsdags og i Gaar spist paa Frederichsberg. *Bing* hafver da i Dag bragt mig denne Bescæd, at Græsven kunde intet befatte sig dermed, men at Hr. Conferenz Raad fik herudi at rette sig efter den Kongl. forordnings Articler om fremmed Jerns Indførsel. Alt saa er den Tanke forgiaes, at haabe nogen Hielp paa det stæd. Mit ringe Raad skulde være, at forhøre hos Monsr *Solberg*, Mr *Michel Fabritius*, eller andre, hvad Middele de vidste at skaffe i denne Sag, saafremt de ei allerede ere blefven spurte. Paa den gode Hr. Græsvens Monopolium og dets strænge Love klager den største Deel af vor publico, og Hr.

---

mindste den første af de sidstnævnte paaflønnede Grams Umage og Brevverking, og at Gram modtog ikke blot sædvanlige landlige Foraringer, men ogsaa Penge, fra Plessen: erfare vi af samme Kilde. Uden Tvivl var det ogsaa mere disse Grams Forbindelser, end egen Tilbøielighed, der gav Anledning til den „Synelen med Handels-Anliggender,“ hvoraf mange Spor forekomme i hans Breve. „Begge de indiske Compagnier, hvoraf han dog ei ventede saa store Fordele for Landet, som de fleste paa den Tid, berøvede ham megen Tid, som vi vel tør troe havde været bedre anvendt i Videnskaberne Læsestæde; men som vi derfor ingentunde ville kalde spildt.“ J. Møller om Grams Levnet og Fortjenester. (København. Litt. S. Stry. 1810.) Det er ogsaa beviist, at hvormeget Gram endog beskæftigede sig med disse Compagnier og deres Actier, tog han selv liden Deel deri, og blev heller ikke rig derved. Den Formue, han ved sin Død efterlod, var neppe ret stor, og bestod mest i hans Bibliothek, som imidlertid indbragte en betydelig Sum ved Auktionsalget.

Conferenz-Raad er ikke den eneste. Hvis jeg herefter skulde  
 vende saa lykkelig, at forfare noget til Deres Consolation her-  
 udinden, fand De forsiire Sig om, at det ei skal vende for-  
 sommet af den, der med største devotion lever

Højædle og Velbaarne Hr. Conferenz-Raad  
 Deres allerydmygske tiener

København d. 13. Sept. 1736.

H. Gram.

Udskr. Højædle og Velbaarne Herre, Hr. Conferenz Raad Kofsgaard  
 ydmygt tilhænde.

7.

Gram til Kofsgaard.

1736.

Til Mad. *Manon* leverer jeg, tillige med dette ringe Brev,  
 tvende af de Bøger, som jeg havde den Ære af Deres Vel-  
 baarnheds gode Befaling om, nemlig den anden mig fra Jde-  
 branden overblevne Deel af *Schadts Jüdische Merckwürdigkeiten*  
 og *Relands Religion des Mahometans*. Capit. *Barres* Bryl-  
 lups-Bers har *Langebek* forsiiret mig at vilde sende et andet  
 og ligesaagod Exemplar for, i stæden for det, som jeg af Deres  
 Velbaarnhed annammede. Her er ellers ikke noget nyt i Bores  
 Republica litteraria, saavelsom ei heller in civili statu, uden  
 de forandringer med *Bram*, *Bartholin* og *A. Höjer*, som forud  
 vidstes; hvortil siden er kommen, at Græf *Reuss* er bleven  
 Land-Drost i Delmenhorst, efterat *Witzleben* har faaet *Sehesteds*  
 charge i det Oldenborgske. Stiftamtmand von *Osten*<sup>1)</sup> fra Sorøe

<sup>1)</sup> W. A. v. der Osten, f. den 7de Jan. 1698, gif i Sorø Skole, og  
 blev Student 1716; Kammerherre allerede 1721; Stiftamtmand over  
 Bergens Stift 1728; Amtmand over Sorø Amt 1735; Directeur  
 ved Drefunds Toldkammer 1738; Ridder af Danebrog 1740; Direc-  
 teur for Finantserne 1743; Geheimeraad 1744; atter Directeur ved  
 Drefunds Told 1746; Geheimconferentsraad 1755; Ridder af Ele-  
 fanten d. 16de Mai 1763; døde d. 15de Jan. 1764 (s. Akr. Avis.  
 1764, Nr. 6 og 10). Han eiede et betydeligt Bibliothek, hvis største  
 Deel bestod af Geh. Raad Vinc. Berches Bogsamling, som efter  
 dennes Død (1742) blev solgt af hans Søn General Chr. Berche,

er her, og mener endeligen, at være temmelig avanceret med sin projectes execution, i at lægge Penge op der paa Stæden, til det nye Academies opkomst, ved det at tvende Hørere have faaet Præstefald, og ingen i deres Sted indkommer; item nu kun 14 Disciple i Skolen, i Stæden for 30, saa at alle disse Personers Løn og Underholdning kand lægges til Capitalen. Vilde nu vor Herre hjælpe med en nogenledes dyr Tiid, at Bygget kunde komme i høy Priis saavel som Ruggen, saa bliver hand end mere trøstet: Men saalænge Riibmanden i Holbek byder kun 5  $\text{R}$  for Tønden med Topmaal, seer hand sig lidet husvalet, og hvis ikke dette Haab hafves, at Kirkefædet efter Nytaar skulde i det mindste blive 8 Mark, kunde han ikke hafve nogen fornøielig Dag herforinden. Herover hafver jeg hørt ham vittelstigen snakke i Dag hos Hans Excell. Hr. Geheime-Raad Rosenkrantz, som er det æniste Selstøb, jeg har været i, siden jeg kom tilbage fra Kraagerup og Lyngbye. Paa det sidste Sted vedersfores mig, foruden mangfoldig Uden og Driften, den Lykke, at besøge Borgemeister Holmstedts der anlagte Farverie, og alle dertil saavel som til Overstæreriet hørende Redskaber, som vare alle nye og ubekjendte Ting for mig. Men paa det fiære Kraagerup kand jeg aldrig tænke, uden med et Hierte fuldt af allerstørste Ærbødighed og Taknemmelighed, saavel for alt det, som mig i utallige Maader tilforne, som for det, mig nu sidste gang blef tildeelt af overflødig Ære, glæde og forlystelse. Gud velsigne saa sandt det deylige Sted, med dets Beboere, og unde Dem saa megen bestandig

---

tilligemed Faberens Gaard i Store Kongens Gade, 1744, til G. H. N. v. d. Osten, som, i Følge et Brev fra Henrichsen (Hielmskiærne) til Røngebet (11 Aug. 1744) „sik det for Røverkøb.“ 1750 lod Osten trykke en Catalog over sin Bogsamling til Bortfalg; men det maa i al Fald kun have været en Deel af denne, da en Samling af flere tusinde Bind bortsolgtes efter hans Død i Septbr. 1764. (Jvf. Werlauff om det store Kongelige Bibliothek. S. 197.) Af det her aftrykte Brev fra Gram erfare vi, at det maaskee har været v. der Osten, fra hvem den første Plan til **Sorø Academies** Gienoprettelse under Christian VI. udgik; at han, som Amtmand i Sorø, maa have høvt Overbestyrelsen over Skolen og Godserne, og at han ibrigt har bestræbt sig for at samle Midler til Academiets Stiftelse og Bygning.

Held, Lief og Betsignelse, som uafslædig ynstes af Deres Høysædte Velbaarnheds

allerydmygske og høytforpligtede tiener

Kiøbenhavn d. 9. Octobr. 1736.

H. Gram.

Udsr. A Monsieur

Monsieur de Rostgaard Conseiller de Conferences de Sa Majesté,  
Seigneur de Kraagerup.

8.

Gram til Rostgaard.

1738.

Skulde jeg ynste mig enten Hoved, eller Eftne, eller Tid og Møjlighed nok, til at giøre et Vers, da skulde det sandelig være for at opfylde, i Deres Velbaarnheds Henseende, min Pligt og mit Ynste, som er at kunde takke vedborligen for saavel den ypperlige Foræring, som det skionne Vers. Dette sidstes Artighed og genium trøstede jeg mig ikke til at kunde naae, om jeg end gaf mig i færd med at vederlægge det med en høystforstødt Taksigelse-Compliment i lige Stiil. Og Foræringen er mig saameget des kiærere, som den, frem for adskillige andre Ting af større Priis og Værdie, kan mærkeligen befordre mit Sindes Møjlighed, nemlig at jeg ikke saa ofte skal vorde arrig og fortræden, ved at rage Sandt sammen paa Gulvet for at bestre en fattig Skrift, naar der findes intet mere i min Sand-Bøsse.

Det uslidelige Løp, som den kiære Frøken Rostgaard og De stylder mig for at hafve recommenderet, fand jeg nu ikke finde at hentyde til andet, end til den Slopst, (en Rattkiortel heder det nu her i Kiøbenhavn paa bedre Dansk,) hvortil min høystkiærede Herre havde agtet at tage Dem et stykke Tid. Jeg erindrer mig, den Tid at hafve haft den Gæst at fortælle om en Rattkiortel, som jeg hafde ladet mig giøre, og i Stæden for det strøbelige og siøre Citz taget dertil got stærkt Cattoun, for at hafve desto længere got deraf, og tage mindre Skade, naar der paa end faldt nogen Brøstfælsighed. Men hvis jeg har gifvet det ud for saa overmaade stærkt, og lovet saa bestandig og lang Gæst deraf, at det kunde fortiene Navn af uslideligt, da har det

ræret noget poetice sagt. Thi Cattoun er jo Cattoun, og ingen Hiorte eller Keens-Veder. Men det, hvad jeg fornemmes ligst og med Siæl recommendede, var forma dictæ vestis meæ, nemlig at den er en excellent Kammerklædning om Vinteren, stoppet med Bomuld, fuldkommen viid og stoor, beqvem for Krop og Fædder, og for resten lader saa vel, saa at jeg ingen har haft beqvemmere af det slags. Derfor var mit ringe Raad at Deres Velbaarnhed vilde bestille Dem een, lige mage dertil; Og hvis De behager at gifve mig Commission, skal den blive gjort hos den samme Skræder-Kone, og betinget til samme Priis som min, som jeg nu ikke kommer ihu, hvormeget det var.

Om Studenten hafver jeg, saavit i disse 2 Dage har vil det lade sig giøre, hørt mig om, baade ved een og anden; Men hand er ond at finde med alle de omstrefne qualiteter — Thi enten fattes det ene, eller det andet. Saa ere de, som strifver god Haand; Og at cavere for, at de samme, naar de tages i Huset, skulde være reenlige, fredsommelige &c. Fattige Karle hafver ofte stolte Hierter og slette mores, ex vitiosa educatione; Der ere saae *Langebecker* og *Morten Haugaarder*. Her gaaer vel en gammel Karl, ved *Nasn Müller*, fra Jylland, som strifver iblant for mig, som har temmelige fundamenter, og kunde for Resten være beqvem; men hver gang hand bærer mig noget hjem, stinker det forbandet af Tobak, hvilken Stank endeligen gaaer bort, naar jeg har lagt det i Windvet i nogle Dages Tiid. En Prøve af hans Haand sender jeg herhos. Skulde hand ikke være anstaaelig, ob dictam causam, skal jeg blive ved, at høre om en anden.

Indlagde seer Deres Velbhd. at være fra Hr. *Wolf*, (som var og een af de Poster, som blefve ved Deres sidste Nærværelse forglemte,) for Guds skyld da oplys Os med forst om alle disse quæstionibus & dubiis; Thi Manden haster med prælationen. (?) Jeg hafver mærket hans Spørsmåale med Tal i Bredden.

Og er, med det allerlyfsaligste Nytaars ynske til Dem og Deres ganske og kiære Huus,

Højædle og Velbaarne Herres  
ydmysgste og skyldigste Tiener

*H. Gram.*

(Beskommet d. 3. January 1738. med Posten. R.)

9.

**Gram til Nostgaard.**

1738.

Med Mons. Langebeck, som er hjemkommen overmaade fornøiet, beriget og forstunet med Lærdom og andet got, hafde jeg den ære af Deres høyaetle Velbaarnheds sidste, for hvilken jeg ydmygst takker. Her falder saare lidet, samme med at vederlægge; og da Deres Velbaarnheds tjenere udtryffeligen har manet mig om, at tilmælde Dem noget nyt, saa betiænder jeg reent ud, at det nyt, jeg kunde i min hufommelse samle tilsammen og vide, vil slet intet forslaae, imod hvad *Langebeck*, alene efter saa faae Dages forløb, har fundet samle. Thi hand sværmer om i Byen, taler nu med *Harboe*, sin collega, som er omnium novellarum, externarum & urbanarum, promus-condus & thesaurarius, nu med *Wadskjær*, nu med 100. andre. Jeg derimod sidder stille hjemme, naar jeg ey er i Archivet eller Biblioth. reg. uden det lidt jeg fandt komme hen til Frue Gref-Cancellerindens, eller hos Hr. Ober-Cammerherren, som er ælensdig siug af en tertian-feber. Om den uhyfsalige Mag. *Hans Mossin*<sup>1)</sup> hafver De vel alt hørt, nemlig at hans Dom er gaaen i Tiisdags otte Dage, hvorved Catecheterne ere dømte hvide

<sup>1)</sup> Præsten *Hans Mossin*, ved Trinitatis Kirke, „en ivrig Forsegter af den Wittenbergiske Dogmatik“, forargedes over endel af de Læresætninger, den theologiske Professor og Hofpræst *J. F. Neuf* (indkaldt fra Tübingen) yttrede i sine Collegier og Disputationer ved Universitetet, og indgav en Klage over ham 1733, som førte til vidtløftige Forhandlinger med en i den Anledning af Kongen udnævnt Commission, hvilke dog endtes ganske til Fordeel for *Neuf*. (jvf. *J. Möllers Mnemosyne*. IV. 358—370.) *Mossin* lod det ikke blive derved, men anklagede (som Sognepræst ved Nicolai Kirke) d. 4de August 1737 to ved denne Menighed ansatte Catecheter, *N. Balslev* og *P. Rehling*, som falske Lærere, der i deres Prædikener havde foredraget „en falsk og diævelsk Lærdom.“ Dommens Udfald blev, som af Grams. Brev ses. Om Sagen findes udførligere Underretning hos *J. Möller* l. c. S. 371 og i de der anførte Skrifter.

og stiere som Snee, hand fra Kaldet, og skal gifve 350  $\pi$  til pios usus og 150  $\pi$  til Fiscalen; item hans Eftermand i Embedet at skal publice bekendtgjøre for Menigheden hans Forseelses Grovhed, og Catecheternes Lærdoms Ustyldighed. Copien af denne Sentents har jeg 2 gange seet, men ikke gidet begiert den. Mr. Langebeck sender den vel rigtig; Thj Harboe var een af dem, som viiste mig den. Borets Tidender fra Hitland lyde endnu saaledes, at aldrig andet kand skionnes, end det jo maae være vort Skib til Tranquebar, som er forulykket sammestæds, og ingen andens. Men nu hafve vi et Fartoy derhenne, og fornuftige Folk dermed; saa at den fuldkomne Overbeviisning snart vil ventes. I disse Dage er et Skib fra Riebenhavn, St. Andreas kaldet, gjort til Vestindien seilklar, og gaaer med allerførste Bind; og inden Aarets Udgang burde vi at hafve 5 derfra, nemlig 1. Enigheden, som gif derhen forleden Efterhøst. 2. Adrian von Beverhouts Brigantine, som pleier at komme her eengang om Aaret. 3. Det Skib, som blef fragtet til Mr. Barrington at gaae til Madagascar, og derfra at føre Slaver til vore Colonier i America. 4. Det, som Capitain Jager gif herfra med d. 4. Januarii sidstafvig, til Guinea, som ogsaa skal gaae til St. Thomas, og tage Ladning ind; og 5. dette nu afgaaende Skib St. Andreas. Gud gifve dem alle god Lykke! Om Hr. Biskop Hersleb siger mand, at hand er alt ankommen i Helsingør. Provsten Hr. Mads Holm ventes nu og hid fra sit Dvilemarck med første, og førend hand kommer, determinerer Frue Groß-Canc: sig ikke til at kalde Præst i hans Stæd, i hvor mange hun end dertil har hørt prædike, da min ringe Person har undertiden ogsaa været iblant Tilhørerne, og kand bære Vidne om, at baade jeg og flere, som jeg nu ikke vil nævne, kand ligesaavel i en Stue, som i en Kirke, falde hen i en sød Søvn, i hvor høit der straales,

dum coram populo rhetoricatur Hylas.

For nogle Dage siden leverede jeg til Mad. Rolet en lumpen Tydskt version af *Misson's Voyage d'Italie*, saasom jeg ingenstæds, ne quidem in BB. regia, har fundet den franske, efterat jeg mistede min i Ildbranden. Paa Sal. Prins Carls Journal er ikke at tænke, førend enten Hans Excell. Hr. Ch. de Pl.

eller *Mallerback* blive friske, som begge ere i slet Tilstand. Gud opholde og bevare min høystærede Hr. Conferenz-Raad, med Deres gandske kiære Huus og familie! Det ynsker Deres, med uafsladelig Trost og devotion,

ydmiggste og høytforbundne

Kbh. d. 9. April 1738.

tiener

H. Gram.

10.

Gram til Rostgaard.

1738.

Krue *Rostgaard* hafver haft den Naade, baade at sige og fortælle, saa og vise mig under min Herres haand, de terricula-menta, hvormed Deres Modstandere tænker at jage Dem ud af Deres Befæstning. Men her finder vi dem, Gud være æret! saadanne, at de hafve plus aliquanto consolationis, quam ter-roris, i sig. Neml'g. der givtes os derved kiændeligen at for- staae, at Mr. *Hanssen* og Mr. *Thigh* maae ansee deres Sag saa slet bestaffet, at den ikke kan vindes med Lands Lov og Ret, og derfor søge deres Tilflugt til andre lidet lovlige Middel. Hvor Loven ikke kand hielpe, der skal Kongen. Bonum factum! Kongens Souverainitet og absolute Myndighed, som Engellæn-derne selv med største Uforsammenhed har decrimeret, og endnu dagligen med *Molesworth's* Skrifts iterata & sæpius repetita publicatione giennemhegler, skal nu være deres Hielpe-Støtte og Nød-Anker! — Dette skal dog Gud og alle ærbare Christne forbyde, saavel i min høystærede Hr. Conferenz-Raads som i andre Sager, ikke at skal gelinge dem. Hafde de end her ved Hoffet en langt større Ministre, end Mr. *Tilley*, kommer de dog, med Guds hielp, aldrig videre med os, end at bringe det derhen, at dennem vederfares den samme Ret, som de gjøre ubi lige Til- fælde os og andre; dog at samme vederfares dem paa en bedre Naade og med langt hastigere og rigtigere Expedition, end vi af dennem med begegne. Kort sagt, min Herre maae sikk. r troe, at ald deres Trusel og Skræppen i saa Maader er ikke en Bønne værd. Saalidet som Kongen af Engelland hafver fundet

eller villet være os til Billie, 'i at hielpe paa os, eller i at hindre, at jo ipsa Majestas Regia er blefsen angrebet af en liderlig Compan, der i indværende Aar har gjort Beslag paa vores paa Hitland strandede Søls, for en prætension hand hafver til Kongen af Danmark, udi hvilken Sag vores Allernaad. Konge ey engang kand befries for at udholde processen, og lide Dom efter Engelske Love: Saalidet kand ogsaa Mr. *Tilley* og hans tvende Helsingørske Clienter tænke sig befriede fra Lovmaal her i Danmark. Imidlertid skal jeg nu i denne Morgen Kl. 9. tale med H. E. Geh. R. *Rosenkrantz* derom, og levere ham Deres Velbhds. pro Memoria til at læse. Jeg troer og gierne, at hand tager sig paa at levere samme Scriptum til Geh. R. *Schulin*. H. E. Hr. General *Lövenörn* holdt det altfor urimeligt, at der skulde tvistes om, det jo min Herre naaede aldeles Deres petitum, enten De erindrede Conseillet derom, eller ikke. Jeg læste det op for ham à capite ad calcem, og hand bad at hafve bedre Tanter om Conseillet og in specie om Hr. *Schulin*, end at de skulde bevilge Engellændere noget imod Kongens Undersaatter, foruden at hafve hørt alteram partem.

Den fornemme Stribent, som vil beskrive Sal. Hr. Gr. *Reventlows* Vitam, kunde nok behøve en Erindring, ikke at gaae for høit med den Sal. ypperlige Herres Moderne-Ahner. Thi sligt nytter til ingen Ting. Sal. Hr. *Christopher Gabel* var plane novus homo, & primus qui gentem suam nobilitavit: ongesæhr som H. E. Hr. General *Lövenörn* hos os, og Marechal *Fabert* i Franrige, og sexcenti alii in variis Europæ regnis. Historien er alt for bekendt, at der i hans største Faveur og Høyheds Tiid ankam her til Byen en fattig Orgelmester-Enke fra Holsten, for at sollicitere et slags Naade, og bad ham udbirke sig samme hos R. *Frid. III.*, og at *Gabel* kiendte hende strax, og svarede, at han sandt sig saameget mere forbunden til at hielpe hende, som at hun hafde været et instrument eller Marsag til hans Lykke, ved den refus som hun gaf ham i hans Ungdom, da hendes Fader, der hafde været Organist, og vilde afstaae Tienesten til den Friere, som hun vilde udvælge, formaaede Kirke-Forstanderen der paa Stæden til at gifve *Christopher Gabel* exclusion, hvorefter *Gabel* motte søge anden

employ, og blef derpaa recommenderet til *R. Frid. III.* den tid Erkebiskop i Bremen, for Skrifver. — Studeret hafde hand, og var derhos excellent Musicus, men hvorfra hand er kommen, & quibus parentibus ortus, mihi incompertum.

Jeg er, med uafslædig Ergivenhed,  
Højædle og Velbaarne, Højstærede Hr. Conferenz-Raad, Deres  
ydmuygste tiener

Kø. d. 2. Dec. 1738.  
i stor hast.

H. Gram.

# 11.

## Lurdorph til Rostgaard\*).

1739.

Højædle oc Velbaarne Hr. Conferentz-Raad,  
Højstærede Velyndere!

Jeg skammer mig ved, at jeg saa længe har beholdt de Mig af Hr. Conference Raad meddeelte *Reenbergers* Vers, hvilke Jeg nu herved tilbagefender; med ydmuygt Taksigelse for Hans Godhed oc Redebonhed herubinden. Aarsagen til denne Forhaling er dog ikke aldeles paa min Side; Thi Jeg havde tænkt tillige at kunde tilsendt Hr. Conference Raad alle de øvrige Vers, som denne uforlignelige Poet i en Tiid af moxen 50 Aar har forarbejdet, hvortil Jeg baade behøvede den mig af Hr. Etats-Raad *Fogh* lovede Underrætning fra Jylland, saa oc en god Skrivere, der kunde udcopiere i en Samling de Vers, som Jeg her oc der har faaet en *pieces détachées*, hvilke det da var min Agt, at tilsende Hr. Conferentz Raad, for med dem deels at supplere, deels corrigere hans Samling; Men det første fand Jeg endnu i en 4 Ugers Tiid ikke vente, oc, om Frostens vedvarer, maaskee ikke den heele Vinter; Om det sidste maae Jeg bekiende, at gode og færdige Copiister ere meget rarere i disse, end i *Martialis* Tider; Thi Jeg troer snarere at skulle kunde faae 10 differente Dplag fra Trykker-Persen, end et Exemplar

---

\*) Rostgaards Svar paa dette Brev findes i *Lurdorphiana*. S. 444-45.

fra en Skrivers Haand; At det derfor ikke skulle komme i for stor Langedrag, har Jeg heller villet sende Hr. Conferentz-Raad den sine Vers tilbage i Forveien, da Jeg ej skal forglemme, naar Jeg kommer i stand med mine egne, at communicere ham det øvrige Forraad deraf, som Jeg enten har eller kan vente.

Den fjerde Prove af Danske Vers er i disse Dage kommen for Lyset; Det Vers, som har vundet Priisen, er i Sig selv vel nok frevet; Thi tanterne ere nette, oc stilsen concis. Men Jeg bekænder rundt ud, at jeg overalt ikke begriber, hvorledes vores Danske Poësie saaledes er forfalden; Det som, i mine ringe tanker, bør meest at ansees paa i et Vers, som er først, at, hvad slags Materie det er, samme da bliver udført ved rette poëtiske oc tillige justes Penséer; for det andet, at samme Penséer blive forestillede i saadanne Vers, som have deres Cadence oc Harmonie, disse to Ting, følger Jeg, maae mand mesten Deel nu overalt forgiæves leede efter; Thi ligesaa videnslig som det er, at læse een høi oc intoneret poëtisk Stil, naar Tankerne ere kun faux brillans oc fausses pensées, saa klædsommelig falder oc et Vers, hvor Tankerne ere forringede ved en prosaisk Stil, der viser, at om Autor end har været sin Materie voren, har hand dog ikke været den Skrivemaade voren, hand har fremsat Materien ved, siden det er Poësiens Egenstøb, at giøre, end oc ringe Ting høie, saa at

quicquid calcaverit, Rosa fiat.

Hvad Cadencen angaaer, da ere Poeters Dren saa delicate, at de forsætte end oc tit den bedste Tante, naar Versets Numeri støde imod Harmonien; Hvilket i sig selv er ret; Thi naar en god Pensée bliver mig forestillet in Prosa, tager Jeg den an som en god Pensée, oc begiærer ikke meere; Men kommer den frem i Vers, venter Jeg ustridig, at Poësien endnu skal give den een større Relief; De naar mig da møder det som skurrer i Ørene, i stæden for at kildre dem, taber Jeg den Credit, Jeg har for Penséen, ved den fortrydelse Jeg saaer over Verset. Jeg er vis paa, at iblant alle de Vers, som nu i disse 4 Gange ere komne for Lyset, skal der neppe findes Eet, hvor jo enten Poësien er forglemmt, saa at Versene ere alt for

prosodiske, eller Harmonien forbigaaet, saa de ey holde deres rette Tact. — Det var derfor at ynske, at de brave Mænd, som ere bekjendte for at kunde skrive, ville blive ved, paa det at andre deraf kunde lære, at legge deres Sager bedre an; men det er desværre endnu inter pia desideria. Jeg forbliver med allerførste Consideration

Høiædle oc Velbaarne Hr. Conferents Raads  
ærbødigste oc skyldigste Tjener

København den 6 Nov. 1739.

B. W. Luxdorph.

## 12.

### Jørg Rosenkrantz til K. Christian VI\*).

1740.

Stormægtigste, Allernaadigste Arveherre og Konge,

Jeg haver efter Allerunderdanigst Pligt noye og med alld Betentksomhed læst og overvejet den aff Deris Kongl. Majestét mig og de andre Geheimeraader i Deris Conseil overleverte, aff Grev Danneskiold under d. 9. Januarii sidstleden til Deris Majestét Allerunderdanigst indgivne Deduction, betreffende een Nye Canals Anleggelse imellem Amager Land og Siælland ud til Riegebugt<sup>1)</sup>, hvorover Deris Majestét Allernaadigst haver befahlet os, voris Allerunderdanigste Betenkning Dennem at ind-  
levere; Og finder jeg aldelis intet at erindre imod hvad som aff Greven i bemeldte Deduction er anført og forestillet, naar Mueligheden aff dette store Verck, om huilken jeg icke saa fuldkommeligen er istand til at domme, mens dog, naar det som Greven derfor ansehrer overvejes, mig meget plausible forekommer, staaer fast. Thi at Vercket i sig selff, naar det eengang er bragt istand, jo vil blive af stor Nytte, fand vel ingen imod-

\*) Meddeelt mig af Etatsraad Kolberup-Rosenvinge.

1) Hvad her menes ved denne „Canal imellem Amager og Siælland“ kan ikke være andet end en Jordbning af Løbet igiennem den saakaldte Kallebo-Strand, og videre ud igiennem Farvandet imellem Amager og Siælland. Brevet er paaberaabt af J. Møller i J. Rosenkrantz's Levnet. Mnemosyne. II, 290.

fige, og i saadan Henseende synes mig ikke, at 100,000 Rdlr. aarlig i 13 Aar derpaa at anvende, er af saa stor Betydende, at derfor eet saa nyttigt Værk skulde underlades, Særlig om Gud giver fredelige Tider i Norden, og Deris Majestét ved Conjunctionenes Laab ikke maa blive nød til at tage Del i Deris Naboers Ueenighed, som tillige mange andre overmaade store Omkostninger maatte forarsage og udtræve.

Denne min allerunderdanigste usorgribelige Betænkning lægger jeg til Deris Majestéts føder i allerdybeste Underdanighed, til Døden forblivende

Deris Kongel. Majestéts

Allerunderdanigste og Tro-Pligt-  
skyldigste Undersaat og Tienere

Kbh. d. 16 Jan. 1740.

I. Rosenkrantz.

### 13.

**Otto Thott til Gram\*).**

1740.

Velædle og Velbyrdige Hr. Justice Raad!

Med megen tak for Vaan tilbagesender ieg l'histoire littéraire de Lion, som saa vel befalder mig, at ieg gandske har igiennemlæst dend. Jeg seer at De ligeledes har giennemlæst dend og gjort Tegn ved adskillige curieuse remarquer. Hvad Auctor anfører om de Lionste Bogtryckere, er gandske artig. Dog undres mig at Hand ey taler om nogen Bogtrycker der før Trechel, eller om nogen Bog trockt før 1487, da Buyer dog

---

\* Det eneste, mig bekendte Brev af den seldne Statsmand, hvis Kiærlighed til Videnskab og Bøger i Danmark satte ham et usorgængeligt Monument. Dette Brev (et reddet Blad af Thotts uden Tvivl udbredte Correspondance) kan i det mindste tiene til et Beviis mere paa, at denne udmærkede Adelsmand ikke samlede sit kostbare og colossale Bibliothek allene som en fornem Luxus. (Om hans Levnet og Fortienester kan jeg nærmest henvise til den korte Skizze, jeg nylig meddeelte i det Kongl. Vidensk. Selskabs Hist. S. 156—58.)

sammesteds har trodtt Bøger 10 aar tilførn, saasom la legende des Saints, og det nye Testament paa Fransk 1477, hvilket var i Bibliotheca Fayana, som i min tid blef solt i Paris. Jeg hafver selv een temmelig stor Foliant, kaldet: Le Proprietaire des choses, trykt i Lion 1485 par honorable homme Maitre Guil. Le Roy\*). Ellers findes i dend anden Tom. pag. 736 een artig Trykfeyl, nemlig at Pere Richard har strefvet des Commentaires sur les Chroniques d'Apollonius de Perge. Det kunde og vel være at det rette ord ey har vildet befalde een for scrupuleux og ulærd Bogtryckersvend eller Corrector. Derfom ieg ellers videre tør umage, vilde ieg endnu paa nogle Dage udbede mig saavel: De la Cailles Histoire de l'Imprimerie, 4to, som og: Chevillier origine de l'imprimerie de Paris. 4to. thi De hafver venteligen begge disse bøger, som ieg hidintil forgiæfves hafver søgt at faae. Jeg forbliver stege

Deres

d. 29 Martij  
1740.

tienstberedvilligste tiener  
O. Thott.

Udskr.: Pour Monsieur Le Conseiller de Justice Gram.

# 14.

## Henrichsen (Hielmstjerne) til Langebek.

1742.

Monsieur Langebek,

Efter Begiering og Løfte ventede vi Dem i Aftes. Har maaffre en Rendezvou af consequence holdt Dem tilbage? Ensin, Jeg fortænkter Dem ikke; Det er tit en tete à tete kommer os til at sette de største Selskaber tilside. I fald De ei idag er engageret, er De saa god og tager til taffe med en Suppe hos Os, da vi vil have den Ehre at vente Dem Klokken 12. Da jeg, nest en lykkelig Festes Forrynkning, forbliver med megen estime

Deres beredvilligste Tienere

Den 25. Decemb. 1742.

Henrichsen.

Pour Monsieur Langebek, chez lui.

\*) Jof. Catal. Biblioth. Thott. Tom. VII. p. 51. no. 1094.

## 15.

**Henrichsen (Hielmstjerne) til Langebek\*).**

1743.

*Monsieur Langebek,*

Var det May Maaned som det er Februarij, vilde jeg bilde mig ind at de charmer, som landet fører med sig, hafte saaledes indtaget Dem, at De vemmedes ved at tænke paa et stille, bedrovet og med Hovedet heldende Kiøbenhavn. Var De i Paris som De er paa Krogerup, vilde jeg tro, at De preparerede Dem til Fasten; eller om det var for gode Tanter at have om en Antiquario, at De brugte preservatiff for Størbug, eller og at De agerede homme galant. Men nu maa jeg tænke, enten at De er reist exprès til Krogerup for at moquere sig over vor stakkels By, og for med flid at glemme dens Indvaanere, eller og maa ieg tro, at De paa Krogerup finder altid baade Sommer og Paris, og paa den Fod er det, ieg vil tage det, naar ieg undskylder Deris forfømmelse i. at skrive mig til. Saa aimable og venerabel en Bert, saa charmant et compagnie, saa god en gout, som regierer i hver en vræ i Huset, saa mange visdoms, Erfarenheds og lærdoms regler, som daglig høris og øvis, kan vel fly alle fem Sandserne nok at bestille og være capable til at distrahere een som var endnu

\*) Et heldigt Tilfælde har blandt Hielmstjernes Correspondance med Langebek (som, skøndt tildeels ubetydelig af Indhold, har enkelte Bidrag til den første Charakteristik og Tidens Skildring) bevaret dette Brev tilligemed Svaret. Det er artig nok, engang at see den unge Hielmstjerne i fortrolig Megligøe, og hvorledes han dengang (i sit 28de Aar) tracterede den spøgende Brevstil; ligesom at see den alvorlige Langebek (i sit 33te Aar) at nedstige til en Skrivemaade, hvormed han heller ikke var fortrolig; men hvori dog paa eet og andet Sted noget af en skult Ironie synes at røbe sig. Man kunde vel undres over, at H., opdraget med den største Omsorg, dannet ved Omgang med sin Tids bedste Selskab i Kiøbenhavns fornemme og lærde Verden, og nylig hjemkommen fra en lang Udenlandsreise i Tydskland, England og Frankrige, endnu var saa tynd og saa smagløs i sin danske Stil; men man veed ogsaa, at dette altid var hans svage Side; endskøndt et længere hen forekommende Exempel kan vise, at han dog i sin Alderdom kunde skrive et noget bedre dansk Brev.

mindre indifferent for sine Venner, end De. Men, vil De sige, hol op at moralisere, mine Dren floer efter nytt; Men hvad nytt vil De vente fra En som kommer fielden paa Pikenikker, og endnu mere fielden i Barselstuer og Julestuer; thi det interessante nyt faaer ingen at vide uden sub sigillo silentii, og bliver her et mysterium, indtil det paa engang kommer i alles Munde. Krigen tænkes der ellers paa for alvor; Riibens havn har faaet Kongel. ordre i gaar, at anstafte 350 heste og 80 Rudsse for at bortføre Attolleriet inden 8 uger. Boris nova domestica privata ere luns faa; den unge Grev Dane-sciold er kommen hjem; hos hans Farbroder er der Bal og tractament hver anden Dag. Boris norske Heros, det forstaaer sig, jeg taler om Mons. Lövensciold, er og kommen hjem. Grev Taube, min gode ven, ventes snart til Byen; Grev Rantzou har ieg nylig faaet bref fra. Hand skriver intet uden om hvad hans Been tager sig fore; Resten vil hand formodentlig ieg skal giette.

Secretair Hofmann har, som her siges, sagt sig af med sin Bestilling. Jeg tager mig en Kone, siger han; og derfor kan hand ikke komme. Er det da saa stort et marked, hand har gjort? Hand faaer 32,000 Rd. for stedsse at see paa og være nodt til at divertere en surroiet Jydepige, som har ei meere opdragelse, end en Færgterdatter. Jeg for min Deel gav heller 32,000 Rd., om ieg havde dem, for at faae et par smukke, tindrende Dine at see paa. Om et Fruentimmer og havde Argbatter og all resten i proportion som Venus, og har ingen smukke Dine, er da ei all legen spildt? — De penséer allene, som et par smukke Dine kanournere mig med, er meere værd end en guldmine. Et par sure Dine — encore une fois, a tanto malo libera nos Domine! Til Slutning et par ord om mig Self. Præsidenten af Societetet i Engeland, Chevalier Folkes, har nylig beæret mig med et bref, hvor hand lader mig vide, at jeg i Sal. Nordens stæd er proponeret til at være membrum Societ. Reg. og at electionen skal gaae for sig i Martii Maaned. Han begierer tillige at blive et membrum af det societet, hand formener her skal oprettes\*). Dette bref har Geh. Raad v. Holstein

\*) Jof. det. Kgl. danske Vidensk. Selsk. Historie, S. 33.

taget til sig for at vise Hs. Majestet. Min gage har ieg og faaet forøget; ieg skal herefter have den af Cancellie-Sportlerne, og ere de altsaa uviste; Men, i hvor det gaaer, er det dog en 400 Rd. om aaret. I et land, hvor det ei er en vogue at holde Maitresser, og for Een, som har donum continentiae, som jeg, er det nok; allerhelst naar man faar saa god en zusatz til, som jeg; endin jeg er fornøiet, og er det en satisfaction for mig, at jeg uden ansøgning er bleven præficeret mange, som har løbet storm, og har haft meriter i Stofketal at beraabe sig paa; men de got folk glemmer, at de ere lutheraner; thi den gode sal. Mand har sagt, quod onustus bonis operibus non intrare possit per portam angustam.

Hvor gaaer det med Curiositeterne? gjør De mange de-converter? tænker De noget paa mig? finder De nogle materialia, som De kunde sournere mig med, der kunde give mig anledning til at legge min Stilling i Lavet med, eller siger De, som der staar i Evangelio: Herren haver dem selv behov? De maa gjøre og lade hvad De vil, saa skal De dog aldrig være god for at forhindre mig at jeg is med megen consideration stedse forbliver Deris beredvilligste Ven og Tiener

den 22. Febr. 1743.

Henrichsen.

## 16.

### Langebrev til Sielmstjerne.

1743.

Velædle og Velbyrdige Høitærede Hr. Secrétaire!

Var det Maimaaned som det er Blidemaaned, og var det Sommer som det er Vinter, eller var det for mig paa Kraagerop som i Kiøbenhavn, da skulde intet Arbeid saaledes holde mig, at ieg is længe siden skulde have i agt taget den Skyldighed, med hvilken ieg er Hannem forbunden, og ikke ladet mig, som nu skeet er, af Hans besønderlige Høflighed forekomme: ja da skulde det nu ikke fattes mig paa fornøden Tid, Materie og Eftertanke, til at besvare saa artigt, saa stateligt, saa riigt og saa kiært et Brev, som min Høitærede Herre har bæret mig, den ringeste

iblandt ſine Venner, med. Og ſaaer dette at være den første Undſkyldning, ieg bruger ſaavel for min lange Udeblivelse, ſom for den ſlette Stil, diſſe ſaa Vinier fremkomme udi. Sandeligen, derſom ieg er reist til Kraagerop i den Tanke, at glemme Kiöbenhavn, at væmmes ved dens Suurſeenhed, at moquere mig over dens Indbyggere, eller for at præparere mig til Faſten, eller for at finde her baade Sommer og Paris, eller for at agere homme galant, da har ieg merkfeligen bedraget mig ſelv, og Andre, ſom tænke det, tage ilde feil; thi alting befinder ſig i en gandske anden Tone. I ſtedet for et vildt og lyſtigt Paris er her et ret Monſter og en fuldkommen Afbildning paa den ærbare og adſtadige Verden, i ſtedet for den deilige Sommer og de grønne Lunde, forlyfter man ſig i den kielne Kafelovns Krog, i ſtedet for preservatil imod Skjørbug vedligeholdes det ſædvanlige Arbeid og en beſtandig Stilſiddenhed, i ſtedet for at agere homme galant øves den Cenſoldighed, ſom en fød Zyde beſt er vant ved og opdragen udi; i ſtedet for Beredſelſe til Faſten, har ieg ſom en Antiquarius, beſverre, ikke endnu tænkt paa, at Faſtelavns Mandag er for Døren; og i ſtedet for at glemme, eller væmmes ved, eller moquere mig over Kiöbenhavn, har ieg aarle og ſilde ſaameget at beſtille med alene at tænke paa den, at drømme om den, at lyſtes ved dens Herligheder, at priſe dens Borgere lyſſalige, at ieg ſnart ingen Tid fra de Tanter har tilovers at efterkomme de andre Pligter, ſom ieg ſand være een og anden af dens eiſſelige Indvaanere ſkyldig. Og paa den Fod er det, ieg anden gang bruger den Frihed at undſkyldes min ellers uundſkyldelige Forſømmelſe i at opvarte min Kiære Herre med Skrivelſe. Paris maa være et ſødt Sted for Liebhabere: Men ikke vilde ieg ønske, at Kiöbenhavn nogen tid for min Skyld ſkulde blive Paris, og det er umueligt, at Kraagerop ſand blive det. I Kiöbenhavn, endſkiønt man der veed, hvad for en Prydelſe Hovedhængſel og bedrøvede Anſigter er, ſaa veed man dog ogſaa at finde en temmelig Lyſtighed, naar man ifkun vil betiene ſig deraf og ikke gjøre ſig ſelv til ſvorne Indſiddere. I Paris er for meget af det ſidſte Slags, men paa Kraagerop intet uden til Maade af begge Dele. Her er en Rolighed, ſom er blandet med den ædle Frihed, her er dagligt Arbeide, ſom er

blandet med Sindsforlystelse, her er Udsladighed, som er blandet med Indighed og Belevenhed. Det er jo alt det ieg vil ønske mig; det er jo alle de Fordele, ieg har søgt ved min Udflugt fra Kiøbenhavn, og det er just dem ieg har fundet for mig paa Kraagerop. End mere: Her er en Vert, som er elst og Værd, et Selskab, som er angenemt og Omgængelse værdt, en gout saa god som ieg af Verden forlanger; her staa hørs og læres saa mange Viisdoms, Erfarenheds og Lærdoms Regler, at, om de skulde udøves, maatte de flye alle fem Sandserne mere end nok at bestille, og være mægtige til at distrahere den, som endnu var mindre skodesløs imod sine Venner end ieg.

Det er min Hr. Secretaires egne Ord, og derved har Han i Sandhed selv lagt mig den tredie Undskyldning i Munden, som er herlig og uden lige til at besmykke ovenmeldte min Forsømmelse med. Midt under Hans Moraliseren gik det mig, som Han skriver, at mine Dren fløede efter Nyt: Men, om ieg var af de Tanter, at Han jævnlig besøgte Piqueniquer, Julesstuer og Barselstuer, hvad Nyt vilde ieg da vel vente fra Hannem, uden amouretter, Kiærligheds Skermysfeler, og Ammestue-Begivenheder. Nu, da ieg paa den ene Side er forvissat om, at Han intet mindre end elsker slige Samlinger, og paa den anden Side eftertanter, at Han er et Lem af Staten og vort nye lærde Selskab, en Villere i den Danske Lærdoms ny opreiste Hoved-Tempel, hvad Nyt kunde ieg da andet vente fra Hans kiære Haand, end det, som ieg har faaet, nemlig godt og behageligt. Til Krigs Rustningen har ieg intet andet at meddele, end de inderlige Ønsker, at Gud vil styrke Kongens Hænder, og lade Hans Majestets Foretagende, til sine Rigers og Landes Sikkerhed, vel lykkes. At de tvende Heroës og Skjolbmænd, den Danske og Norske, ere hjemkomne, det vil useilbarligen spaae Fædernelandet noget Godt og gavnligt. Hans ventende Græve Taube vil uden Tvil blive en anden Mand, end den sidste Svenske Græve, som man nyligen i Kiøbenhavn har beegnet med Slut-teriet, og derefter ladet ham fare den Vej han var kommen fra. Skriver den gode Gr. R. intet uden om hvad hans Been tage sig for, da maae det enten være en tør Materie han har strevet om, eller ogsaa hans Been maae tage sig mere for end at gaae

paa lovlige Veie. Men hvad er det, Han vel skriver om vores gode Hoffman? Er det kun en suuroiet Jyde-Pige, han faaer at divertere? Har hun ikke mere Opdragelse end en uopdraget Færgter-Dotter? Kiære Herre, det er crimen læsæ virginitatis Iuticæ! Man veed og i Jylland at bruge Françoises, Dandses, Spilles og andre Tugtemestere. Nei, nei, hun er en Elsie for alle Jydske Møer, et Speil for alle Kiøbenhavnse Jomfruer, en Perle for alle Pariser-Mademoiselles; imo flos totius virginitatis! Hvad Ondt faaer han vel med hende? — faaer han andet end et ærbart Ansigt, en velbannet Skabning, et tugtigt og sædeligt Bæsen, et fromt Hierte,\* en fornustig Eenfoldighed, og et Duffeskab med 32000. Rdr. Jeg negter ikke, at jeg jo sætter et Par tindrende Dine, sammenføiede med et smukt Ansigt og et velskabt Legeme og et dydigt Hierte, langt over den rigeste Guldmine; men tag først et dydigt Hierte, og siden Guldminen bort, saa maa enhver, som lyfter, gierne beholde Fru Veneris tindrende Dine i No. for mig; jeg for min Deel vil hellere være fornøiet med en taalig og fornustig Lea, end med en spodsk og ubesindig Rachel; og min Herre maa langt heller ønske sig en from og suuroiet, end en smuk og suurmulet Brud. Ere Dinene kun skrøbelige, da kan gierne taales at anvende en liden portion paa Doctoren, og fattes der noget i Opdragelsen, da er det vel ikke mere, end en Balsart til Kiøbenhavn kand giøre det godt. Er det da saa slet et Marked, han har gjort, at han faaer en fød Duffe og et riigt Duffeskab at divertere sig med? Ikke agter jeg her at forsvare den Jydske Opdragelse; men jeg maa betiende min Skrøbelighed, at jeg tusinde gange hellere vilde tage en fattig og efter sin Maade stikkelig opdragen Jydepige, om hun skönt ikke var af de allersmukkeste, end den deiligste Pariser Jomfrue. I Jylland er Opdragelsen, som Levemaaden, eenfoldig. Et Fruentimmer lærer sin Catechismus, og holdes til at læse andre nyttige Bøger; hun lærer at sye, spinde, staae et Huus for; hun lærer vel og lidt at spille og dandses, lidt af fremmede Sprog, og andet, som ei strider mod Tugt og Erbarhed. Men ikke lærer hun, som Pariser Jomfruerne, det første hun kan gaae, at legge Bind paa alle Elfskøvs-Trekker og Miner, og at læse Romaner; hun kiender ikke den velsignede Smink-

flaske; hun fordriver ikke Dagen ved Caffé- Spise- og Spille-  
bordet, Aftenen ved Dands, Opera og unge Cavallerers  
Omgaengelse; ikke forlanger hun at hendes Mand (som hun veed,  
har andet at bestille), eller andre Messieurs, skal hænge over  
hende fra hun staaer op, til hun legger sig, m. m. Nu, Posten  
vil gaae, og Papiret vil slippe. Min Hr. Secretaire hilses  
paa det venligste fra Hr. Conferens-Raadten; beder og min ær-  
bødigste compliment at aflægges hos Hans kiære Forældre;  
hvornæst jeg o. s. v.

Kraagerup d. 24. Febr. 1743.

## 17.

## Gram til C. M. Plessen.

1744.

Høj- og Velbaarne Hr. Geheime-Raad og Ober-Cammer-  
Herre, Naadige Herre,

For Deres Excellences nye Velgierning og kostelige Pre-  
sent til Justiz-Raad Bing<sup>1)</sup> og mig hafver jeg paa sælles Begne  
underdanigst og allerpligtigst Taksigelse at aflægge<sup>2)</sup>; Men

<sup>1)</sup> Jens Bing, en i Frederik IV. og Christian VI. Tid anseet Bøge  
i Kiøbenhavn (f. i Trondhiem 1681, Dr. med. 1712), der var „be-  
standig Liv-Medicus“ hos Grev Danneskiold-Laurvig, og for-  
modentlig har havt anden fornem Praxis (ligesom man seer, at ogsaa  
Overkammerh. Plessen jævnlig giennem Gram konsulerede ham);  
blev Justitsraad 1726, Etatsraad 1746, og efterlod ved sin Død  
1751 en i den Tid betydelig Formue, som han testamenterede til  
Universitetet og andre Stiftelser. (Hoffmanns Fundat. I. S. 228.)  
Han var ugift og boede endel Aar hos Gram, med hvem han førte sælles  
Huusholdning.

<sup>2)</sup> Eignende Ytringer om Foræringer, som Gram modtog fra Ples-  
sen, forekomme tidt i den første Breve. Saaledes 14. Aug. 1744.  
„Just. R. Bing, saa og vores sælles Huusholderste siger, at nu  
gaaer det over alle Bredder med deres Excellences Foræringer til at  
„gøre vores convictum delicieux; og her delibereres nu, om vi  
ikke skulde holde et Gæstebud med denne store Forraad, og lade andre  
„lesse med os. Imidlertid velsigne vi D. Exc., takke underdanigst,  
„og erkende os ævig forbundne for dette, og mangfoldige forhen oppe-

endnu mere for det meget naadige Brev til mig, hvorudi saa mange dyrebare Marqvæs af generosité og Naade samt overflødig ufortient Kiærlighed til min ringe Person indeholdes. Den Beskrivelse om l'Electricité skal, saasnart jeg kan faae den læst, med underdanig Tak vende tilbagefendt. Derimod har jeg den Ære, nu omsider at fremsende Beskrivelsen af Tiære-Bandets Dyder, som jeg først fik fra min Copiist i gaar, der ellers pleyer at skrive dobbelt saa mange Ark og mere i lige lang Tid, og har vel derfor, som jeg soubonnerer, taget en Copie ogsaa for sig selv, agtende at prøve ligeledes dette saa høyerømte og saa lidet for fattige Folk kostende remedium, da han er en gammel aflægs Student over sine 60. Aar, og mere dertil trængende, end (Gud ske lof!) jeg endnu. Ikke desmindre hafver jeg den Ære at berette Deres Excell. det jeg hafver holdet mit Ord, og har allerede incorporeret mig en heel Bou-teille, og noget paa den Anden, af bemeldte Drif, og det uden allermindste Fare, eller Onde deraf at finde. Endnu veed dog *Bing* ikke et Ord deraf, ey heller vover jeg at sige ham det saa hastig. Schmierig veed jeg ikke hvorfor Deres Excell. kalder

„baarne Naadestegn.“ 6 Oct. 1744: „En Prøve af D. Exc. naadige „og bestandige Grindring hafve Just. Raad *Bing* og jeg paa nye „bekommet i Gaar, hvorfor vi aflægge vor underdanigste Taksigelse; „forsikrende derhos, at som vi ingen Dag lade forbigaae, ved vores „convictum, at bede Gud om deres Exc. Lifs og Sundheds conti- „nuation, saa skal det og ikke mangle ved denne nu gifne Kyndighed.“ 5 Jan. 1745. „Det er alt nogle Dage siden, at Deres Exc. naadige „Skrivelse, samt det derudi indlagde kostbare gylbne Honorarium „for Justigr. *Bing* og mig blef rigtigheden leveret.“ o. s. v. 27. Nov. 1745: „For D. Exc. naadige Skrivelse, og den derudi indlagde dobbelte store Gafve til Just. R. *Bing* og mig maa jeg herved aflægge „hans og min underdanigste, allerstørste og inderligste Hjertens Tak- „sigelse; derhos forsikrende, at han, saavelsom jeg ikke uden stor „Undseelse tage imod saa overflødige Belgierninger af D. Exc. naadige Haand; ja allermest i saadan bedrøvelig Tid, da hver Mand, „fra den Højest til den neberste, maae sine Midler og den Belsignelse, „som Gud i de forrige Aar hafde givet, saa osvermaade meget see for- „formindstet, at aldrig har nogen Calamité været større osver „dette Land.“ (Jof. ogsaa Brevet fra Gram til Plessen, 21. Aug. 1745, om et Giæstebud paa det modtagne „fionne Stykke Wildt.“ Suhms Nye Saml. I. 152.)

det, uden i Henseende til Præparationen, hvorved dog hverken jeg, eller min Collaborator, den gamle Jørgen Fyrbøder, fik nogen Finger smøret; Og, naar Vandet bliver igiennem en Tract, og en reen Sie-Klub derofver, slaget af Karret (eller en glasferet Leer-Potte) i Bouteillerne, er det klart og seer ud som tynd Rhinsk Wiin, eller gulagtig Fransk Vin. Men Smagen er det værste; thi den er tres-desagreable. Dog har den hos mig ingen Eftel opvakt, hverken paa fastende Mave, eller om Aftenen. Jeg har holdet mig efter Regelen, og om Morgen taget deraf 2 à 2½ Time forend Thee-Driften — og om Aftenen Kl. 8. saasom jeg ingen Aftens-Mad nyder. Dog har jeg prøvet et par Gange, at spise en liden Tallerken Kirsebær om Aftenen strax paa Tiære-Vandet, og fundet got deraf; da sligt har gjort en bedre Virkning in alvo, end naar jeg tilforne har spist Frugt, enten Kirsebær eller andet, alene. I det Dye-blik, efter at mand har sunket Vandet ned, har jeg fundet en Smag i Halsen og Munden, ligesom efter Balsamum Meccæ. Faae Minuter derefter har Varmen staaet ud ofver det hele Legeme, ved en sagte og behagelig perspiration. Saa at ingen Tvivl er, det jo samme remedium er baade diaphoreticum og diureticum, dog med Maade og uden ald Violence. Urina (s. v.) har været brunere, og haft noget mere sedimentum, siden jeg har druffet denne Drik, enten sligt er af Tiæren, eller af det u-rene, som derved føres ud fra Blodet. Endlin, ifte mindste Besværing fornemmer jeg deraf; Min Soffa har og været rolig; og om humeuren fand jeg intet endnu siige, saasom den, Gud være æret! var god nok tilforne, og har ligeledes siden continueret. Og endeligen, ligesom jeg, uden nogen sær Aarsage og Fornødenhed, hafver begyndt dermed, og nu paa femte Dag continueret, saa seer jeg ey heller, hvorfor jeg skulde holde op og lade det være nok, inden jeg finder nogen slags incommodité deraf; men langt mere er resolveret, at holde ved i en Maaned, tu eller tre, propter causas, antea Excellentiæ Vestræ declaratas.

Holberg har, ved sin Opvartning hos Deres Excellence, været sig selv liig, og saaledes som hand altid er paa fremmede Stæder den første gang. Der hafver alene fattest, at i Stæden

for den fremmede Mand, Hr. Conferenz-Raad *Woyda*, skulde *Bing* eller jeg været derhos, da hand vist nok skulde blesven paulo mitior & minus austerus.

Siden ey alene Kongen, men ogsaa Dronningen have været paa Søllerød, og hendes Majesté været udi hvert et Cammer og Hul, indtil Kioffen og Kiebdere, og besæet det, saa snakked her om, at det skal kjøbes Græf *Daneschiold* af, og givdes Fyrstinden af Ostfriesland at boe paa, og Cron-Prinsen i den Stæd at boe paa Fredensborg.

I Mandags spiste jeg hos H. E. *Berkentin*, hvor hand viste mig et Brev fra sin gamle Justiz-R. *Frankenau* i Wien, med en Relation om et der værende Fructimmer, der ved sin rare og miraculeuse Videnskab, ey alene i andre Studeringer, men især udi Cabbala, har et stort Nafn og Tilløb, og kaldes la Sybille de Vienne. Hun er en Krigs-Raads Datter, har været gift med en Krigs- eller Cammer-Raad, og er Enke. Skal hafve propheteret og forud sagt de fleeste Evenements i denne Krig; excellerer i at treffe Følsø caractères, naar mand itkun givser hende sit Nafn, end og de langt fraværendes, naar Nafnene vises hende. *Frankenau*, som ald sin Tid har været et got Staffel, & admodum credulus, og nu mere, da hand er 71. Aar gammel, prætenderer at hafve forsøgt hende med sin egen og fleres characterer. — End videre har hand lagt denne Prøve derhos, som jeg strax copierede, for at communicere Deres Excell. den; vel forsikret, at Deres Excell. beleer dette Gækkerie ligesaameget, som jeg.

Jeg forblifver, med uafslædig devotion og zele,

Deres Excellences underdanigste høitforpligtede Tiener

Kjøbenhavns d. 7. Augusti 1744.

H. Gram.

## 18.

Fra *Rostgaard*. (Udskriften fattes\*).

1745.

Vel-Edle Høiærdede Hr. Rector,

meget ærede og elskede gode og gamle Ven,

Jeg er Hannem i høieste maade forbunden, for hans vedvarende Venstreb og Kiærlighed imod mig, som hand med sine

\*) Formodentlig et af *Rostgaard*s sidste Breve. Han døde d. 25de Apr. 1745.

meget høflige Skrivelser og Lykynsfninger til hver Nyaaarsdag beærer mig med; og beder tjenstlig jo ikke at reigne mig det til onde, at Jeg dem ikke besvarer, som med alld billighed kunde paaastaa. En meget fortreidelig Colica har paa nogle ugers tid ilde plaget mig: Men nu er dend Gud være æret forbi; alleeniste at Jeg ikke tør vove min 74 aar gamle Ryg ud i Kulden; men maa holde mig i stillhed i Stuerne, og af og til læse noget i mine faa Bøger, som Jeg ikke lood komme paa Auction, og legge mine Papirer i nogen orden for deris Magelighed som leve efter mig. Til saadant arbeid ynskede Jeg ret inderlig at kunde faae fat paa et ærligt og stifteligt ungt Meniste paa 16 à 20. aar, som hafde lært noget mere end for 6. skilling latin, ja som vist kunde giøre sig haab om at deponeere efter 1 à 2 aar; som formedelt fattigdom vilde resolvere til at tage en tieneres stiftelse paa, og reise her over til først kommende Michelsdag, og vente hos mig meget good Medfart, som i sandhed ikke skulde faa Lov til at glemme det hand viste, men tvært imod bliver anført af mig til Guds frygt og allehaande Værdom, og alt det Jeg kunde undervise ham i, have kammer og Seng med min Kones tiener, spise med Huusholdersken og min Ridesøget, faae sit fulde dobbelte Liberie og good løn, ja om det var nobigt dobbelt imod den sædvanlige gage, nemlig 20. Rd. i steden for 10. Altsammen i det haab, at Jeg kunde have nogen fornøielig tieniste og hielp af ham i mine forretninger, saavel verdslige som geistlige, saa vel i de lærde som andre Sprog. Hvortil hand kunde blive mig meest nyttig, om hand bragte med sig en good Haand, eller dog et got haandgreb til at fatte dette videnskab.

At Jeg er kommen paa dend tanke, at bemøye Eders Vel-edelhed med denne Commission, er af dend Anledning at en person af ovenmeldte Omstændigheder for rum tiid siden er kommen i min tieniste, formedelt hans yderlige fattigdom, og hafde gaaet i Ribes Skole, som efter nogle aars tieniste ved mit taalsmaal og hielp blev Student, antagen til Hører i Slagelse Skole, siden i Helsingör, og til sidst Hører og Cantor i Christianssand hvor hand døde. Hans navn var *Martinus Rasch*. Hand fit aarsag at blive meget fornøiet med mig, og Jeg hafde

good tieniste af ham. Kunde Jeg endnu eengang saaledes blive hiulpen fra det kiære Jylland, . og fra min kiære Vens haand, eller ved hans Mellemhandling, kunde han der med fortjene en stor tak, Ja jeg vilde tro, at mit Liv derved kunde forlænges paa 10. aar. Jeg venter inden Paaske at faae en liden Efterretning, for at opfige min nu havende Tiener til at flytte til Michelsdag. Jeg forbliver

Beledele Høylærde Hr. Rectors

Styldigste og tjenstberedvilligste Tiener

Kraagerop d. 13. Marty 1745.

F. Rostgaard.

## 19.

### Gram til C. M. Plessen.

1745.

Siden at den Franske Oversættelse af Biskop Berkleys<sup>1)</sup> Bog er kommen til vore Boglader, hafver jeg ey fundet forhale

<sup>1)</sup> Den bekienbte engelske Philosoph og Mathematiker, Biskop Ge. Berkeley udgav 1744 et Skrift om Liærevandets forunderlige mediciniske Virksomhed (under Titel af: "*Siris: a Chain of philosophical reflexions and inquiries, concerning the virtues of Tar-water*" etc. Dublin.), hvilket gjorde stor Opsigt baade i og udenfor England, og bl. a. gav Anledning til, at ogsaa den berømte Naturforsker og Physiker Steph. Hales 1747 udgav et Skrift om dette Middel. Samme Aar udgav Berkeley en meget forøget Udgave af sin Afhandl. og endnu i 1752: "*Farther thoughts on Tar-water.*" Af Berkleys første Skrift udkom 1745 baade en fransk Oversættelse, og en tydsk af D. W. Linden (som Gram ovenfor omtaler). Gram har været en af de allerførste, der i Kiøbenhavn, og det meget tidligt (ved en Skrivelse fra Berkeley i *London Magazine*, Jun. 1744), var kommen til Kundskab om Berkleys nye Universal-Middel; han blev, som man seer af flere Breve til Plessen, en meget ivrig Ven deraf, og brugte det i 1744 og 45. (Allerede d. 30 Jul. 1744 skriver han første Gang om Liærevandet til Plessen, som havde lyst til at bruge det. Suhms Nye Saml. I. 142.) Den 5te Sept. 1744 beretter han, at han nu paa 5 Uger har tømt 11 Glasfer, og bestandig fortfarer dermed, „en Pæl og lidt mere hver Aften.“ En Tid lang holdt han det hemmeligt for sin Ege og Huusven Dr. Bing; i Oct.

længere med at tilsende Deres Excellence den, førend jeg endogsaa selv har læst ret meget deri. Saavidt jeg har mærket, er der om Tingen selv ikke mere her doceret, end hvad vi alt have begreben af den Engelske Journalists *Extrait* i forleden Aar. Det øfrige er dog fornøyleligt nok at læse, og kunde, hvis jeg ikke tager feil, snart ansees som le second Tome de *l'Aurea Catena Homeri*, eller maaskee høyere op.

Jeg lader tillige ogsaa underdanigst følge en mindre Tydsk Tractat om samme Materie, i Henseende at samme besatter Historien af dette Medicaments Opkomst og forunderlige Fremgang i Engelland, med videre. Hvem denne *Linden* er, veed jeg ikke; men giætter at det maae være en Chirurgus & Chemicus, maaskee ved Prinzens af Wallis Hof, efterdi hand har dediceret sin Tractat til Hertugen af Gotha; Det 4de Capitel, à pag. 83. er artigt nok, om de Kunst-Stykker og intriguer, som de Engelske Medici har spillet imod dette stoffels Remede. Vi bør dog sige om Bore Medicis, at de ere langt finere og mere discreti. Heri have de ogsaa Raison, i det de trøste sig ved, at det ey har Fare, det jo de Rige og Fornemme blifver snart friede af denne garstige og vederstyggelige Drik, og ofverlade den

---

1744 fortæller han, at nu havde Bing endelig erfaret det: „Men han vil neppe tilstaae mig, at jeg finder mig bedre deraf, sigende, at det kand vel være af puur Indbildning; og at Tiden vil lære andet. „Mais je suis son serviteur; og kiender vel de fleste Medicorum „Self-Viisshed.“ Ogsaa Brev Laurvig lod sig ganske hemmeligt, „ligesom stælendes sig dertil af Frygt for Bing,“ af Gram undervise om Maaden at tillave og bruge Liarevandets; dog var han „irresolu“, om han vilde drikke det, især fordi „det smager saa ilde“ og skulde bruges i saa lang Tid. (10. Dec. 1744.) I øvrigt var ogsaa Gram endnu i sit 60de Aar fuld af Munterhed og Livshjst, og synes at have næret temmelig sanguinske Forhaabninger om at opnaae en meget høi Alder. I et Brev til Plessen af 23 Dec. 1744 siger han: „Hvad min ringe Person angaaer, da, endskiøndt jeg fra dato af gierne lader mig nøye med 30 Aars Eif og Helbred til de Aar jeg har (end blef det og ey uden en Snæs) hvilket jeg undertiden, naar det i Selfaber tales om Liare-Bandet, pleyer at promittere mig deraf“ o. s. v. Men dette (om det var meent for Alvor) slog feil, og Gram bragte sin Alder kun til 63 Aar.

til den arme Almue, ved hvilken Medici og Apothekere dog intet hafve at profitere. Mig er det gaaet artigst med min Pharmacopoeo og Chymist, den gamle *Jörgen Fyrbøder* i Archivet, som tilforne har været i Kongens Stalde, en Ridestnegt eller deslige. Hand er ved denne Lejlighed, at hand var min *Tiære-Bands* første Tillavere, og er det endnu, (og saaledes den første i Danmark af slig Profession,) bleven til en barmhertig Samaritan. Og, saasom hand intet synderligt har at bestille i sit rette Embede, og elsker meget at spadsero omkring i Staden, og paa *Socratis* Bils gierne snakke med sine jævnlige, da, hvor hand fornemmer nogen Fattig som er siug, er hand strax tilrede at recommendere dem *Tiære-Band*. Hos hans gamle Camerader udi Kongens og Kron-Prinzens Stalde har hand gjort det almindeligt. Ja Ober-Verder *Wendorff* selv er bleven den største Panegyrist af bemældte Drik, og forsikrer at den har skaffet ham mange af hans forlorne Kræfter igien, samt cureret hans hæmorrhøider. Og en Sadel-Rnegt af Prinzens Folk kom for nogle Dage siden til mig, for at fortælle, hvorledes hand selv, efter en lang og fast dødelig Siugdom denne hele Vinter ofver, og mange forgjæves brugte Medicamenter, var endeligen ved Guds Naade kommen til Liv og Helbred, efter faae Ugers Brug af *Tiære-Bandet*; og at der bleve læsde saa mange Betsignelser og Bønner til Gud af fattige Folk for *Jörgen Fyrbøder* og mig, saa det var en Lyst og Glæde.

J gaar ere Deres Kongel. Høyheder, Kron-Prinzen og Prinzessen, lykkeligen herind komne i Deres Palais. Der er og alt gisven Ordre, til Stykkerne at holde færdige, naar Vor Herre vil lade den fornyttede Time komme, at de skulle bruges. Det Kongelige Herfskab er, da Conseil var holdet, og De hafve spist, reyst strax i gaar efter Middag til Frederiksberg. General *Scholten* reiser i Dag til Jylland.

Jeg forblifver, med uafsladelig allerstørste zèle og soumission,  
Deres Excellences o. s. v.

Kjøbenhavn d. 29. Maii 1745.

*H. Gram.*

## 20.

## Gram til C. M. Wessfen.

1745.

Deres Excellences meget Naadige Skrifvelse af 26. hujus hafver jeg med største Veneration annammet, og fandt til den sidste Post deri hafve den Ære at mælde dette, at det stærke Nord-Vind, som Deres Excell. har bemærket i Søndags Aften, er ogsaa her seet; og blef mig i Mandags Morgen fortalt af Justiz-Raad *Bing*, som er alle Aftener flittig udi at observere og eftersee Himmelenes Bestaaffenhed. Hand hafver nu i en lang Tid, vel af 3. Maaneder eller længere, savnet de her ellers om Vinteren sædvanlige Nordvind: Men i Mandags-Morges sagde hand mig, at Aftenen tilforne saae hand eet mægtig stoort og ligesom af Ild og rød Viinet sammensatt. Nu i Aftes hafver hand observeret det snart lige saa stærk, først meget mørkt og sorte Skyer lige i Norden for Bores Huus, og et stærkt Nordvind, som af lutter Ild-Straaler. Hand spaaede deraf det onde Veir, som vi ogsaa i Dag hafver. Et par andre Aftener i denne Uge er det og seet, men ikke nær saa stærk, som i Søndags og Fredags-Aften.

Med Dræg-Siugen er det forunderligt nok, at den gaar hele Europa over: som jeg i gaar og tilforne har læst i Aviserne, at den baade er i Franckerige og grasserer ved Paris, saa og i Italien, hvor baade Horn-Fæ og Heste døer for føde. Een har sagt mig, (men self har jeg ei eftersøgt det,) at anno 1638. i forige Seculo skal det hafve været ligeledes. Græf *Göldenstein* er kommen op igien: Hans Sygdom var kun en Forkørlings-Feber. *Krüger*, som er hans Medicus, sagde mig i gaar, at hand hafde aldrig taget det ringeste Medicament ind, men alene humecteret sig med Ptisane, som hafde cureret ham. Hand hafde imidlertid stillet sig Døden for; hvorved hans gamle siuge Frue var heel gelaassen og i bedre humeur, end mand længe hafde seet hende, tænkende maaskee endnu paa samme Dessein, som hun forleden Aar (da hand og var siug,) lagde

ofver med hendes Confidante Mad. Maillot, at reyse til Holland, saasnart hun blef ham qvit. Sic frustrantur spes mortalium.

Dg jeg er, med uafsladelig devotion og zele,

Deres Excellences o. s. v.

Kiøbenhavn d. 28. Augusti 1745.

H. Gram.

21.

Gram til C. N. Plessen.

1745.

— — — — Med denne Post i Dag har jeg, desværre, erfareet den bedrøvelige Tidende, at vi hafve mistet den dyrebare Mand, Hr. Geheime-Raad Rosenkrantz, Deres Excellences kiære Ven, og min usfatteerlige Patron. og Belgiorere, immortaliter de me & de multis aliis meritum. Vel er det sandt, at hans Død gaaer mig inderligen nær til Hjertet, ja vel saa meget, som for 33 Aar siden min egen Faders Død. Men naar jeg betænker, quod dignissimus ille Civium nostrorum & verè Heros Danicus, satis sibi, satis patriæ, satis gloriæ suæ vixerit, tantisque jam terras nostras affligentibus & propediem exhausturis calamitatibus ereptus sit\*), vitamque ita finiverit, ut ipse piissimus vir optavit, saa stunes mig ikke at burde hafve nær saa megen Sorrig ofver dette Dødsfald, som jeg allerede paa disse par Timers Tid har fundet, siden det blev mig kundbart. Gud lade mig ikke opleve flige flere Tidender! men at jeg til min Død maae skrive mig med allerførste devotion Deres Excellences, o. s. v.

Kbh. d. 19. Novbr. 1745.

22.

Langebæk til Suhm.

1750.

Min Høistærede Herre!

Hans tilsendte Dedication har ieg med Flid gienemlæst, og efter Befaling paa det skarpeste censureret, end til usornødne

\*) Gram sigter upaatvovetlig ved disse Udtryk især til den da i Danmark herskende ødelæggende Dværgsyge. (S. ovenfor Nr. 16. Anm. S. 307.)

Ord og Bogstaver at udslette. Hvad ieg her og der har skrevet oven over, staaer til Min Herre selv at antage eller forkaste. Jeg for min Part kan ikke lide, at eet og det samme Ord igien tages for tidt i en kort Stil, saasom her tre gange de Ord Slig og eneste. Det mellemste Slig kan gaae reent ud, det sidste forandres til saadan. Ligesaa kunde det første og sidste eneste forandres.

Jeg indstiller til min Herre, om der ikke skulde staae: en deel gamle *Philosophi* deres Skrifter, eller og endel gamle Græfers philosophiske Skrifter.

Det Ønske, Min Herre i Slutningen gjør, er ganske godt, men ieg frygter det af nogle vil blive criticeret; Var derfor maaskee bedre ongefær saaledes at sette: Vilde ønske mig i Stand til at kunne bringe noget, som maatte være Deres Majestet til større Fornøielse, eller noget andet saadant, som Han selv best paafinder\*). Har ieg maaskee herudi været noget for skarp, da ligger Min kiære Herres egen strenge Befaling derfor, saa Han ingen Marsag kan have derover at blive vred paa

\* Sin ærbødigste og oprigtigste tiener

Kb. d 20. Maji 1750.

I. Langebek.

Udfr. Høiædle og Velbaarne Hr. Kammerjunker Suhm.

## 23.

### Langebek til Suhm.

1761\*\*).

Høiædle og Velbaarne, Høistærede Hr. Etats-Raad!

At ieg saa hastigt igien skriver, skeer fornemligen for at tilkiendegive min Fornøielse over Hr. Etats-Raadens sidste kiære

\*) Det her omhandlede Skrift af Suhm er dennes Oversættelse af „Pythagoræ gyltene Vers med Hierocelis Commentario“ m. m. Kbh. 1750. 8. tilegnet K. Frederik V.

\*\*) Brevet, som er meddeelt mig af Hr. Pastor Rask, er uden Datum, men skrevet til Suhm under dennes Ophold i Trondhiem. Det kan tiene til Beviis paa, hvor høiligen vi maa beklage, at det maaskee er

Brev af 31 Januarii. Jeg er meget forbunden for de anviste loca om Souverainiteten, hvoraf endeel let havde undsluppet mig, i det ieg ikke har læst mange af de nyere Tydske Stats-Skrifter. Jeg vil ikke umage Min Herre med at udskrive mig noget af disse Skribenter, eftersom ieg vel her faaer dem alle til Laans. Hvad Sciringesheal angaaer, da har det været mig overmaade kjær, at Hr. Etats-Raaden saavel som Rector *Schöning* aldeles har troffet min Mening, som Mag. *Dass* kan vidne, hos hvilken ieg imidlertid havde nedlagt den in deposito. Stedet kan umuligen andet være end Kongell, og ligger der ganske vist i Ordet en vrang Læsning eller Skriv-Feil i stedet for Cyningesheale, eller som det i vore gamle Skrifter hedder: *Kuningahalla* o: *Aula Regum*. Saasnart uig noget, enten Navn eller andet, i gamle Skrifter enten trykte eller skrevne som ikke ere originale eller autographa, forekommer, som ieg ikke let kan forstaae, fatter ieg strax Mistanke, at der er nogen falska-lectio under, og derfor forsøger det paa alle Kanter, til ieg finder det rette. Saaledes gif det mig med Sciringesheale, efterat det Seyrer og Scoringia længe havde brudt mig. Da ieg tog *Otheri* Sø-Reise for mig og noie overveiede hans Beretning, kunde det ikke andet end vise Veien til det rette Sted. Men man maae for alting studere i den Angel-Saxiske Text, og sette den latinske Oversættelse tilside, som i mange Maader er urigtig og mangelfast. *Otheri* første Beretning gav mig den første Anledning til at søge Stedet i Norge, nemlig at han selv boede nordest i Landet, og sybverd eller synden paa det samme Land var Havnen Sciringesheale. Nu veed man, at de gamle altid har regnet Norges Strefning imellem Syd og Nord fra Gotelven til Finmarken. Da ieg derefter examinerede touren selv, traf det særdeles lykkelig ind. Hans Iraland, som ieg ikke vilde antage for Jylland, meget mindre for Island, stod mig vel noget i Veien; men ieg overvandt den Banfkelighed, da ieg

den eneste overblevne Beoning af Langesbeks hele Correspondents med Suhm i de 15 Aar, denne levede i Norge. Aaret kiendes af den i Brevet omtalte Oplæsning af *Schönings* Afhandling (om Grakernes og Romernes Kundskab til Norden), hvilken begyndtes i Salskabet d. 16. Febr. 1761.

resolverede at tage Ordet efter Bogstaven, og tog til Hielp det Begreb som de gamle har gjort sig om visse Landes Lægde imod hinanden, hvilket og *Schöning* meget vel har observeret. Hans Gotland vilde ieg ikke vel have taget for Jylland, men ieg blev nødt dertil, og er nu glad ved, at ieg af begge mine kiære Herrer er videre overtalt til at troe det. Det er intet Tvil paa, at jo det punctum i Texten skal staae efter Northvæge, og ieg undrer, at hverken *Spelman* eller *Bussæus* har funnet see det: Men de har gjort sig religion af at forandre noget, ei betænkende, at puncta i gamle Strifter ikke betyde meget; thi ofte ere der alt for mange, ofte alt for saa, og oftest staae de paa de urette Steder. *Otherus* har paa hele sin Reise ikke vovet sig paa Dybet, men overalt fulgt Landkanten paa det nærmeste. Rigesaa har han fra Kongelle til Hedeby først forfulgt Hallands Siden, dernæst igiennem Sundet Staaens Siden til Fælsterbo Rîf, derfra stude over til Moen, kanske ind igiennem Grönsund, saa at han har faaet Fælster, Raaland, Femern paa Benstre Haand. Denne vor fælles Dybdagelse er altsaa et stort Beviis for Kongelles Ælde, som vel fra ældgamle tider har været en Samlings-Plads for de Nordiske Konger, men tillige, som ieg troer, en Art af Riobsted, eftersom det nævnes som en bekiendt Havn synden paa Norge, hvor formodentlig i sær Riobmænd har søgt til og drevet Handel med de 3. Nordiske Nationer paa eet Bredt. Efter *Others* Beskrivning, skulde man snart troe, at Vælsing den tid har hørt til Sverige. Angaaende Truso, Ilsing, Estmer, Wisla, Winödlund, Witland, Esterne ic. er ieg ganske enig med Hr. Etats-Raaden, og takker meget for hans meddelte grundige Betænkninger. Hvor vil Hr. Etats-Raaden legge os Aldeiborg? Har Han intet gammelt Navn fundet paa Floden eller Seen Peipus mellem Estland og Novogrod? Skulde der være nogen Steder i Rusland, som fordem har hedet Heliopolis, Siggeus peninsula, Citopolis? Disse forekomme i Ingvar Vidförles Saga. Hvor skal vi søge *Arheimar herred* i Reidgotaland, *Dapstad* i samme Herred, Skoven *Mirkvidur*, *Dilgia*, *Dunheide*, *Disardal* ic. alle i Herverar Saga? *Bócherór* hos Saxo p. 158. *Lacus Busiltiorn*, Torf. P. I. p. 467. *Five*, ibid. p. 481. *Frothonis petra*, Saxo p. 92. *Gnitenses Tesqvæ*, Torf. I. p. 467.

*Hvitabær sinui Gnipensi* adsita, *ibid.* p. 492. an *Hætheby*? *Insula Qvaldensö* in *Dipl. Rig.* 1317. *Scoringia* an legendum *Boringia*? *Strömmönæs* i Danmark, *Dalin* T. I. p. 369. Jeg kunde nævne mange flere mig ubekjendte Steder, men disse maae være nok for denne gang.

Jeg seer af een af Hr. Etats-Raadens piecer, at Han holder for, at Runerne har været i Brug i disse Lande for Christendommen. Jeg ønskede at vide, om Han har noget grundigt Skiel dertil. Af Bogstavernes Figurer, og af de Monumenter vi have, kan ieg ikke vel troe det. *Klevenfeld* har i Gaar tilsendt mig nogle nys bekomne ældgamle Mynter at dechifrere, deribland adskillige med Runeskrift. Neppe kan ieg troe, med *Kedero*, *Spellman*, *Gibson*, og andre, at Engels- og Ir-lænderne har faaet Runer fra os, men snarere med *Gram*, at vi har faaet Runer fra dem eller andre Fremmede. Ibland bemeldte *Klevenfelds* Mynter ere mange med *Knut Rex*, *Gen Cnut Rex Dan.*, paa Aversen et Lidet for, i Omfærdsen *ATSOR I LVNI*. Paa een staaer *ARKIL I ROS*. paa andre *Rosce*. *Rosci.* ic. som kanske skal være Myntmesterne i Lund og Roskilde ic. Jeg har i dag haft Brev fra *Helmstedt*, og deri faaet Løste paa et original Dansk Diploma af 1232. som er et privil. for Staden *Soest* eller *Susatum*, hvilket Hof-Rath *Hæberlin* eier. Fra Secreterer *Brocman* i *Stokholm*, som var min Reise-Compagnon, har ieg nu faaet Afskrift af det siøst omstrevne fragment, som er af samme Alder og Art som *Wald.* 2di Jordebog. Derudi nævnes *Episcopus Omerus*, *Episcopus Petrus Arus* *Episcopus Nicolaus Cancellarius*, *Petrus Camerarius*, *Scori Marscallus*, *Episcopus Nicolaus Wi-berg.* *Episcopus Skielm*, og mangfoldige flere Proceres i Provincerne, hvoraf ieg nogle af andre Skrifter kan documentere, men de fleste endnu ingen andensteds fundet. Om Siæland opregnes, hvor mange aratra der vare i hvert Herred. Der nævnes iblandt Riøbstæderne *Hoghakiöping*, som er vel den Stad, som *Hvitfeld* nævner, hvis Indbyggere flyttede til Roskilde. Jeg vilde gierne vide samme Steds rigtige Lægde, som maa søges et Stykke vei fra Ifsefjorden. Jeg plager Etats-Raadens med alt for meget gammel Snak, og maa derfor afbryde. Min Hil-

sen beder ieg melde til Rector *Schöning*, med Tak for hans Brev, som ieg i gaar bekom og med første skal besvare. Hans piece blev begyndt at læses i Mandags i Societetet, og fand megen approbation. Fra Etats-Raad *Hielmstjerne* har ieg faaet Hr. Etats-Raadens sidst nedsendte piece om XI. Seculi Handel, og læser den med største Fornøielse og Nytte. Min Kone saavelsom ieg formelde vores respect til Fru Etats-Raadinden, og Jeg med sædvanlig Høiagtelse har Æren at forblive

Min Høiættede Hr. Etats-Raadens  
tjenstkyldigste Tiener

*I. Langebek.*

## 24.

### E. M. Gebhardi til Langebek.

1768.

Erw. Wohlgeboren stalt ich den gehorsamsten Dank für Dero mir am Ende des Aprils übersandte Anmerkungen über die letzte Bogen der dänischen Geschichte ab, welche ich, da sie zu spät eingelaufen sind, erst am Ende des Schlusses der Geschichte anhängen werde. Da nunmehr der 32. Theil der Weltgeschichte vollendet ist, u. d ich auf denselben täglich, wiewohl vergebens gewartet habe, um ihn Erw. Wohlgeb. zu überreichen, so habe ich meine Beantwortung bis jetzt aufgeschoben. — — — — —

Am 6ten dieses Monats haben wir hier den König \*), unter der Benennung eines Prinzen von Travendahl, gesehen. Er blieb nur eine Nacht, und bezahlte dieselbe mit vierzehnhundert Thaler an diejenigen, die vom Landesherrn zu seiner Bewirtung hierher geschickt wurden. Der König von Preussen, der am selbigen Tage Hannover berührt, hat keine Geschenk ausgetheilet; und jene werden die monatlich ausgelegten 80,000 Rthlr. sehr bald erschöpfen, da unter jenen 1400 Rthlr. die Bezahlung der 95 nötigen Postpferde noch nicht mitgerechnet ist. — — —

Solten Erw. Wohlgeb. mir eine Abschrift von demjenigen, was in dem Mercure und in der holländischen Zeitung von

\*) Christian VII. paa hans Reise til Paris og London.

Friderichs des 5. schwedischer Thronbesteigung gefunden wird, ingleichen eine authentische Nachricht von den jüngst zu Travendal mit Hamburg und Holstein geschlossenen Verträgen mitzutheilen geneigt seyn, so würde dieses die Verbindlichkeit noch mehr verstärken, womit Ew. Wohlgeb. bereits verpflichtet ist

Ew. Wohlgeb. gehorsamster Diener

Lüneburg. 13 Jun. 1768.

L. A. Gebhardi.

25.

**N. Guldberg til Klevenfeldt.**

1771.

Jeg har med den høieste Sindsbewægelse hørt den Ulykke, som truer Dem, og nu læst den Esterretning, De derom har behaget at give mig\*). Vær vis paa, at jeg søler med Dem, og anseer gysende den Skiebne, der truer Dem, og den Udspreddelse, som synes at forestaae Deres saa rare Samling. Men Allerhøiestærede Belynder! hvor er det faldet Dem ind, at et Brev fra mig kunde hos Hr. Professor *Berger* virke meere end eet fra Dem selv? Mit Bekjendtskab med denne gode Mand er saa got som intet, og en Bøn fra mig har ikke Foie til at vente sig noget besynderligt. Taal derfor, at jeg her sender med megen Beemodighed det Brev tilbage, som Deres Velbaarenhed haabede, ved min Megling, at kunde udrette noget. Gud veed, at det smerter mig, jeg maae gjøre det; men den Nødvendighed, jeg har for Deres Navn, tvinger mig dertil.

Uden da at kunne gjøre andet end sukke med Dem, veed jeg intet derved uden dette eene, at søge at faae denne Sag henhalet; thi De selv veed bedst, hvor mægtigt dette er: interim aliquid sit. Gud styre alt til Deres Bedste, og glæde igien den Mand, af hvilken jeg med dybeste Hoiagtelse er,

Høi-Velbaarne Allerhøiestærede Hr. Conferentsraad,

Deres ydmygste Tiener

København d. 29de Aug. 1771.

Guldberg.

\*) Uden Tvivl er Talem her om Klevenfeldts Tab af sin Post som Justitssecretair i Høiesteret, og af de dermed forbundne Indtagter, hvor-  
Historisk Tidsskrift. IV.

## 26.

J. F. Struense til Hielmstjerne\*).

1771.

Monsieur,

J'ai rendu compte au Roi du contenu de Votre lettre & du Memoire que Vous m'avez envoyé hier. Sa Majesté a ordonné en consequence au College de Finances d'avoir soin de cet etablissement, & de fournir le fond necessaire à la Societé des Sciences pour continuer cet ouvrage, & Elle a accordé en attendant une gratification de 50 ecu(s) pour chacun des geograph(es) qui sont revenu de Laland, pour les soulager tant soit peu de leurs fatigues souffert(es), avec l'assurance de les employer convenablement à la première occasion. En consequence de cette resolution, j'ai l'honneur de Vous envoyer les 150 écus de la Caisse de Cabinet, dont je Vous prie de me renvoyer la quittance. Pour ce qui regarde d'ailleurs la Societé en general, Sa Majesté y pensera au premier jour, & Vous pouvez être assuré qu'elle ne manquera pas du secours necessaire pour continuer leurs travaux, ce que la multitude des autres affaires n'a fait que retarder.

J'ai l'honneur d'être avec les sentiments très distingués

Monsieur

Votre tres humble & tres obeissant Serviteur

Hirschholm ce 7 Octobre 1771.

Struense.

Paa Foden: Pour Mr. le Conseiller des Conferences de Hielmstjerne.

ved han frygtede at blive udsat for Anfald af sine Creditorer, da hans oekonomiske Forfatning var maadelig. Han mistede dette Embede under Struenses Styrelse, og fik en Justitsraad Borch til Eftermand, som den 11. Dec. 1771 tilfrev Klevenfeldt det nedenfor følgende Brev. I Guldbergs, sammenholdt med de efterfølgende til Carstens, ser man Forfælleren imellem 1771 og 1773, m. flg. Aar.

\*) Om Hienstanden for dette Brev, den geographiske Landmaaling og Videnskaberne's Selskabs Organisation, jvfr. Selskabet's Historie S. 78, 147.

27.

Fra Justitsraad Borch til Klevenfeldt\*).

1771.

Det er visseelig ikke uden med det ømmeste Hierte og den største Følelse, at ieg dennesinde skriftlig adresserer mig til Deres Velbaarenhed; thi endstønt jeg haaber at min Hr. Conferens-Raad, i Anledning af den i Høyeste Ret nu giorte Forandring, ikke troer mig at have været capable eller nedrig nok til at vilde i mindste Maade tænke, end sige virkelig hige efter noget, som kunde være Dem eller noget Menneske til Fortrængsel, men at ieg, som Gud bedst veed, er imod al min Tanke bleven fort berind, og har i den heele Scene været en blot Tilhører, og gaaet innocent og passive til Værk: saa begriber ieg, som selv har prøvet, hvad det er at giøre et betydelig Tab, dog lettelig, al Udfaldet maa være Dem, efter saa lang og god en Tjeneste, saare emfindlig. I saadan Betragtning drifter jeg mig end ikke selv til, for det første, personlig at opvarte en Mand, som ieg har saa stor Høragtelse for; men vil allene overlade til Hr. Conferens-Raads eget Behag, om det engang ved Leilighed maa tillades mig at tale med Dem, hvortil De, i saa Fald, vel er saa gracieux, nærmere at determinere mig Dagen og Tiden, da ieg derefter skal comparere som

Deres Velbaarenheds ydmygste Tjener

Kbhvn. d. 11 Dec. 1771.

Borch.

28.

J. S. Schlegel til Jacobi.

1772.

Høiædelbaarne, Høistærede Herr Etatsraad,

Efter Deres gunstige Begiering besørger jeg Societetets Bekjendtgjørelse om de opgivne Priismaterier til Kiel, Göttingen og Leipzig, for der at indføres i de lærde Tidender.

\*) Med denne Paategning af Klevenfeldt: „Min Successor i Justits-Secretaire-Embedet, Hr. Justitsraad Borchs obligeante Brev

Just i gaar, da jeg erholdt Deres Brev, fik jeg en uventet Anledning at tilskrive Dem, som Societetets Secretair. Jeg var i Forsamlingen af Akademiet paa Charlottenborg. Da berettede mig Canzellieraad og Miniaturmaler *Hoyer*, som er bleven Slotsforvalter paa Charlottenborg, at nogle uanseelige Bærelser paa samme Slot vare endnu opfyldte med danske Manuscripter og Antiquiteter, det Kongelig Danske Selskab tilhørende, som i Aarene 1745—1752 ved dets beständige Secretair, sal. Etatsraad *Langebek*, har udgivet det danske Magazin. Han forte mig selv i samme Bærelser, og jeg fandt Tingen i en ynkelig Tilstand, i største Uorden og bedækkede med Støv, saa at saa mange rare Ting, hvilke patriotiske Mænd under Christian VI. og Fredrich V. Regiering har samlet og foræret dette Selskab, ikke alene i mere end 20 Aar have henlagt ubrugte og begravne under Støv, men ogsaa staae i Fare at forværres eller at forkomme. Omstændighederne, hvorfor dette prisfælige Selskab efter Aaret 1752 er kommet i Inaktivitet, ere mig, formedelsk den fortrolige Dmgang, jeg havde med sal. Etatsraad *Langebek*, temmelig vel bekendte. Jeg har vel ikke været Medlem af dette Selskab, men det ligger mig paa Hjertet, at Ting, som ere saa vigtige for Fædrelandets Historie og Antiquiteter, maatte igien komme i Brug. Selskabets Medlemmer findes nævnedes efter Titelen af den fiette Deel af det danske Magazin. Endeel af dem ere døde, og de fleste endnu levende ere tillige Medlemmer af det Kongelige Societet, nemlig Deres Excell. *Luxdorph* og *Hielmstiern*, Herr Kammerherre *Suhm*, Hr. Justitsraad *Schönning*, og af de fraværende Canzellieraad *Deichmann*. Det er ikke let at vente, at dette Selskab efter saa lang Tids Forløb oprettes igien paa forrige Fod. Jeg troer ikke heller, at det er gavnligt eller fornødent, da det Kongl. Societetets historiske Klasse i alle Maader har den selv samme Hensigt til Historiens og Sprogets Dykkelse, som dette Selskab. Derfor kunde det ikke bedre oplives, end om det blev forenet med Societetet, og især dets historiske Klasse, da desuden de fleste Medlemmer i begge Instituter ere de samme. Jeg har alt for nogen Tid siden yttret denne Tanke for Herr Kammerherre *Suhm*, saa og, om jeg mindes ret, for H. Exc. G. R.

*Luxdorph*, og de syntes at give den Bifald. Den gang var det kun et rimeligt Indfald; men nu, da jeg igaar har seet Samlingens Tilstand, forpligter mig Kierligheden til Fædrelandets Historie at frembringe denne Tanke med langt større Overbeviisning. Jeg holder det derfor for min Pligt, at anmode Deres Velbaarenhed, at meddele denne Efterretning Hans Exc. v. *Hielmsierne*, som Selskabets Præsæs, og om mit Forslag finder Bifald, da at lade det circulere blandt samtlige Medlemmer. Jeg ønskede det jo for jo heller, da Forandringen bedst skeer om Sommeren, og naar den forbigaaer, uden at noget i denne Sag foretages, Tab er at berygte. Til de øvrige Betragtninger kommer endnu denne. Directeur og Kongelig Bygmester *Harsdorff*, som var tilstede i ovenmeldte Forsamling, har berettet mig, at der vilde ske nogen Forandring i Societetets Værelser paa Palaiset, og at der vilde være Leilighed der at rumme det danske Selskabs Samling, som nu ligger paa Charlottenborg. Paa beleiligere Sted kunde denne Samling ikke komme, end i et Værelse nær ved Societetets Forsamlingsstue. Paa Charlottenborg derimod vilde disse Sager stedsse være fra Haanden, og om Forskytning i andre ligesaa ubeleilige Værelser skeede, var ny Stude at berygte. Thi Cancellieraad *Hoyer* har haab om, at de ovenmeldte Værelser, som stode til hans øvrige Logis, ham som et Contor skal blive anviste. Deres Velbaarenhed vil selv indsee, at jeg meddeler denne Beretning alene af Omhyggelighed for rare Sagers Conservation, og vil derfor gunstig optage samme. Jeg forbliver med største Hoiagtelse, Deres Velbaarenheds

hengivenste og tjenstfyldigste Tjener

Kiøbenhavn den 27 Mai 1772.

*Schlegel.*

Jeg har den Ære at tilføie et nylig af mig forfattet Programma.

## 29.

**N. G. Carstens til Justitsraad Struense.**

1772.

*Monsieur,*

Nous sommes fort sensibles, mon Frère & moi, à Votre bon souvenir, dont Vous venez de nous assurer dans une

Lettre à Mr. de *Schumacher*, & nous n'aurons garde de mettre jamais en oubli les temoignages d'estime, que nous avons reçus de Vous, & le service essentiel, que Vous Nous avez rendu dans une occasion fort critique. Puissiez Vous, Monsieur, recontrer bientôt une fortune solide, qui Vous fasse oublier ou regarder avec indifférence un éclat passager, trop envié & trop dangereux pour mériter d'être longtemps & profondément regretté! Nous en apprendrons la nouvelle avec un vrai plaisir, & je suis en mon particulier sincèrement & constamment &c.

Copenhague ce 19 Juin 1772.

A. G. Carstens.

### 30.

**D. Guldberg til Carstens\*).**

1773.

Helt Indretningen efter vedlagte Forslag finder jeg grundig og frugtbringende: saa at jeg troer, Forestillingen vil finde Bifald.

Dette alleene vilde jeg erindre, at mig synes, at den udsatte Præmie er vel stor, naar Forfatterne tillige nyde den tredje Aften, ligesom jeg og frygter for, at Folket, som nu griber sig an til at belønne dets Genier, vilde tabe Lysten, fordi det forud viste, hvad saadan Mand kunne vente af den kongel. Casse. Jeg overlader derfor til Min Ven og de Herrer Meddirecteurers Indsigt og Undersøgelse, om det ikke var bedst at fastsætte 1) den tredje Aften. 2) at love Forfatterne til de mindre Stykker, hvad lovet er af Spectakel-Cassen. 3) at erklære paa Kongens Begne, at H. Majestet ogsaa ville ved en Gave fra Sin Casse betænke disse bifaldte Stykker. Derpaa kunne man indrette Gaven efter Stykket, og efter Aftenens Indtegt.

See, Kiære Hr. Conferentsraad, hvad jeg tænker, og maae

---

\*) Som Medlem af Theater-Directionen, eller egentlig af den d. 6. Mai 1772 nedsatte Commission til de kongel. (danske, franske og italienske) Skuespils bedre Indretning og Bestyrelse. (Jøfr. J. Gollin „Forhistorie og Statistik“ II. S. 175. flg. og om Giinstanden for dette Brev i Særdeleshed S. 191—196).

tænke. Fra et høit Sted er og den Meening yttret, om man ikke kunne bruge denne Sommer 1) til at bringe gode Stykker efter nærværende Forslag tilveie. 2) til at indrette smukke og for et Dansk Hof værdige Operetter med ligesaadanne smaae Comedier af een Act, som kunne et Par Gange om Ugen opføres, ifald man ville, paa Hof-Theatret. 3) til at samle smukke Stemmer og øve dem, og til at forsyne sig med flere stiftede Acteurs og Actricer, og gjøre en Indretning for at øve dem.

Allerhøistærede Ven! Vær saa god at overlegge dette, og at forestille dette for Directionen. Jeg troer gandske vist, at noget saadant maae skee. Da maaskee man undgik alt fremmedt Spectakel, og kunne anvende paa vore egne Folk de 8000 rdr., man nok ville til disse Forlystelser skienke. Jeg er,

Totus Tuus

O. Guldberg.

D. 22 Apr. 1773.

### 31.

Arveprinds Frederik til Carstens\*).

(Cabinetskrivelse, med Guldbergs Haand).

1773.

Min Kiære Conferentsraad. Jeg sender Dem en Tragedie, som en Kone fra Landet har forfattet og med egen Haand skrevet. Gierne seer jeg, at den kunde blive opført; men jeg frygter, at den har væsentlige Feil, og derfor vil bede Dem, som bedste Dommer, at læse den, og siden at skrive Mig Deres Tanker derover. Jeg er med sand Agtelse Deres meget bevaagne

Christiansborg d. 11. Jun. 1773.

(undertegnet) *Friderich.*

Udsfr. Til Conferentsraad Carstens.

\*) Han indsendte d. 3die Sept. 1773 til Arveprindsen sin „Betænkning“ om den i Brevet omhandlede Tragedie *Emir Melhem* paa alexandrinske Vers, tilligemed et fuldstændigt Indhold af Stykket. Carstens bekræfter Prindsens Formodning, at det slet ikke buer til Opførelse.

## 32.

## O. Guldberg til Carstens.

1774.

Oprigtige Ven! For at være vis paa, at *Potentza*\*) fandt faae Svar paa sin Ansøgning, har jeg efter naadigste Befaling viist ham til Dem, og da Brevet til Directionen maaskee ikke læses uden i sammes Samling, saa at Svaret ikke skal mangle, er jeg befalt at tegne her en Copie af samme:

I Følge af alle de gode Grunde, som Directionen har anbragt, har Hans Maj. Kongen allern. besluttet, at *Potentzas* Datter ikke fandt antages, hvilket Directionen ville betyde Faderen, ligesom H. Maj. ellers vil vise Naade for ham i andre Tilfælde, hvortil Directionen maae efter sit gode Dømmen, naar Cassen det kan taale, gjøre Forslag.

See her, Kiere Ven, hvad den høieste Villie er. De vil nu sige ham samme. De vil unde mig en Samtale, og jeg ønsker at tale Dem. Vær saa god, paa Mandag Aften, omtrændt Kl. 7½, at sende et Bud til mig: maaskee er jeg da hjemme: eller endnu rettere og visere i Morgen Aften, om De fandt, som da til mig Klokken 9. Undskyld disse Omstændigheder. De kender dem, og maaskee synes De endog over den, som maae trænge til Dem, den, som er

Deres

Christiansborg, d. 14de Mai 1774.

O. Guldberg.

## 33.

## O. Guldberg til Carstens.

1774.

Allerhøiestærede Kiere Ven,

Hans Kongelige Høihed, som befaler mig naadigst at helse Dem, lader mig tillige sige, at der ingen Marsag var, hvorfor Stykkerne til Høitiden ikke bleve af Høistfamme bestemte. Ballet kunne gandske overlades til Directionen, siden alle Stykkerne ere

\*) En italiensk Sanger, der 1773 var bleven antaget til Sængemester, for at danne et dansk Sanger = Personale. (Gottin. I. c. S. 202. 210. 11. Om hans Datter S. 225).

gode og sees gierne. Henrik 4des Jagt behager altid, og maatte nok spilles. List over List har stort Bisald; men ville man nu ved denne Leilighed tage det nye Stykke, var det maaskee anstændigere. Navnet gjør intet: endog det første Navn staaer her bedst an. Indholdet er det, som maae sige, om nogen Hentydelse kand have Sted. Directionen har da nu fuld Underretning, skiondt Mænd, som min Ven, ikke behøvede den.

Men Bedste Ven! hvilken prologue! den er læst med den største Fornøielse\*). Hvor kand dog min Ven glæde sig ved at befordre og frembringe saadanne Stykker!

Jeg er det, jeg altid maae være, Deres

D. 11 Oct. 1774.

O. Guldberg.

### 34.

#### Hiemstierne til Jacobi.

1775.

Høiædle og Velbyrdige, Høistærede Hr. Justitsraad,

Jeg tænker nu, at Deres Velbyrdighed kand lade Brevene afgaae til dem som inviteres til Membra, da der nu ei kan være quæstion om Capt. Gerners Piece; elle entre en lice avec les autres. Efter aftale kunde brevet til enhver indrettes saaledes, at Diploma skal vorde enhver tilstiftet, naar Kongen faaer givet Selskabet tilkiende hvem der skal være Præsident, eller hvorledes dermed skal forholde. D. Velbyrdighed vilde da og imellem gjøre Erindring om Bærelser til Societetet; thi saalænge vi ere huusvilde, kand ingen Samlinger foretages. Hvem skalde troet, og hvor kan Eftertiden begribe, at af alt det den ulykkelige Confusions-Magere<sup>1)</sup> kuldstæde, har intet fundet større vanskelighed at sette i forrige Stand, end dette ugle Societet, uagtet der ei forlanges en Skilling af Kongen, og uagtet at

\*) Formodentlig menes Ewalds: „Gerens og Thetidis Strid. En Prologue i Anledning af H. K. H. Arveprindsens Formæling. 1774.“

<sup>1)</sup> J. F. Struensee. Da den af Hiemstierne her tilstatede Cabinetsordre til Videnskabernes Selskab, som blev udsærbiget under Struenses Regiering (4de Jan. 1771) og om dens Følger, s. Vidensk. Selsk. Historie i det 1ste Aarhundrede, S. 145—48 o. flg.

mand i een Session blev eenig om Indretningen efter mit ringe Opsat, som og blev af Kongen strax approberet; og endnu større vilde Efterkommernes forundring blive, om de saae indrykket i Historien af Societetet denne Sandhed (uden hvilken al Historie bliver Fabel, og forvirrer istedenfor at oplyse) at de to Mænd i Raadet, som i Henseende til deres Lerdøm, Talents og Erfarenhed nesten kunde udgiøre et Videnskabs Societet, og i hvilke det danske og norske Publicum ventede at finde to Stykker for videnskaber, just vare de, der lagde Hindringer i veien, den ene af bar Caprice, den anden af Magelighed. Min gode Ven vilde erindre sig, at disse Linier tilskrives Ham, ei som een der hører til Hoffet, men til Videnskabs Societetet, og fra een der paa Söelund<sup>2)</sup>, som paa et Zoar, lever som i Ustydigheds Stand; der ei vilde tuske sin Tuguriolum bort med Fredensborgs Storhed og Skionhed; langt fra Residencens logne og Hyklers ureene aande, de ulve i faareklæder, og alle de masquerede Persohnen, som de Herrer Hoffolk ere omgivne med, og hvor de hører fielden et sandt ord, uden naar Presten leser Euangelium op for dem om Søndagen.

Paa Onsdag aften reiser ieg, vil Gud, med min kiereste Mage herfra til Nørager Gaard. I Fredags skrev Hun mig blandt andet til: *Si la cour ne gate pas G. & J.<sup>3)</sup>, j'y trouve une grande & bonne resource pour le pauvre pais.* Hun slutter det saaledes: *venés sonder & posseder un coeur que vous aués formé, & que vous trouverés digne de vous & de vos soins.* — Hav den Godhed at formelde vores kiære Et. R. Guldberg min flittigste Hilsen. Gud veed, om ieg seer Dem meere, thi min Helbred er heel strobelig. Et svagt Brøst, en vanskelig Respiration og en jevnlig Svimmel erindrer mig daglig om at familiarisere mig med min sidste Time. Lad os bestænke, at Maalet og viemærket af alle vore studeringer bør meere bestaae i den lyksalighed, ei at frygte for Døden, end i at finde midler ud til at conseruere Livet. — Nu ieg skriver dette, fik ieg mine Breve med Gaars Posten. To Zyder, hver i sit

<sup>2)</sup> »Springforbi« ved Strandveien; »en Kro og et Eysted, som nu kaldes Söelund«. D. Atlas VI. p. 9.

<sup>3)</sup> Guldberg og Jacobi.

Stift, og retskafne mænd, skriver blandt andet: all verden er i største Forundring over, hvor en Mand, som *Poulson*, der er noksom bekendt af det værste Hierte, der kan ligge i en Mand, og hvis militaire Tjeneste har ei været en Pive Tobak værd, kan blive Gen. Major, en *Trampe*, som er en af de største Tølpere i Jylland, Kammerherre, en *Lyttickou*, som aldrig har haft Foden i nogen kongelig Tjeneste, først paa eengang at blive Conference-Raad (som før har været en respectabel, men begynder nu at blive en meprisable Character) og nu siden Kammerherre. Hvad opmuntring er det for folk, som tjener Kongen, og setter deres eget til i tjenesten, naar Folk uden Dyd og merite kan naae det samme? — Hvad siger G. hertil? Skal endelig en Haandsfuld Penge gaae for Tjeneste og fortjeneste, saa lad dem i det mindste betale deres vanitet. Geheimeraad *Lewetzau*, disses (?) Fader, maatte give 10,000 Rdl. for at blive Kammerherre, og hand var da en gammel Kammerjunker; Kammerherre *Reetz* ligeledes; hvor dyre maatte ei *Lewetzau* betale Eleph. Ordenen, *Leen* sin Conference R. Titul, ei at nævne flere. — Saaledes raisoneere vore Jyder; ieg troer at De har ret, og ieg troer, at vor gode ven *Guldberg* meener det samme; men hand fand ei gjøre eller hindre alt hvad hand gierne vilde. Papiret strekker netop til at forsikre min gode ven om, at ingen af et oprigtigere Hierte end jeg er

Deres forbundne Ven og Tiener

Søelund d. 11te Julij 1775.

*Hielmstjerne.*

35.

**D. Guldberg til Hielmstjerne \*).**

1776.

Høi-Elbaarne, Allerhøiæstærede Hr. Conferensraad,

At Borets kiære Videnskabers Selskab vil, ved Udgivelse af et Dansk Lexicon, der saa længe har været ønsket og saa ofte arbeidet paa, hellige dets Taknemmelighed til Kongen og dets

\*) Jfr. Videnskabernes Selsk. Historie S. 98, 99. om Guldbergs Indflydelse paa Ordbogens Plan m. m. S. 100.

Hengivenhed til Landet; undrer jeg ikke paa; thi af hvem land ventes meere Iver og fligere udført?

Nygtet herom, at en saa angenem Sag var i Giære, har glædet Hans Majestet Kongen. Allerhøiøstfamme har befalt mig at sige Selskabets værdigste Præsident, at en Ordbog i Landets Sprog af saa oplyste Mænd ville have Ret til Allerhøiøstfammes Bifald; men Ordbogen maatte være i Landets eget Sprog, og blive lige kær for Lærde og Ulærde: de Indfødtte ere de, som af et saadant Værk høster bedste Fordeel: Fremmede blade kun deri; Vore Egne bruge det: disse land i det høieste rose det i deres lærde Efterretninger; vore Egne tvertimod søge deri en Raadgiver, og finde sig derved Beien banet til at udtrykke sig bestemt og med Visshed. Derover seer Hans Majestet med inderlig Behag, at denne Danske Ordbog bliver allene i det kiære Danske Sprog. Hvad Kongen befaler, er Hans Kongl. Høiheids Villie. Værket synes Høisamme for Danske at have første og egentlige Bestemmelse, og derfor heel at burde være i Landets Sprog. Ord-Forklaringer over alle forekommende Begreb ville være overflødige. Vore Følelser, vore Fornemmelser ere neppe tilfreds med de bedste. Vi kunde vel da i saadant Værk undvære dem, og i det Sted kun med Rette vente, der at see alle de forskiellige Dialecter, Ordenes Themata og saadanne Definitioner, som Medvidenhed ikke lærer os.

Med Fornøielse vil det Kongelige Hertsab hjælpe til et for Fædrelandet saa ærefuldt Værk, og altid skal jeg i dette, som i andet, bevidne den allerfuldkomneste Høiagtelse, hvormed jeg er

Deres Høi-Beilbaarenheds ydmygsste Tiener

Christiansborg d. 28 Sept. 1776.

O. Guldberg.

### 36.

**Lyge Nothe til H. S. Sneedorff.**

1777.

De troer mig dog til, min kiære unge Ven, at jeg erkjender hvad jeg skylder Dem! ja sandelig jeg erkjender det, og slikt er ligesaa sandt, som det at jeg har dem kær — meget kær. Lat for Trofastheden, med hvilken De tager sig af vor Carl —

jeg vil altid ſige vor Carl; thi ſandelig det ſkal for ſtoer Deel  
være Deres arbejde, naar han engang nyder Vren ſom den  
unge duelige Mand, og jeg da nyder denne koſtelige Glæde.  
Nu, kiereſte Ven! jeg haaber at Drengen ved ſin Værvillighed  
fornøier Dem, og at De ſtedſe er tilfreds med ham. Gid det  
ſaa være! men ſom jeg ſagde, og tør haabe det, thi det var al-  
tid et godt hierte, hvilket han viiſte. — Vi leve her alle vel, og  
vi alle ere Deres rebelige Benner. Mon de kunne holde ud  
at fordrive nogen tiid med os i Sommer? Lad ſee, hvordan  
det kan blive! forſøge det, ville De dog — De have lovet det.  
Kom, Ven, og ſee, hvor Dyden og et uſtyldigt Levnet, et Lev-  
net frie for daarlige onſter, gjør os lykkelige — Kom, og vær  
med blandt vore, og lad os, lad mig nyde den herlige fordeel,  
hvor lidet det end kan være, at have gavnet min kiere, unge,  
haabefulde Ven! Jeg tænker i dette Diebliſt ret med følelſe paa  
Dem — jeg beregner Deres goede egenſkaber, glæder mig over  
Deres muntre, kraftige Stemme, over det aabne hierte, over den  
ædle Vrelſt, der boer Dem i Sielen. Ven! jeg omfavner Dem,  
ſom vare de mig en Søn, ſaa troeſt, ſaa kierlig. O! De  
maae vorde fuldt lykkelig — gaae mod Vre — men for aldt  
henge ſaſt ved Dyd, og ved den ſtolte, ja den ſtolteſte Vre, at  
have havt Moed, ſaa man har torbet vove alt for troeligen at  
tiene den bedſte blandt alle herrer — det er vor Gud — Han  
velſigne Dem — og hvor vil han det ikke! — goede Sneedorf!  
Min Vens Søn — Sneedorf!! den koſtelige, den beſte Dvins-  
des Søn — gaſ lige, lige mod den ſande Vre! — vær ſtært  
mod de anſald, de lyſter, de Sirener, hvilke kunde overvælde  
Krymplingen, eller hvilke dog kun lønne Lydighed med Skam og  
med Hælds forliis. Ja, jeg holder dem i mine Arme; jeg vil  
viide, at intet ſkal forſtyrre Deres ſande lykſalighed, intet leede  
Dem fra det Maal, De med den Siel, den Kraft, det Hierte  
De have, kunne naae. — Nu, det være nok denne gang; og der-  
med have de Haanden min; ethvert ord, jeg ſagde, det kom mig  
fra Sielens inderſte.

Hils alle de, der ſtøtte om at være mig i tanke, men in-  
gen andre. Den goede, goede Egede; den milde Roene  
Gud gav ham — med Glæde tænker jeg paa diſſe, og

med rebelig tak for deres Venstabs, der er saa reent, som mit er kjerligt. Stampe er alle goedes Venstabs værd — det siges De ham; og at han jo kommer herud til os — jeg vil at ærens Mænd skal holde ord — Døm nu, om jeg vil have Deres Løfte opfyldt. Vilde de omfavne min Abrahamsen paa mine Begne — ja han er min, og skal være min, saa længe jeg vandrer her om blandt dette tunge Støv. — Naar De maaskee skriver mig til, da (skriv) noget om forfatterne i Litteratur Selskabet, og hvad der skeer. Vilde De forsikre hver i samme om min sande agtelse.

Jeg er med det oprigtigste Herte ganske Deres

Rothe.

Eghjerggaard ved Ringsted d. 17de Mai 1777.

Udskr. Til Hr. Lieutenant Sneedorf.

### 37.

**Euge Rothe til Carstens.**

1780.

*Rothe*

har i et par Dage været angreben af en Overgangs Syge — er nesten helbredet, men tør ey gaae ud i Dag — altsaa kan han ey nyde godt af Deres Ex. Velvillie — sidder da i Ensomheds Stunden, og har sin Fryd ved at tænke Manden, der vilde have ham til Middags Gæst.

O den jeg maatte være, naar jeg, der den Nad af Aar igiennem kiendte denne mit Fædrelands Væde, ikke soleligen frydedes ved Tanken om hans af Dydigheder sammenvævede Færd! Men min Siel er i det Stykke reen og ædel. Og med saadan Siels Stemning befaler jeg Manden Gud Allsader i Bødd til Velsignelse, saa det kan kiendes, at fielden Dyb faaer herlig Løn.  
Efterdag.

### 38.

**E. Rothe til Carstens.**

1781.

Mig er falden en tanke paa Sielen, og den er saadan at jeg tør troe, Deres Exc. vil biesalde den: Mig synes Selskabet

for de skionne Vid. kunde have lyst af at skaffe en liden Skuepenge over vor Ewald — det Selskab har kronet ham, jeg troer oftere end eengang: det Selskab bør affige Dommen over ham — fortienet han hæders Dom, da bør han have den.

Ved Deres Ex. bør Sagen stee. De vare ham saa ædelmodigen huld i hans lidelses Dage: Nu signer han Dem derfor. Ja herlig Vøn skal worde Dem for det meget Vde og det frommeligen handlede, der lysede frem i ald Deres Udfærd. Vor Gud, Alherren velsigne dem mangfoldeligen!

*Rothe.*

Den 21de Mai 1781.

39.

**M. G. Carstens til D. H. Guldberg.**

1781.

Da jeg ved min Hiemkomst i Gaar Aftes foresandt den Kongelige Ordre, Joden *Samuel Marcus junior* i Hamborg angaaende, var det for silde med den afgaaende Post at expedere den foreskrevne Befaling til Oberpræsidenten i Altona; men med førstkommande Løverdagspost skal det useilbarligen stee.

Forsatningen i Henseende til den Altonaiske Oberrabiners Myndighed er ellers kortelig denne. Han har tre Synagoger og Menigheder under sig, den Altonaiske, Hamborgske og Wandelsbekske. Desuden er han og hans Tilforordnede (et Par andre Rabbinere og Jodernes Vde i Altona) efter deres Privilegier beføiede til at kiende i alle Jodiske Ceremonial-Sager, saa og in causis Iudæorum contra Iudæos civilibus, lige til det lidet Velt, det er overalt i begge Hertugdømmene, hvor Jøder af høitids (ikke portugisisk) Herkomst opholde sig. Sine og Tilforordnedes Domme ersejverer han ved den saakaldte mindre Band (Jodernes sædvanlige Executions-Maade) og, naar den ikke agtes, requirerer han Stedets Dyrighed, Hamborg undtagen, hvor Banden er den eneste modus exequendi. Ved denne paa udtrykkelige Privilegier og bekjendte Bedtægter grundede Indretning har man hidtil ladet Jøderne i Altona roligere blive (saa-

vel som andre fremmede Religionsbehiendere) ved deres indbyrdes (indvortes) Forsatning. Men naar et Tilfælde, som det nærværende, har yttret sig, er Sagen strax bleven undersøgt, og al Uorden og Klagemaal afhiulpen.

Hvad Hamborg især angaaer, er Raadet sammesteds meget jaloux over den Myndighed, som den Altonaiske Oberrabiner udøver inden Stadens Bolde. Ved sidste Vacance vilde Raadet ikke tilstede den høitidske jødiske Menighed i Hamborg at tage Deel i en ny Oberrabiners Valg, og maatte ved de eftertryffeliggste Paamindelser og Kongelige Erklæringer ligesom tvinges dertil. Saa vist det altsaa er, at Oberrabineren alvorligen maae holdes til at gaae med Barsomhed til Værk, især med de hamborgske Jøder, saa vist er det og, at disses hele Connerion med den Kongelige Danske Regiering kroer paa Oberrabinerens Myndighed og paa hans Ret til at sette dem i Band, for at faae sine og Tilforordnedes Riendelser efterlevede, og at hans Autoritet over dem ikke kan svæffes, uden at løsne det Baand, hvorved de ere forbundne med vor Regiering.

Den efter Supplicantens Beskrivelse saa frygtelige store Band er vel i lang Tid ikke virkelig brugt, skiont mange kan være blevene truede med den. Dog blev det meget godt, at Oberrabineren fik Befaling, aldrig at sætte nogen i denne Band uden Oberpræsidentens Forevidende og udtrykkelige Samtykke, hvorom Cancelliet i Forveien kunde træde i Correspondence med den sidste.

De 800 Mark, som efter Kongens Befalning skal gives til det Kielske Bibliothek, tilbyder Supplicanten kun, i Fald han ganske fritages fra Oberrabinerens og de Eldstes Jurisdiction. Meningen bliver da vel, at denne Fritagelse skal tilstaaes ham, uagtet derved, for hans Person og uden Følge for andre Hamborgske Jøder, den Forbindelse, hvori han hidtil har staaet med den danske Regiering, ganske ophæves. Tilstaaes ham saadan Befrielse, saa falder den ham paalagte Bod tillige bort af sig selv, og forlanger han ikke at Oberrabineren skal paalegges at ophæve den. Man kunde saaledes for det første lade sig nøie med, ved Oberpræsidenten i Altona at tilkiendegive Oberrabineren meerbemeldte Hamborgske Jødes Fritagelse fra hans Jurisdiction, og Kongens Misbehag over den brugte Omgang i

denne Sag, med Befalning at fremlægge de Grunde, hvormed han tænkte at forsvare eller undskyldte sliq en Udsærd. Naar da hans Erklæring og Oberpræsidentens Betænkning var indkommen, kunde Oberabinerens Selvrædighed saaledes indskrænkes, at der ved Kongens Hensigt paa beqvemmeste Maade opnaaes.

Skulde Deres Excellence finde for godt, i Anledning af de auzorte Omstændigheder at see os forsynede med nogen nærmere Underretning om Kongens egentlige Villie og Befalning, saa stede det vel førend Løverdags-Posten afgaaer. De veed, at ingen kan ære og elste Dem høiere end

Deres forbundenste, tro Tiener

Kiøbenhavn d. 10de Octobr. 1781.

A. G. Carstens.

40.

**D. Guldberg til Carstens.**

1781.

Deres Excellence har al Aarsag til at være misnoiet med, at De sidste Løverdags intet Svar fit i den myndige Ober-Rabiners Sag; men det blev mig umueligt, fordi jeg om Fredagen var ikke vel, og om Løverdagen maatte gaae med H. R. H. til Jægerspriis. Saa er det med Menneket, og med ham ved Hoffet.

Men nu, Allerhøiestærede Ven, til Sagen: jeg har vidst alt hvad der gielder om Ober-Rabineren i Altona, og veed det nu bedre, fordi De saa vel har sagt det og sammenbundet det. Der som Sagen endnu af Cancelliet i Mangel af Svar fra Fredensborg stod aaben: saa ville jeg raade D. Exc. at ivertsette den Kongel. Ordre omtrent paa den Maade, som D. Exc. Selv har foreslaaet; thi den afviger ei fra hvad Hans Majestet først vil; uden den skulde være i dette eene, at Kongen ville afholde det store Band fra Jøden, og derfor lade ham betale de 800 Rtl.; men i øvrigt lade ham beholde sit Baand med den Altonaiske Pave; og dette ville Kongen, for at bevare sig over de Hamborgske Jøder den Indflydelse, som D. Exc. omtaler, skulle det endog see med ei at faae de 800 Rtl. til det fiere Kiel. I øvrigt har vi Skam af at taale saadan hadst Intolerantismum;

og Vre af at hindre den ved at lade Ober-Præsidenten og Cancelliet fastsætte, om den maa bruges; thi da bliver den nok aldrig brugt. See her alt hvad D. Exc. vil vide. Om De nu end har skrevet, er jeg dog vis paa, at Meeningen bliver den samme. Bliv dog altid ved at elske og ynde

Deres

Frederiksbg. d. 15 Dec. 1781.

O. Höegh-Guldberg.

#### 41.

#### D. Guldberg til Carstens.

1783.

Deres Excellence vil vist holde Hans R. H. til gode, at Rettens hurtige Behandling ligger ham særdeles paa Hierte: vi veed begge, hvor vigtigt det er; og at det hyppelige Tydske Cancellie derfor gjør hvad det kan, er ei at tvivle paa.

Sagen om Lübeck skal jeg med yderste Opmærksomhed læse, og vist, om jeg finder det nødt, bruge den Frihed, som D. Exc. har tilladt mig, at begiere en Samtale. Men hvad gjør man med vor Paastand paa Hamborg? Den skal jo være imod den definitive Tractat: og hvor har jeg ondt at troe det, da min Ven af saadan Indsigt har forfattet det modsatte; i det mindste troer jeg saaledes.

Deres oprigtige

Chr.(istiansborg) d. 25 Jan. 1783.

O. Höegh Guldberg.

#### 42.

#### Cabinetsskrivelse fra Christian VII til Carstens.

(Med Guldbergs Haand).

1783.

Da Vi kende, og altid have agtet Din Indsigt og oprigtige og nidkiere Tjeneste: Saa ville Vi høre Dine gode Tanker, Kiere Geheimeraad og Directeur, over følgende Poster:

- 1) Tilkommer det Os ikke, hver Gang at udnævne Domprovesten til det Hamborger-Dom-Capitul? Og hvorpaa grunder denne Ret sig?

- 2) Rand Vi ikke dertil bestikke hvilken æret og anseelig Mand, Vi vil? Saavel af Kongerigerne, som Hertugdømmene?
- 3) Er Domprovsten forbunden til Residence?
- 4) Da Domprovstens Revenuer trækkes af visse Huse og Baaninger i Hamborg, staaer det ikke da til ham, imod at han holder dem ved lige, at bortleie dem til hvem og hvad han vil? Eller er deri nogen Indskrænkning?
- 5) Og endelig (paa det Du, paa hvis Tausked Vi fuldkommen forlader Os, end indsee vor Hensigt) kunne det da ikke staae til Os at udnævne Vores Første General-Post-Directeur, saalænge han i saadan Tjeneste forbliver, til Dom-Propst, og bruge disse Bygninger og Baaninger til Vores Post-Væsen i Hamborg: en Sag, hvis Vigtighed Du indseer saa meget des fuldkommere, som det bliver Aarsag for Aarsværelse i Hamborg at finde et beqvemt Posthuus med fornødne Leiligheder, og Vi paa saadan Maade kunde sætte Post-Væsenet i en angennem Sikkerhed; ei at tale om, at Vi og derved kunne gjøre en artig Besparelse?

Vi begribe letteligen, at Fremgangs-Maaden burde være saa: at Vi ved første Vacance udnævner Vores Første General-Post-Directeur til Domprovst; og at denne derpaa bortleier alt til Vores Hamborg-Post-Mester; og at dette saaledes ved hver Vacance fornyes.

Vi see nu allernaadigst Din Betænkning i Møde, vidende, at Vi fra Dig faaer al fornøden Oplysning, og at Du vil vide, at holde denne hele Sag skjult. Dog endnu erindre Vi Os, at det kunne til Vores Niemeed være got, om Vi nu strax kunne give paa bemeldte Domprovstie Expectance til Vores Første General-Post-Directeur; thi saa kunne Vi og i al Stilhed gjøre visse foreløbende Foranstaltning(er). Ogsaa herom vente Vi Dit Svar.

Fredensborg d. 27de August 1783.

(undertegnet)

*Christian Rex.*

---

*O. Höegh Guldberg.*

Til Vores Geheimeraad Directeur Carstens.

## 43.

## O. Guldberg til Carstens.

1783.

Deres Excellence, Allerhøiærede Ven,

Jeg har fra Hans R. Høihed udtrykkelig Befaling at sige Deres Excellence, at Høisamme med den største Opmærksomhed har læst Deres Betænkning angaaende det Hamborgske Provstie. Alt er deri saa oplysende, saa beviist, saa underrettende, at man strax kand see, hvordan alt staaer, og hvad man kand gjøre. Jeg skal derfor fra H. R. H. sige Deres Excellence den bedste Taksigelse. Der er meget for, at man tog Ministeren i den Nedersachsiske Kreds til Domprovst, dersom han kun ikke efterhaanden skulle finde paa, at gjøre sig Curien til en Minister-Residence; hvilket den første General-Post-Directeur ikke kand. Men overalt Forslaget er vigtigt, og fortjener Overveielse.

Dersom Landretten ikke har stævnet v. *Hahn*, saa er alt saa meget bedre; thi den burde vist ikke: en Erklæring var dog, hvad behøvedes. *Etatsr. Krüchs* Broder glæder det mig at see hiulpen: den anden skal jeg see at gjøre noget for. Hr. *Höier* i Oldesloh er død: Er det nu ikke mueligt, at Hr. *Mielke* i Pretz kunne flyttes: bedre Prædikant, og ved trykte Prædikener mere bekendt, har dog Hertugdømmet ikke. Min Bedste Ven vilte tegge vel Værke til ham: han er det dog saa værd.

Det gjør mit Hierte ondt, at De, Bedste Ven, føler Alderens Svaghed paa Legemet. Skulle Heden i Sommer ei have sat Blodet i saadan Giære, at deraf Ueiligheden er kommen? Gid Aarsagen laae deri: saa blev Vinteren bedre. De er os dog saa vigtig, og har til de bedste Indsigter den bedste Villie. Den gode Gud opfyld mine Bønner for Dem! Og altid vilde De elste den, som med den fuldeste Høiagtelse og en rodfæstet Hengivenhed er

Deres Excellences oprigtigste Ven

Fred. d. 19 Sept. 1783.

O. Höegh-Guldberg.

Hans Majestet har bestemt 1000 indbundne Exemplarer af Feddersens buelige (?) Huusmoral for Menighederne i Høstten, at stienke bort. Hav den Gødhed at lade mig vide omtrent, hvor mange der skulle sendes til hver Superintendent.

44.

**O. Guldberg til Carstens.**

1783.

Tat, bedste Hr. Geheimeraad, for det Tillæg til Deres gode Dplysninger angaaende Provstiet i Hamborg: ogsaa denne Anmærkning er os høistnødvendig, ligesom det nu og skal være let, at faae fuld Underretning, hvorledes det heri forholder sig.

Kiert skal det være mig, om Deres Excellence ved denne Veilighed kunne hjælpe Hr. Mielke: hans Bøger vise mig vist, at han er en duelig Mand.

Men nu en anden Sag, og den angaaer Staden Slesvig, hvis anden Borgemeister *Petersen* skal staae i Accord med en ung Advocat ved Navn *Fuhrsen*, at afstaae ham sit Embede, hvormed Stadskriver-Tienesten skal være foreenet, og det mod 3 til 400 rdl. Afgift om Aaret, og at *Petersen* skulle gaae ind i Regieringen, og ham erholdes omtrent en lige Summe af Kongen. Dette sidste lader sig vel nu neppe gjøre; men da til Stadskriver Embedet, som har under sit Ansvar publique Penge, horer uden Tvil Formue, og til hele Posten en vis sat Alder; det og ikke ville klæde, om denne *Fuhrsen* bag efter endnu agerede Advocat: saa troer jeg, at Deres Excellence vel er af min Tanke, at denne hele Sag faldt bort, som vel og desuden fra meer end een Kant ville møde uovervindelige Vanskeligheder. Jeg veed ikke, om Cancelliet har allerede Memorial derom; men den inderlige Høiagtelse, som ieg har for Deres Excellence, har budet mig at sige Dem, hvorledes man her anseer Sagen. De vil vist tænke for en stor Deel derom som jeg, og overalt er det sær got, at Vrigheden i disse Byer ere vederhæftige Folk. Nu ikke et Ord meere, uden dette alene, at jeg lever og døer med den sandeste og ærbødigste Hengivenhed

Deres Excellences

ydmuygste Tiener og oprigtigste Ven

Fred. d. 6 Oct. 1783.

*O. Höegh Guldberg.*

## 45.

## Carstens til N. Guldberg.

1783.

Hr. Conferenzraad Schüz har havt den Godhed at sige Deres Excellence at jeg, formedelst en Upasfeligbed, ikke har fundet, som jeg pleier, vise mig for Hans Kongel. Høihed Arveprindsen ved første Cour efter Herskabets Tilbagekomst til Byen. Vel er jeg nu for saa vidt frist igien, at jeg agter at tage i Morgen paa Cancelliet, og ved Episcopalia om Armene, som traf Blodet fra Hovedet, er jeg sluppen for den fjerde Aarsloden i indværende Aar. Men for Trækvinden i Slotbygningerne maa jeg alligevel vogte mig endnu. Dog skal jeg, saa snart det bliver mig mueligt, søge Audients hos vor naadigste Arveprinds, for underdanigst at takke H. K. H. baade for det opmuntrende Velbehag hvormed De\*) har læst min Betænkning, det Hamborgske Domprovsti angaaende, og for det nye Beviis paa Deres forekommende Naade og Forsorg, som De har givet mig i disse Dage, ved at see mig tillagt saa stor en Deel af Grev Baudissins halve Gage, som han nu ogsaa har frasagt sig al Paa-tale til.

Hvad denne mig tiltænkte Fordeel angaaer, har jeg vel fundet gyldige Marsager til, i den hoslagte Forestilling til Kongen at bede om den allernaadigste Resolution, at Expeditionens-Secretærerne ved Cancelliet Justitsraad Müller og Justitsraad Jansen skulde tage Deel i bemeldte halve Gage i stedet for mig. Og jeg er forsikkert om, at Deres Excellence, ved nøiere at betragte dette Tilfælde, selv vil finde at jeg, efter dets Bestaaffenhed og hele Sammenhæng, i min Forsatning burde handle som jeg har gjort. Men ikke des mindre er en saa udmærket og uventet Naadesbeviisning, som jeg i andre Omstændigheder med Glæde skulde have benyttet mig af, mig overmaade dyrebar,

---

\*) Uden Tvivl en Feiltagelse, ved at tænke paa det tydske Sie, som svarende til „Ihre Königl. Hoheit“; og saaledes ogsaa i det følgende; da disse Pronom. ikke kunne henføres til den, som Brevet er skrevet til.

og selv den Velighed jeg faaer derved, at være de forbenevnte gode og brave Mænd til nogen Nytte, agter jeg for en sand Belgierning. Ellers udgiør den mig allernaadigst tillagte Deel af de 750 Rdlr., det giælder om, den Summa 383½ Rdlr. Kom nu Justitsraaderne Müller og Jansen til at nyde hver Halvparten deraf, saa blev enhver Andeel 191½ Rdlr.; hvorimod hver Deputered kun fik 183½ Rdlr. Paa Deres Excellences behagelige Omdømme og videre Forestilling vil det saaledes beroe, om ikke, for at undgaae denne Uligelighed og derhos faae runde Tal, Delningen kunde skee saaledes, at hver Deputered fik 200 Rdlr. (til de 375 han allerede nyder) og hver Expeditions-Sekretær 175 Rdlr. \*)

Med det første lader jeg mig erklyndige om, naar jeg kan være saa lykkelig at see Deres Excellence. Til denne Stund, som jeg vist inderlig længe efter, giemmer jeg hvad jeg ellers kunde have at sige Dem, endogsaa mine Takfigelse for saa mange Prøver paa Deres ligesaa store som bestandige Godhed og Benskab. Ingen kan ære og elske Dem høiere, end

Deres Excellences  
trofaste og forpligtede Tjener

A. G. Carstens.

Kbh. den 9de Nov. 1783.

---

\*) I et Brev af 15de Nov. 1783 til Carstens fra Guldberg, yttres denne: „Hvad den Baudissinske Gage angaaer, saa er det adelt tænkt, og som af Dem, at De vil unde de to Expeditions-Secretairer den Dem tiltænkte Andeel, men her er, kiereste Ven, indtruffen en Irring. Man har her tænkt, at det giældte den hele Baudissinske Gage, og derfor troede Kongen, at kunne byde sin Geheimeraad hvad Dem blev budet; men nu seer man, at det skal kun være den halve Deel, som Græve Bandissin overlader, og da havde man ikke villet byde D. Exc. saa lidet; men heller ladet de to Deputerede deele det imellem sig. Hav den Godhed, bedste Ven, at fortælle mig med to Ord den sande Sammenhæng (?), og at sige til, om De til Secretairerne have udeladt sig om dette.“

## 46.

Fra H. P. Bernſtorff til Carſtens <sup>1)</sup>.

1783.

P. P.

Der Herr Juſtigrath Hammelef hat mir, mit Ew. Excell. Vorwiſſen, die von Ihnen entworffene Aufſchrift auf das meinem Seel. Dankel zu errichtende Monument zugeſandt. Auch darin habe ich mit der größten Rührung und Dankbarkeit Ihre Güte, Ihre treue Freundschaft, und Ihren glücklichen ſchöpferiſchen Guß <sup>2)</sup> erkant. Mich deucht es iſt Pflicht für mich, Ihnen nicht alleine zu ſagen, wie ſehr mir die Gedanken und der Ausdruck überhaupt gefällt, ſondern auch das mitzutheilen, was mir dabei eingefallen iſt; nicht als Urtheil, und noch weniger als Verbeſſerung, wozu ich weder Anleitung noch die geringſte Fähigkeit habe, ſondern

<sup>1)</sup> Dette Brev er uden Datum (Brevet under Greve Bernſtorffs Dphold paa Familie-Godset Dren-Lührow i Mecklenberg); men Gienſtanden underretter os om Aaret, ſom tillige findes angivet i det Brevet vedlagte Udkaſt, med Carſtens's Haand, til Indſkriften paa H. E. Bernſtorffs Mindeſtøtte, oprettet paa Gientofte Balke af Godſets Bønder. Man ſeer tillige, at Indſkriften, ſaaledes ſom den læſes her (og paa Støtten) maa have modtaget nogen Forandring, i Følge af H. P. Bernſtorff med en mærkelig Giinſed og Sprogſtact glorte Bemærkninger:

Ereminde efter Døden  
for  
Johān Hartvig Ernst  
Greve af Bernſtorff  
ſom gav  
udskiftede, hovningfrie, arvelige  
Gaarde,  
med dem Stræbsomhed, Velſtand, Alt  
til Mønſter for Eſterslægten  
MDCCLXVII.  
Oprettet  
af Godsets takfulde Beboere  
MDCCLXXXIII.

Piis manibus  
Johannis Hartvici Ernesti  
Comitis de Bernſtorff  
qui arva  
discreta, immunia, hereditaria  
largiendo  
industriam, opes, omnia, impertit  
In exemplum posteritatis  
MDCCLXVII.  
PSS.  
grati Coloni  
MDCCLXXXIII.

<sup>2)</sup> Brevet er meget ulæſeligt, og fuldt af Forkortelſer; men jeg er kommen tilbage til denne Bæſemaade, efterat have villet læſe Kunſt.

als unborgreifliche Gedanken, die ich Ihnen völlig unterwerffe, und deren Schicksahl Sie alleine, und ohne ferner Rücksprache mit mir, bestimmen werden.

Ich sehe die Lat. Inscription als die vorzüglichste, und als diejenige an, wornach sich die andere richten wird. Nun kommt es mir vor, als wenn das Wort *Liberos* einiger Zweideutigkeit unterworfen wäre. Es ist bloß eine Befreyung von Hofdiensten, auf alle übrigen Acte der Freyheit, zu geben, hat der Guts-Herr keinen Anspruch: sollte es nicht heißen können: *discretos, immunes, hæreditarios?* und dadurch die gradation der wesentlichsten Vortheile am besten angezeigt werden. Würde es nicht das Gemählde verstärken, wenn man anzeigte, daß dieses monument lange nach dem Tode des Stifters aufgerichtet wurde; wenn z. B. nach 1767: *post obitum: 1772* stünde?

Als etwas ziemlich wesentliches kommt es mir vor, wenn es durch ein wort angezeigt würde, daß mein Onkel der erste in Dänemark gewesen, so dieses gethan; daß er nach 15 Jahren noch der einzige ist, der es ganz ausgeführt, darf nicht berührt werden.

Was meynen Sie, wenn nach *omnia: posteritati Exemplum* stünde? mich deucht es drückt alles aus, oder zeigt wenigstens alles an.

Ich bestehe weder auf die Ausdrücke, noch auf die Vorschläge. Sehen Sie es alles als eine freundschaftliche Ueberlegung mit Ihnen an. Sie gewährt mir jetzt das große vergnügen, Sie meiner großen, beständigen, aufrichtigsten Ergebenheit und Freundschaft zu versichern.

Meine Tage fließen in Ruhe und Stille dahin, ohne Wünsche für mich, aber mehr als jemals theilnehmend an das Schicksahl meiner Freunde, und des ganzen Dänemarks. Meine Bücher und meine Güter beschäftigen mich auch sehr, I loock through Nature up to Natures God. Kurz sind die Stunden, und noch kürzer die Jahre: glücklich wer das Ende mit froher Zuversicht erreicht.

Ich verbleibe ewig, Ew. Excellenz

treuester Freund und Diener

A. P. Bernstorff.

## 47.

## Carstens til D. Guldberg.

1784.

I Anledning af den os i forgaars tilkomne Kongelige Ordre, hvorved Procanceler Cramer udnævnes til Canceler, maae jeg forespørge mig hos Deres Excellence, om ham, som Canceler, ikke kunde tillægges Conferentsraads Rang, i stedet for at han hidtil kun har havt Rang med virkelige Etatsraader, helst da der ere Professorer her ved Universitetet, for hvilke han for havde Fortrin, og som nu ere benaadede med Conferentsraads Character? Kunne maatte han tillige befries for Rangskatten, som i dette Tilfælde udgjør 70 Rdlr. aarlig, efterdi han hidtil, saa lidet som andre Professorer i Kiel, har betalt nogen Rangskat; og om han nu i henseende til denne nye Rang, efter en af Rentekammeret i Aar 1779 udvirket Resolution, blev ansat dertil, en saa følelig Afgift vilde falde ham besværlig og, uagtet hans tiltagende Embeds-Forretninger, hans frie Indkomst formindstes. Paa min høifæredede Belynders behagelige Omdømme vil det saaledes berøe, om ikke Cancelliet, for end Bestallingen udsærdigedes, kunde forsynes med nærmere Ordre herom.

Ellers har Oberconsistorialraad og General-Superintendent Struensee hidtil havt Fortrin for Procanceleren, og denne er langt fra at ønske nogen Forandring herudi. Men i de Tilfælde, hvori de sammenkomme, beholder den første alligevel sit forrige Sæde, efter den i slige Begivenheder vedtagne Skik og Orden; og desuden veed man ikke, om han var tient med en Rangconcession, der vilde paadrage ham en ny aarlig Udgift af 30 Rdlr. Dog kunde jeg, om Deres Excellence saa syntes, tilmelde ham disse Omstændigheder, med den Udlæelse, at jeg havde Anledning til at agte mig forvisset om, at man for hans bekjendte Fortienesters Skyld gierne tillagde ham Conferentsraads Rang af samme Dato med Hr. Cramer, dersom det skulde geraade ham til nogen Fornøielse.

Med den fuldkommenste og ubrødeligste Hengivenhed ic.

København d. 15de Januar 1784.

48.

**O. Guldberg til Carstens.**

1784.

Deres Excellence finder her fra Deres gamle Ven en Memorial fra Pastor *Fischer*, som har disse Tyrkiske Fruentimmer hos sig, som Hoffet underholder, (?) og derved har havt Leilighed til undertiden at skrive mig til. Han troer endnu, at jeg kand tale for ham: det gjør jeg vist ikke for nogen, ligesaa lidt som jeg bør; men Memorialen har den gode Mand nu sendt mig, og jeg veed ikke at betro den igien i bedre Hænder end i den bedste Mands, min Vens; den Ven, mit Hierte ligesaa høit elsker, som min Forstand ærer, og som mine Døster skal sværge over, naar mine Dine ei meere kand see ham. Elst De og, værdigste Ven, Deres oprigtige gamle Ven

D. 1 Juni 1784.

O. Guldberg.

Jeg tænker, om Gud vil, at reise bort imellem d. 9 og 12 Junii i følgende Uge. Jeg omfavner Deres Excellence.

49.

**Carstens til O. Guldberg.**

1785.

Bed Deres Excellences Afreise fra Kiøbenhavn gjorde De mig den Ære at betro i mine Hænder en Memorial fra Pastor *Fischer* i Süderau. Denne Mand fik vel ikke det ansøgte Pastorat i Oldesløbe, da Menigheden udbad sig en anden, nemlig Pastor *Callisen* i Zarpen, en Broder til Professorens her i Staden; men han kom dog igien i Pastor *Callisens* Sted, og erholdt saaledes et af de bedste Land-Pastorater i begge Hertugdømmene. Dette burde jeg for længe siden meldt Deres Excellence, og jeg kan paa ingen Maade undskylde min Efterladenhed. Alser, Svaghed, Embedspligter, disse forslidte Paaastud tør jeg ikke komme med. Jeg maa da allene stole paa Deres overbærende Godhed, og paa den Overbeviisning, jeg forudsætter hos min gamle, bedste Velynder, at jeg aldrig var i Stand til at glemme de mangfoldige Belgierninger, jeg har hans Velmodighed, Omhu

og Medvirkning at talke for. Det er ellers en Sandhed, at jeg siden forrige Sommer har haft mange Anstød af Sygdom\*), og mindre end nogen Tid tilforn kundet taale Lustens og Beirets Umilddhed, saa jeg hidindtil bestandig har maattet fiøre ud, og ikke er kommen til Hove; ligesom jeg ogsaa første Gang saae Prinds Carl af Hessen to Dage før hans Vortreise, og ei endnu har gjort min Opvartning hos Prindsen af Augustenborg. At Deres Excellence lever vel, elsket og æret af alle, saa høit som det var at vente, har jeg med særdeles Fornoielse fornummet. Det Gode, vi har gjort, bliver dog altid vort eget, og følger os allevegne. Bliv ved, Høistærede Belynder, at nyde en uforstyrret Lyksalighed, hav den Godhed at anbefale mig den naadige Fru Geheimeraadindes bevaagne Erindring, og vær forsikket om, at intet kan giøre Staaer i den fuldkomne og trofaste Hengivenhed, hvormed jeg steds henlever Deres Excellences

ærbødigste og forbundenste Tiener

Kiøbenh. d. 21. Mai 1785.

A. G. Carstens.

Det danske Cancellie, som Deres Excellence vel meest har at bestille med, kan for nærværende Tid ret egentlig siges at staae paa svage Fødder. Den gode Hr. Geheime-Raad Luxdorph kommer sig meget langsomt efter det slemme Fald, han har gjort, saa det er uvist om det bliver ham mueligt at referere i Sommer, og Hr. Conferentsraad Aagaard har

---

\*) Geheimeraad Carstens (f. i Kiøbenhavn 1713 d. 31 Martz) som skrev dette i sit 72de Aar, levede endnu 10 Aar derefter, og vedblev til sin Død (d. 10. Martz 1795) at forestaae sit Embede som Directeur i det tydske Cancellie. Ogsaa de saa her meddelte Breve ville ligesaa meget vidne om den siældne Mand's ædle Tankemaade og Reenhed i Charakteren, som om den ukonstlede og correcte Elegants og Smag, hvorved han udmærker sig som dansk Sprogkritiker og Stilist, skøndt han, nedstammende fra en hollandsk Familie, egentlig fra sin Ungdom var dannet og mest hjemme i det tydske Sprog. At der, saavel i Embedsstilen (meget forskjellig fra de sivere, mere tvungne Former, hvori Guldberg bevæger sig) som den fortroligere Brevstil, hos Carstens røber sig en finere Tone, end hos flere af hans Samtidige blandt danske Litteratorer og Videnskabsmænd, vil ogsaa let bemærkes; ligesom at correct Omhyggelighed og Sikkerhed hos ham ogsaa strækker sig til Grammatik og Orthographie.

megen Besvær af Hodagra. Det er og nogle Gange skeet, at Hr. Geheime Raad Schack Rathlou har refereret for dem i Statsraadet. At jeg blev Medlem i Over-Bankdirectionen skeede ikke efter mit Ønske, som Deres Excellence let kan forestille sig. Jeg henlever o s. v.

50.

**D. Guldberg til Carstens.**

1785.

Deres Excellence, Allerhøiærede Ven,

Fortryd ikke paa, at jeg saa sildig svarer paa et kært Brev fra en Mand, der i saa mange Aar usoranderlig har været min Hoiagtelse og Kierlighed. Deres Excellence er overbevist om, at intet uden Frygt for at foruleilige har været Marsag til, at jeg har tiet og ei yttret al den Taknemmelighed, som jeg skylder Dem for Brevet og dets hele Indhold. Vi kiende hinanden i hver Tilstand, og have havt Vellighed dertil. Som De gjøre mig den Ære at tænke om mig, tænker jeg om Dem. Hver, jeg kand træffe fra Kiøbenhavn, og som kand kiende Deres Excellence, maae gjøre mig al den Reede, han kand; og hvor glad er jeg, endnu altid at have erfaret, at De er vel, at De er munter: jeg siger da, og min Siel føler: si vales, carum mihi caput: ego valeo. Ja! Kiere Ven, jeg er vel: mit Embede er kun til at sysselsætte endnu en Siel, saa hærdet ved Arbejde: jeg lever med en kær Kone imellem mine Børn, som selv ofte have sagt: Nu først have vi lært at kiende Papa: jeg har et got Bibliothek, og min Ven veed, at jeg kand bruge det. Jeg læser for at slukke en langvarig Tørst, og skriver undertiden, for at gyde Tanter ud igien. Stedet, jeg boer i, er yndigt: Mark, Skove og gode Marker omgive det: Stiftet er Jyllands bedste Egn, og man synes at elske mig: mit Huus er passende, mageligt og til min Tilfredshed net op. Endelig har jeg og havt Sorg her; thi og dette hører til Livet: jeg har mistet min næst ældste Sou, som syntes meget at have min Smag. De seer da, Bedste Ven, at jeg lever: og hvor kært

er det mig at høre, at De og nyder Sundhed og Munterhed. At bede Dem at blive ved at elske mig, vil jeg ikke; thi De fandt ei andet; men dette vil jeg bede: siig mig det engang om Aaret, at De altid elske endnu

Deres Excellences oprigtigste Ven

Karhuus d. 7de Oct. 1785.

O. Høegh Guldberg.

## 51.

### A. Kalls skriftlige Votum om Niegels\*).

1787.

Vel er det bekiendt, at Supplicanten har anvendt Flid paa den ældre Kirke-Historie, og udgivet adskillige til dette Fag hørende Skrifter; men uden at indlade sig i en Bedømmelse af samme, bør Consistorium dog tilkiendegive, at derudi endnu ikke findes tilstrækkelig Grund til at anbefale denne Ansøgning. Ved det Prædicat Kongelig Dansk Historiograph tænker man sig en Mand, til hvilken Nigernes vigtigste Documenter betroes, for deraf at gjøre den beste Brug, saa vel til at forfremme sand patriotisk Dyd, som til at befordre Statens Agtelse og Anseelse hos Fremmede; desaaarsag kræves nødvendigen, at den, som med Ære og til almindelig Nytte skal bære dette Navn, maa, foruden at besidde en meere end almindelig Retssindighed og Upartiskhed, være bekiendt saa vel af Indsigter i Fædernelandets Historie og Stats-Retten, som af Talenter til et værdigt historisk Foredrag. Hvorvidt disse Egenstaber findes hos Supplicanten, kan Consistorium ey bestemme, men dette tør man ansee for vist, at Publicum allerede kiender Mænd, der have særdeles Fortienester af den Danske Historie, for Ex. Prof. Thorkelin, Prof. Wandal, men frem for andre H. Er. Kammerh. Suhm, en Mand, der, i Fald han fandtes villig til at imodtage en Kong. Historiographs Embede, unegtelig meget vilde pryde samme.

d. 27de Mart. 1787.

Abr. Kall.

\*) Da N. D. Niegels søgte om at blive Kongelig Historiograph, sendtes Ansøgningen til Consistorii Erklæring, i hvilken Anledning Kall afgav dette Votum.

## 52.

Klopſtock til A. G. Carſtens.

1788.

Zwey Dinge, mein liebſter, alter Freund, haben mir vor kurzem nicht wenig Freude gemacht. Ich habe den Geheimen Rath Hardenberg-Reventlow, durch den Sie dieſen Brief erhalten werden, kennen gelernt; und ich habe Sie ihm, als denjenigen genant, welchen er, worin er nur wolte, am beſten um Rath fragen könnte.

So oft ich Jemanden ſpreche, der von Kopenhagen kömt, ſo rede ich auch von Ihnen, und höre dann, daß Sie ſich nicht etwa nur wohl befinden, ſondern daß Sie auch immer noch arbeiten mögen; und was wäre auch das erſte, ohne das letzte. Ich muß Ihnen doch bey dieſer Gelegenheit ſagen, daß Ihre fortwährende Geſundheit ein Wunder vor meinen Augen iſt, weil Sie nicht reiten. Doch was erlebt man auch nicht alle vor Wunder in unfere Zeit? Lavater manipulirt Mädchen, die Schwedenborger Geiſter, und Carſtens wird, ohne ein Pferd zum Leibärzte zu haben, hundert Jahre alt. Ich befinde mich zwar wohl, aber Ihren Schwung nehme ich gewiß nicht, ob ich gleich der Leibärzte (mein jeßiger heiſt Harald, er verdient den Namen) wol Zwanzig gehabt habe. Arbeiten mag ich auch noch, und wenigſtens eben ſo gern an meine Freunde denken, ob ich gleich nicht an ſie ſchreibe. Ich bin, wie ich war, ſeitdem ich Sie kennen lernte,

Der Ihrige

Hamburg, den 8. April 1788.

Klopſtock.

## 53.

Jacobi til P. A. Bernſtorff.

1789.

*Monseigneur,*

Si je ne me préſente pas à Votre Excellence, c'eſt que je respecte ſes occupations importantes, tous ſes momens

sont précieux, car nous savons tous qu'ils sont consacrés au bien de la patrie.

Souffrés pourtant, monseigneur, qu'au commencement de l'année je Lui reitere les sentimens d'admiration et d'attachement inviolables que je Lui ai voués.

J'ai présenté le mémoire ci-joint à la cour. L'auteur Mr. *Viborg* est un homme très instruit, qui promet beaucoup. Il est maintenant en Hongrie, où il étudie l'art vétérinaire. Il fera un jour honneur à la patrie.

Aujourd'hui en 8 nous espérons de voir Votre Excellence à la Société, avant ce tems-là j'aurai l'honneur de faire savoir à Votre Excellence le sujet qui sera traité par Mr. *Bugge*. Ce savant a toujours la bonté de m'en prévenir.

J'ai l'honneur d'être

Monseigneur de votre Excellence

le très humble et très dévoué Serviteur

Ce 2 Jan. 1789.

*Jacobi.*

## 54.

### C. Colbiørnsen til Carstens\*).

1789.

Værdigste Mand!

Naar man vil hente Oplysning og Veiledning igiennem udbredt Kundskab og prøvet Erfaring, hvor kunde den da rigtigere

---

\*) Brevet angaaer daværende Justitsraad og General-Procurer Colbiørnsens "Udkast til Forordningen (af 20. Febr. 1789) angaaende nærmere Bestemmelse af Straffe for Tyve og Hælere, samt Anmærkninger dertil" af Colbiørnsen. I Carstens' Svar, af 28. Jan. s. A., hvori han billiger Udkastet, som "vel overlagt og overensstemmende med Lovgivningens sunde Principier," meddeeler han nogle "tilfældige Bemærkninger," som mest angaaer Sprog og Udtrykksmaade. Saaledes til § 1 i Stedet for: "især med Hensyn til den Forurettede" bedre "til den Bestiaalnes Raar eller Formue." — "Pretium affectionis, som han kan sette paa det, der er ham frøstaaet, kommer her ikke i Betragtning; bestiaale nogen er godt dansk, hvorfor da ikke ogsaa part. pass. den Bestiaalnes?" — Til § 4. "vore forrige Lovgivelser." — "Mon ikke heller: Love og Anordninger? Lov"

søges, værdige Mand! end hos Deres Excellence? Mig stien-  
tebe Forsynet blot en god Villie. Tillad derfor, fortreffelige  
Mand! at jeg henvender mig til Dem, som forener denne sidste  
Egenskab med hine ophøiede Evner, for at høre Deres Raad i  
een Sag, der ikke kan være Deres Excellence ligegyldig, fordi  
den i visse Maader angaaer Menneskelighedens Rettigheder —  
disse Rettigheder, der ere saa vigtige i sig selv, og saa kiære for  
en Philosoph, der besidder et saa sølsomt Hierte, som De. Her  
seer Deres Excellence min heele Undskyldning for at berøve Deres  
kostbare Tid nogle Øyeblikke, til at giennemlæse indsluttede.  
Skulde mine Anmerkninger (eller nogle deraf) blive heldige nok  
til at fortiene Deres indsigtsfulde Bisald, kan jeg ikke negte, at  
det jo vilde blive tilfredsstillende for mig. Jeg er med dyb  
Ærbødighed og grænseløs Hengivenhed

Deres Excellences ydmygste Diener

Kbh. d. 26de Jan. 1789.

Colbiørnsen.

Jeg beder ydmygt, at Documenterne maatte leveres,  
under Forsegling, paa Cancelliet, isald jeg ei skulde være  
tilstede.

## 55.

### N. Guldberg til Carstens.

1789.

Høistærede Elskværdigste Ven,

Med en Glæde, som en Ven alletide kan føle, har jeg  
læst, og læst igien det venstabsfulde Brev, som Deres Excellence

---

givning er noget andet end Lov. — § 5. „under streng  
Bevogtning.“ — „Bevaring. Idetid bevogtes kan de ikke.“ —  
Af § 7 og 8 foreslaaer Carstens en anden, nøiagtigere Redaction og  
forandret Orden af disse Paragr. med Hensyn især til Straffen for  
Hæleri. — I Forordningens Slutning finder han, at det „gaaer for  
vidt, naar man lader Kongen offentlig erklære: at han ikke vil til-  
lade at der maa gøres ham Forestilling om nogen Østergioelse eller  
„Benaadning.“ Han foreslaaer at give Udtrykket „en mindre bestemt  
og afgjørende Bending,“ og meddeler Forslag til Stedets Forandring.

Hil. Tidsskr. IV.

23

har villet unde mig. Alt hvad De deri har villet sige mig, er fra det Hierte, jeg ligesaa-længe har æret, som kiendt: og alt hvad jeg nu, i at følge Deres Tanke-Orden, siger Dem, det veed De og, fra hvad Hierte det kommer.

Alt De sielden skriver, har aldrig undret mig; thi Deres Alder og Deres mange Forretninger undstyldte Dem fuldkommen; og den er vel undstyldt, som 75 Aars noie Kundskab har meere end retfærdiggjort. Bort Benstak, Værdigste Geheimeraad, er over den Alder, som behøver at lefres for.

Den Deel, som De tager i mines og mit Velgaaende, er mig ligesaa vis, som jeg veed, at De er overbevist om, at min Siel fryder sig ved at kunne lykønske Dem til Deres fyldte 76 Aar, og at tilbede Dem for denne deilige Alder Siels og Legems muelig bedste Styrke; ligesom denne samme Siel holdte en Vens Fæst, efterat have hørt, hvad Gr. Bernstorff saa smukt havde gjort d. 8 Dec. Hvo skulle have troet, at De, saa svagelig, og for saa Aar siden saa heftig syg, skulde have naaet dette saa sieldne Jubilæum? — og dette har De, min Ven, opnaaet, der ikke har i Embeder levet, men i Embeder trækket 50 Aar; og nu alt andet uden for!

Riart vil det være mig at see den Universitetet angaaende Betænkning, som min Væde Ven, førend de slap fra Commissionen, har 1786 udarbejdet. Den vil vist ligesaa meget oplyse, som underrette mig. Men endog useet, er den ikke uforsmodet for mig; thi en Mand, saa grundig lærd som De, vil saare vist have forklaret, hvad denne studerende Ungdom fra 21 til 24 Aar bør kunne; og tilforladeligen have viist, at den, som der fordrer et Qvodlibet, faaer intet, og hvad værre er end intet, faaer et Mistmaas, og danner Slubdere, Overfarere, Sprænglærde, indbildte Unge. Heller aldrig har min Ven gjort Academiske characterer, som tiljorn kun egentligen gave Adkomst til Stipendier, til Skiedebreve paa Embeder, endog vigtige Embeder. Alt saadant vidste jeg, kunne aldrig komme fra Deres Indsigt.

I øvrigt, Bedste Ven, har jeg her alt mere vennet mig til at være Stifantmand; det er, at læse alle vore Forordninger, for at vide dem, og følge dem; men ikke som Statsmand at

undersøge og bedømme dem. Længe nok i den Bane, har jeg efterhaanden tvunget mig til at fornægte hine gamle og længe samlede Indsigter, og lig hine ærlige Catholiker, der troe, hvad Kirken troer, saa troer og jeg alt, hvad igiennem Collegierne befales. Dette blindt af mig fulgt og holdt over, er Stiftsamtmandens væsentligste Pligt, og Deres Guldbergs Rolighed. Naar denne Deel af mit Liv er fyldestgjort: saa bliver det øvrige deelt imellem en tier Familie og de altid elskte, men nu igien ægte Videnstaber. Jeg er nu igien bleven lærer, i sær kiendt med de Gamle, hvis Kierlighed voxer med Alderen. Historien, Reiser, visse Deele af Critiken og den hellige Exegesis eie mig og stiftesviis; af og til læses, af og til skrives: alt dette meest om Vinteren, og mindre om Sommeren, fordi mit Embede da giver mig jævnlige Reiser og Udspreddelser. I dette Embede kunne meget Got stiftes, naar man var mindre bunden, meere Embedsmand, end Collegiernes Ombudsmand, og dertil raadig over en maadelig Summe til nyttige Ting, som kunue stee, og nu ikke fand stee. Men naar man er det, man skal være, saa er man det, man bør være.

Nu jeg omarmmer Dem, Aftbareste Ven, gjør for Dem de varmeste Ønsker, og er med et Herte fuldt af Hoiagtelse og Venstabs

Deres Excellences ærbødigste Tjener og trofaste Ven

København d. 17 Apr. 1789.

O. Høegh Guldberg.

56.

Carstens til O. Guldberg.

1790.

Hoi og Velbaarne Hr. Geheimeraad,  
hoiaktrede Ven og Velynder,

Med den Guldencronste Stifts-Commissions Ansøgning er det, ikke uden foregaaende Tvivl og Vanskelighed, kommet saa vidt, at samme i disse Dages forestilles, og Sagen nu snart kan ventes afgjort, ganske i Overensstemmelse med Commissionens Ønske.

De ved Indtoget, eller egentlig ved Formælingen foranledigede Avancements finder Deres Excellence i Num. 210 af Adresse-Contoirets Efterretninger. Uden Tvil vil De strax lægge Mærke til, at ingen Civil-Behtient, som ei er af Adels, har faaet Deel i nogen af de høiere Forfremmelse. Saaledes er ikke een Conferentsraad bleven Ridder af Dannebrog; hvorimod den ældre Grev Stolberg og Grev Ludvig Reventlov har frabed sig denne Orden. Den yngre Grev Stolberg har alt St. Annes Ordenen.

Neppe ved Deres Excellence, at jeg nogenfinde har giort latinske Vers, og alligevel finder De herhos en liden Samling af latinske Poesier, som jeg nylig har ladet trykke, ikke for det store Publicum, men som Manuscript for Venner. Med Frygt-somhed nærmer sig min latinske Muse en saa fuldkommen Kiender; jeg tør og intet mere vente, end at maaskee eet og andet i denne Samling kunde synes Dem ikke uværdigt noget Bifald. Nogle af Epigrammerne har jeg først strevet i dette, eller forrige Aar, i Steden for andre, som ere udeladte, f. Ex. det næstsidste, hvor Tanken egentlig tilhører Varro, hvis merkelige Ord de re rustica L. III. c. 1, Divina natura dedit agros, ars humana ædificavit urbes, Hr. Conferentsraad Rottbøll nu først har erindret mig om.

Jeg er, Gud være lobet, nu saa vidt frist igien, men maa dog saa vidt muligt skaane mit svage Hoved. Med den sandeste Hengivenhed er og forbliver jeg, saa længe jeg lever,

Deres Excellences trofaste og ærbødigste Tiener

Kbh. den 18de Sept. 1790.

A. G. Carstens.

## 57.

### D. Guldberg til Carstens.

1790.

Høi- og Velbaarne Hr. Geheimeraad, Allerhøiærede Ven,

Et Brev fra en Mand, jeg saa inderlig elsker og ærer, og hvis Livs Bedlignelse er mit inderligste Ønske, havde allerede været mig et angencmt Gode, om dette end ikke havde været

ledsaget med en saa tier Gave, som denne liden Samling af god latinſt Poesie, saa sielden i vor Tids-Alder, og her saa ægte, saa sund, saa vel tænkt, saa sprog-rigtig. Jeg læste det alt den første Dag; læste det igien i Gaar, for at sammenligne hin Ungdoms Frugter med Alderens seeneſte Frembringelse; men fandt som i den sidste Rigtighed, saa i de første sund Vittighed, og i begge overalt det sande. Gaven er mig elskelig og saa meget for mit Hierte, at Deres Excellence neppe skulle have kunnet udfinde noget behageligere og for mig meere rørende. Gud, som igien har skienket os Dem, bevare Landet endnu den værdigſte Mand, og mig den ædelſte Ven! Saa Venner af ægte Art samler man, og de da, hvor ere de tiere, og hvor bør de være det! efterhaanden mistes de, og tilſidſt ſtaaer man, som de gamle Gege i vore Stove, enſelte, i det mindſte ſplittede ad: vel dog, at diſſe hiſt og her ſeer om ſig en Afkom, de enten ſelv have ſaaet, eller i det mindſte beſtyttet: dette er dog ſkeet, hvad enten diſſe erkiende det eller ikke, og dette eene er og nok.

Bed ellers at læſe min Elſkede Vens latinſke poeſie, kunde jeg ikke andet end tænke om denne og al min Vens Handlemaade:

Eminet ingenue diva prænobilis arte;

Pulchrius excellit, qvi qvoqve mente potens.

Laus ultra noſtrati *Carstens* ſit propria, nescis?

Danusne an Cimber, debet utramqve, ſcio. [?]

For Deres Excellences Medvirkning til et got Udfald for den *Gyldencronske* Stervboe i Henſeende til Deletionen af Professions Protocollen takker jeg paa det inderligſte. Intet ſkeer uden hvad Ret er; men denne Ret er for denne byrdefulde Commission til den ſtorſte Rettelse, og en ſand Belgierning for mig, ſom af Medynk over en agtværdig Familie har indladt mig i denne vidtloſtige Sag, mod hvis Ende jeg ſeer med længſefulde Dine.

Hvad ſynes min Ven om vort nu værende Europa? om de nu herſkende Grundſetninger i udvortes og indvortes Politik? om hvad der er, og hvad der ſand blive? — Jeg er for min Deel ligesaa forbaufet over Folke- ſom over Tyrſke-Tonen. Alt ſkeer langt fra ikke, hvad der ſynes at kunne ſkee; jeg veed da intet

uden dette, at det saa udfregne Seculi Ende er mig ikke saa tier,  
som dets Midte.

Nu jeg er med de oprigtigste Ønsker og den allerstørste  
Høiagtelse

Deres Excellences

trofaste Ven og ærbødigste Tiener.

København d. 1ste Oct. 1790.

O. Høegh-Guldberg.

### 58.

P. M. Heiberg til Suhm.

1791.

P. M.

Deres Høi velbaarenhed vilde naadigst tillade, at jeg til  
Deres Bibliothek tager mig den Frihed at fremsende en Baga-  
telle, der, i hvor ubetydelig den endogsaa er, dog i Dannemark  
vil blive en Siel denhed, siden der, i denne Format, paa denne  
Sort Papiir, og med de heri giorte Tilfætninger, ikke existere  
meere end 6 Aftryk; og siden det aldrig vil kunne lønne nogen  
Forlæggeres Umage, at foranstalte noget nyt Oplag heraf. \*)

Overbeviist om at dette Exemplar aldrig af Deres Høi-  
velbaarenheds Bibliothek bliver udlaant paa den Maade, at det  
skulle kunde bruges, som Vaaben imod mig, dem dog Bedkom-  
mende i denne Sag have viist at de gierne erhverve sig, om det  
endog skulle stee under Venstabs Masse; og stoelende paa at  
Deres Høi velbaarenhed ikke ugunstig anseer, at endog een af de  
ubetydeligste Personer i den danske litteraire Republik — sit  
venia verbo! — viser Dem Kiendetegn paa den Agtelse, som  
Mænd af udmærkede Talenter allerede længe have anseet sig

---

\*) Det her omhandlede Skrift er Heibergs „Politiforhøret og Kiend-  
delsen i Sagen angaaende Bisen: „Hver Mand i Byen om Indtoget  
taler.“ Heraf lod han i Kbh. underhaanden trykke en Udg. i Quart,  
med det Tillæg paa Titelbladet: 3die eftertrykte Oplag. Carls-  
ruhe 1790; og lod deri Corpus delicti, eller den confiskerede Bise  
aftrykke, ligesom ogsaa nogle Niim af Baggesen om Adelen, og  
et yderlig stet Epigram, som Ryerup (Lit. Ser. I. 236) tillægger  
Rabel. Det her omalte Exemplar er endnu til.

pligtige at yde Dem, hvor jeg dristig at formode, at Deres Høvelbaarenhed anseer denne Ubetydelighed som noget, der eene og allene for sin Sielbenheds Skyld fand frembydes i steden for et mere værdigt Beviis paa den uendelige Høragtelse ogsaa jeg, fra mange Sider betragtet, finder mig pligtig til at føle for Deres Høvelbaarenhed.

Kiøbenhavn d. 3 Januarij 1791.

P. A. Heiberg.

Lidfr. Til Deres Høvelbaarenhed Hr. Kammerherre Suhm.

59.

Jacobi til M. W. Bernstorff.

1791.

I Morgen den 6te hujus er Selskabets sidste Møde i Sommer, om Deres Excellence saaledes befaler; det er Hr. Kammerherre Hauch, som da vil forevise et nyt af ham opfundet Electrometre, tillige med Forklaring over hans Instruments Sammensætning og Fortrin fremfor de hidtil bekjendte.

Der er en vis Hr. Beyer, som har udgivet, jeg maae tilstaae det, en slet Beskrivelse over sit Sogn Sigerslev (Sigersted); denne har han dediceret til Universitetet, som kaldte ham, og Societetet, som i en vis Henseende har opmuntret ham til Beskrivelsens Udgave. Han havde nemlig gravet i adskillige Høye omkring sin Præstegaard; deri har han fundet et Smykke, som han den gang foreviste, og han vilde at man skulde befoste den Beskrivelse, han over dette og flere fundne Oldsager agtede at udgive; dette bifaldtes ei, men han fik et Løfte om en Understøttelse, naar Beskrivelsen udkom. Nu har vi den, og Manden indskrænker sit ynske til 50 Rdlr. Skade, at han har vidtløstiggjort sin Bog, med deels urigtige, deels hverdags ting, som for længe siden ere bekjendte. Jeg troer, at man faaer give ham de 50 Rdlr., men i Brevet, som tilskrives ham, bruge den Varsomhed, at han ikke skal kunne gjøre Brug deraf, som om man bifalder eller ynder Striftet i Almindelighed. \*) Selskabet venter, nu da dets ivrigste Ynske ved

\*) S. videre herom i Vidensk. Selskabs Historie. S. 258, og jvf. Førde Efterr. 1792 Nr. 8.

Deres Excellences Restitution er opfyldt, at beæres med Deres Nærværelse.

Den 5te Mai 1791.

underdanigst  
Jacobi.

## 60.

Hertug Frederik af Augustenborg til Pram.

1791.

Disse faa Vinter skal bevidne Dem min Taknemmelighed, Hr. Pram! for den Gang, De har forfærdiget paa min Kones Fødselsdag; det glædede hende ved denne Leilighed at erfare, hvor meget hun er agtet og elsket af sine Medborgere, og intet er naturligere, end at hendes Kiærlighed til et Fædreland, hvor Hun er yndet i saa høi en Grad, derved er bleven fordyb-  
bled. Aldrig forlader hun Danmark, og Kiøbenhavn vil være hendes kiære Opholds-Sted.

De kan læt forestille sig, hvormegit jeg deeltager i disse Følelser; dog jeg behøver ikke at sige det til Dem, som kiender mig, og veed, hvor meget jeg elsker min Kone og mit Fødeland.

Besind Dem vel, Hr. Pram, og vær forsikket om min sande Hoiagtelse.

Leipzig den 25te Julli 1791.

Frederick Christian.

## 61.

Urveprinds Frederik til Suhm.

(Egenhændigt.)

1792.

Hr. Kammerherre Suhm, Skiondt jeg til dato ei har været betænkt paa at giøre Forandring med Informatoren hos min Søn, da jeg har al aarsag at være tilfreds med ham, som jeg har udvalgt efterat have brugt al muelig Forsigtighed, saa har jeg dog anseet Deres anbefaling af Magister Baden, der er mig bekjendt og som jeg har seet da han kom fra sine

udenlands reiser, med den agt Deres Rettskaffenhed og Indsigter have givet mig. Det er vist en prove paa Deres Hiertes godhed, at De ved mangen leilighed har gjort sig en fornøielse af at antage sig mænd af Fortienester; men De bør ei undres at i en Sag, hvor min omhed for et elsket Barn ogsaa vil virke endeel, jeg bliver lidt vanskelig at træffe et valg, da især jeg finder Rønne fuldkommen passende til hans første Alder, i øvrigt er jeg stedse Deres gandske bevaagne

Christiansborg d. 3 Nov. 1792.

Friderich arvepr.

## 62.

**E. S. Schimmelmänn** til Rector **J. Bøye**.

1793.

Ich dancke Ihnen zugleich für Ihre Zueignung und für das mir gesandte Exemplar Ihres interessanten Werks. Es ist mir nun doppelt leid daß ich diesen Herbst die Gelegenheit verfehlt habe, Ihre persönliche Bekanntschaft zu machen. Es ist ein edles Bestreben, die Menschen dazu bewegen zu wollen, einen niedrigen Genuß gegen einen höhern zu vertauschen, sie hierzu bey allen unschuldigen Freuden selbst zu beschwören. Einer solchen Lehre ist es würdig, die Politique auf die Liebenswürdigeit der erkannten Tugend gründen zu wollen.

Sollte es auch noch einen Zweifel erregen, ob das was die Pflicht gebietet immer der höchste Grad des intellectuellen Vergnügens sey — Ob dasjenige, was uns unbedingt verbindet, von etwas anders als der Uns heiligen Vorschriften abhängen könne: So ist es dennoch gewiß, daß das Bewußtseyn sich durch eigene Freiheit verbunden zu fühlen, und keinen Zwang nachzugeben, immer eine höhere Zufriedenstellung genannt werden kann. Wichtig ist es, daß man sich anjeto über diese Ideen vereinige, da eine falsche Philosophie, ein neuer politischer Glaube, den innern und äußern Frieden der Menschen zugleich angreift.

Wir sind Ihnen alle Dankbarkeit schuldig, und es ist mir angenehm Ihnen diese Erkenntlichkeit und meine Hochachtung hierdurch versichern zu können.

Copenh. d. 16. Febr. 1793.

E. H. Schimmelmänn.

## 63.

Geh. Raad J. Bülow til Kronprinds Frederik.

1793.

Naadigste Kronprinds og Herre!

Uagtet jeg nys har havt den Naade, at tale med Deres Kongelige Høihed saa kan jeg dog ikke tilbageholde i det sidste Dieblis af mit Ophold her at udtrykke nogle af de Følelser, der giennemtrænge min Siæl i det jeg forlader dette Sted og Dem, som jeg har tient i 20 Aar. — I tyve Aar, fra Deres Barndoms Dage, igiennem alle de Scener, som vise sig for den unge Regent, og som ere Deres Kongelige Høihed selv bedst bekendte, har jeg efter Pligt og Samvittighed været Alt hvad jeg kunde for Deres Kongelige Høihed. — Deres personlige Lykke, Deres Kiærlighed for Rigerne, for hver Stand og hver Mand, og hver Undersaats Gienkiærlighed til Dem, vare alle mine Ønsker og Bestræbelser. Ingen Egennytte kan bebreides mig, eller at jeg paa Hofveiens flibrige Bane har sørget for min Fremtid; ingen Fordele har jeg søgt, hvorover Staten, eller nogen Enkelt skal sukke. Men, efter 20 Aars redelige Omsorg og troe Tieneste, kasted en Mistanke over mig, og jeg sendes bort, ydmyget, miskiendt, som om jeg virkelig havde begaaet noget, der kunde stride mod sand Ære eller de Pligter, jeg skyldte min Herre og min Post\*). Men, Deres Kongelige

---

\*) Den Kongel. Resolution til Rentekammeret af 4. Jun. 1793, hvorved Geheimeraad Bülow i Naade meddeelttes Afsted, har dog i dens Udtryk Intet, der kunde hentydes paa de i disse Uttringer indeholdte Forudsætninger. Resolutionen lød saaledes:

„Vi ville have Vores Geheimeraad, Hr. Johan von Bülow, i Naade æntlediget fra de ham, som Marschal hos Vores elskelige Kiære Søn, Hans Kongelige Høihed Kronprindsen, og Vores Ordens- Secretair, hidtil betroede Embeder. Og ville Vi derhos, at ham skal tilkiendegives Bort særdeles Velbehag med hans lange og troe Tieneste. Det af ham tillige førte Tilsyn med Bort Kunstammer, ville vi nu have Vores Hofmarschal Kammerherre Grev Ahlefeldt overdraget.“

Christian R.

Høihed! min Hengivenhed til Dem, mine varme Ønsker og Følelser for Deres personlige Lykke, forenet med hele Landets, ere ikke formindskede. — Dog, Deres Kongelige Høihed! Ordene skal forsvinde, men Gierningerne skal forfølge os, og Tiden opklare alle Ting; og naar jeg paa hiin Dag møder Dem, da vil Deres Hiertes Retfærdighed ikke længer miskiende Deres saarede, troe og gamle Tiener, og vil De da selv erkiende, at den var en ærlig Mand, som altid turde tale til Dem efter sin Overbeviisning, og som nu tilskrifer Dem med Velsignelse over Dem og Alt hvad Dem tiært er, som

Deres Kongelige Høiheds

underdanigste Tiener

Christiansborg den 12 Jun. 1793\*).

J. Bülow.

## 64.

Jacobi til M. P. Bernstorff.

1794.

P. M.

Høsliggende Diplome, som jeg ved min Fætter Lieutenant Harboe har ladet skrive, beder jeg Deres Excellence vil behage at underskrive. Jeg har særdeles fornøjet mig over den skønne Skrift; og siden denne unge mand der er premier Lieutenant i det Siellandske Regiment, tillige tegner vore Carter og er moralsk god, tør jeg bede at Deres Excellence vel ved foreskabende Leiligheder lægge Mærke til hans Navn.

En anden Fornøjelse har jeg havt i Dag, da min anden Søsters Søn *Peter Carl Lessen* i Dag har faaet den guldmedaille, der udfattes af Universitetet for en juridisk Afhandling. Han har Laudabilem til alle sine Examina, er Volontaire i det danske Cancellie, har været i mit Huus i 4 Aar siden han blev Student; og er blant dem, jeg tør recommandere, da han baade har Hoved og Stadighed.

\*) Inden dette Brev blev overgivet, havde Geh. Raad Bülow (der, inden sin Afstedigelse, havde den sidste Samtale med Kronprindsen i dennes Cabinet den 2den Junius) forladt Kiøbenhavn, og ankom den 14de Jun. 1793 med sin Frue til Sanderumgaard, som han Aaret tilforn havde kjøbt, og hvor han siden opholdt sig indtil sin Død 22de Jan. 1828.

Jeg ved at Deres Excellence har en god Hufommelse, derfor skrev jeg disse Linier, uagtet mit Slægtskab hos en anden Herre kunde gjøre mit Vidnesbyrd mistænkeligt; men jeg er en gammel Mand og skriver til Grev Bernstorff.

ydmysgt

d. 1 Febr. 1791.

Jacobi.

### 65.

R. Christian VII. til Sophia Magdalena

af Sverrige.

(Egenhændigt.)

1794.

*Madame ma très chere Soeur,*

La lettre de Votre Majesté a été de la plus grande consolation pour moi: je connoissois trop Votre coeur, & je me fiois trop à Votre amitié, pour ne pas avoir été toujours convaincu, que Vous partageriez sincèrement le malheur inattendu qui vient de m'arriver: mais Vous me le dites avec des expressions si remplies de sentiment, ma très chere Soeur, que j'en suis touché & reconnoissant au dela de ce que je puis exprimer. Ma perte est grande, mais elle est réparable. Les seuls regrets, qui ne me quitteront jamais, c'est de ne voir que des ruines là où j'ai senti & où j'ai joui du bonheur d'être avec Vous & avec mes autres Soeurs: C'est en verité un souvenir toujours présent à mon esprit & cher à mon coeur. Ma santé a résisté à cette épreuve; celle de Sa Majesté la Reine, de mon Frère & de mes enfants aussi, & même ma petite fille inoculée & encore malade lorsque qu'elle sortit du Chateau en feu, s'est parfaitement rétablie depuis. C'est ainsi que Dieu par sa bonté a adouci un événement surement funeste par sa nature, mais dont je ne me plaindrais, puisqu'il a servi à développer dans mes sujets une energie, un zele & un attachement si vif pour ma personne & pour ma famille, qu'il est sans prix pour moi. L'époque dans laquelle nous vivons, paroît d'ailleurs un temps d'épreuve(s) universelles. Puissiez Vous n'en connoître jamais, qui couleroit à mon coeur. Il vous est de-

voué, & on ne sauroit être avec plus de tendresse & de verité que je le suis,

Madame ma très chère soeur

de Votre Majesté

le très affectionné & très attaché Frere

à Copenhague ce 14 de Mars. 1791.

*Chrétien R.*

66.

**Jacobi til M. W. Bernstorff\*).**

1794.

Underdanig promemoria.

Noget efter at jeg var kommet hjem fra at opvarte Deris Excellence blev jeg anmodet at komme over paa Palæet hvor Oberhofmarskallen var. Gen. Adjutant Löwenörn, som præsident for Landhuusholdnings Selskabet, var der og. Man meente, at vort Selskab kunde bruge den Sahl, hiint Selskab har havt, og som det skal beholde; men der bliver en giennemgang til Høieste Ret, hvor Pøbelen daglig vil opholde sig og skal staae under Voteringen. Dertil er intet antichambre; men Buddet og andre skal staae paa gangen i Kulde; derfra skal hver gang bortflyttes intil den mindste Stool. Jeg fandt dette Fællesskab aldeles upassende for os. Oberhofmarskallen vilde da strax skrive til Arveprindsen, om Charlottenborg. Jeg svarte: at vi ikke hastede med nogen Anvisning til Bærelse; da vore Effecter vare bragte i Sikkerhed, og vi i morgen Formiddag Kl. 9 skal gjøre alt ryddeligt. Jeg lagde til, at Deris Excellence havde været saa naadig at sige mig, at jeg ikke til videre skal lade noget henbringe paa Charlottenborg og de Selv nok talte med Oberhofmarskallen, uden at jeg udløb mig noget videre, hvilket jeg troede at være for mig upassende. Men den foreslaagne giennemgang, som aldrig fandt holdes reen, hvor desuden end Stank ikke saa let fandt faaes bort, og vil, i Tilfælde af at Voteringen udhales, somme Dage meget sildig blive ledig, kunde

\*) Angaaende Vid. Selskabs Udskytning af Prindsens Palais, i Anledn. af Christiansborg Slots Brand. Jvf. Selskabets Hist. S. 298.

jeg tydelig begribe, ikke for vort Sælskab at være passende og antagelig.

Undskyld, naadige Herre, at jeg spilder Deres kostbare Dyeblis med skrivelser om disse Smaating; men jeg har troet at skyldte Deres Excellences Efterretning om det passerede.

underdanigst

d. 16 Mart. 1794.

Jacobi.

## 67.

**Grev Chr. Stolberg til Carstens.**

1794.

Unter den heute bei der Kanzlei eingehenden Papieren werden Ew. Excellenz eine Beschwerde von mir wider die Glückstädtsche Regierung antreffen, und ich weiß daß auch ohne meine Anempfehlung das Auge meines so theuren und so innig verehrten Gönners sich mit Unwillen auf eine, Seinem Freunde und Diener wiederfahrene Kränkung heften werde.

In dem Augenblick, da ich diese Zeilen schreibe steht das Bild meines theuersten Geheimen Rathes so lebendig vor mir, daß ich nur an Ihn denken, mich der Kraft Seines gesegneten Alters freuen und Ihm aus der Fülle meines Herzens was Gott seinen Lieblingen giebt, wünschen kann.

Meine Klage mögen Sie lieber in meinem Verichte als in diesem Freundschaftsbrief lesen. Die Beleidigung die mir geworden ist wird Ihnen arg scheinen, indessen kann ich wohl sagen daß ich über diese weniger empfindlich seufze, als ich oft bei den, immer allgemeiner werdenden Klagen über die hollsteinsche Landesregierung schon geseufzet habe. Wizenborf u. Bülow diese beiden unbescholtenen, obgleich wohl nicht mit vorzüglichen Begabnissen ausgerüsteten Männer, können nicht alles abwehren, und wie oft weiß man ihre Abwesenheit zu nutzen, oder werden sie überstimmt. Von dem wider mich, ohne meine Beantwortung der Eingabe zu fordern, abgegebenen, so höchst widerrechtlichen als unerhört harten Mandate, weiß ich es zuverlässig, daß der Advocat Röttger, des Kanzlers factotum, unter andern Banquier, und der Intimus des Vice Kanzlers, der in der berühmten Wittmaßschen Sache gebrandmarkte Salbern, es so wie es ist,

wörtlich in die Feder dictirt haben. Das sind also die eisernen Räder die den goldenen Zeiger dieser, für so viele Menschen die Stunde der Entscheidung schlagenden Uhr drehen!

In andern, weniger glücklichen Ländern würde man vielleicht nicht so empfindlich auf den Druck eines oft ungerecht befundenen Tribunals sein; aber in unserm, mit Wohlfahrt und Segen einer so weisen, milden, gerechten, sich einzig auszeichnenden Regierung, wird durch den Kontrast jeder einzelne Flecken schwärzer; und ach! wir leben in bedenklichen Zeiten, wo es nicht mehr der letzte Tropfen ist, von dem das volle Gefäß endlich überläuft, sondern wo nur zu oft, aus der schwächsten Säuerung, Brausen und Gährung aufwallen! Ich schütte Ihnen, dem besten Patrioten, mein Herz aus; welches Freudenfest würde allgemein in unserm Herzogthum gefeiert werden, wenn unser Dicasterium mit solchen Männern besetzt werden könnte, die jeder redliche Mann sich zu seinen Richtern wünschen würde.

Empfehlen Sie mich den beiden Conferenz Rätthen Schüz und Krück, und erwecken Sie bei beiden ein günstiges Interesse für mich.

Ihnen, theuerster Herr Geheime Rath, drücke ich mit gerührtestem Gefühle die Hand, die noch lange das Steuer unserer Gerechtigkeit führen möge!

Trembütel den 8 Jun. 1794.

C. Stolberg.

## 68.

**H. W. Bernstorff til Carstens.**

1795.

Die äufferst freundschaftliche Zuschrift von Ew. Excellenz, die zugleich ein mir so wichtiger Beweis Ihrer Wiederherstellung ist, hat mich eben so sehr gerührt, als erfreut. Ich beklage es sehr, daß meine eigene Unpäßlichkeit mich von Ihnen trennt; sie scheint auch von Dauer zu seyn, und ich sehe die Aussicht wieder gehen zu können, nur noch in einiger Entfernung. Für die übersandte lehrreiche Ausarbeitung danke ich recht sehr, und habe nur noch die Bitte hinzu zu thun, daß Ihre Anstrengung ja nicht im Ver-

håltuiss mit unsern Wünschen und unsern Bedürfnissen, sondern  
bloss mit Ihren wirklichen Kräften stehen möge.

Jch bin ewig

Ihr treuester Freund und Diener

d. 22 Jan. 1795.

A. P. Bernstorff.

Udskr. An Sr. Excellenz  
den Herrn Geheimen R. und Cansley-Director Carstens.

## 69.

Hertug Frederik Chr. af Augustenborg til J. Boye.  
1796.

P. M.

Deres Skrivelse af . . . har jeg modtaget, og jeg takker  
Dem for den i samme mig beviiste Tillid. Min Cassé er i  
saa maadelig Tilstand, at jeg umuelig kan give Dem det for-  
langte Forstud; Jeg maae selv tage Penge op for at bestride  
mine i Aar foresaldende Udgifter, derfor har jeg henvendt mig  
til Directionen for Fondet ad us. pub. og skrevet en Ansøgning  
i Deres Navn om et Forstud paa 400 Rdlr. uden Rente, som  
efter nogle Aars Forløb skulle tilbagebetales i taalelige Ter-  
miner. Grev Schimmelmann har givet mig Løfte om at denne  
Sag i tilkommende Uge skulde foredrages Hs. Majest. Jeg har  
da al muelig Haab til et godt Udsald.

Jeg er med megen Hoiagtelse

Kiøbenhavn den 10 Febr. 1796.

Deres hengivne

Frederik Christian J.

## 70.

H. B. Hauch til W. C. Abildgaard.  
1796.

P. M.

Jeg er inviteret at komme i Eftermiddag til Professor  
Baggesen i en Samling, af hvilken jeg veed, De ogsaa skal  
være; uagtet jeg er meget beæret derved, ønskede jeg dog gjerne  
at vide, om der kommer andre stikkelige Menneſter, end lutter  
Genie-Mænd (i vor Tids Forstand) og udbeder mig derfor  
underrettet om jeg kan vente den Fornøjelse at see Dem, gode  
Ven der, da jeg i saa Fald vist skal møde.

Min Kone, som hilser ret meget, ønsker at hendes ny an-  
tagne Kammer-Jomfru maatte underrettes om at gjøre Regning  
paa i neste Uge at tiltræde sin Tjeneste, da Herstabet formodentlig  
til den Tid kommer ind til Byen.

Frederiksberg d. 5. Dec. 1796.

Udskr. Hr. Professor Abildgaard paa Christianshavn.

Hauch.